

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri

Rapport for 2020

Rapport nr. 6/2021
05.03.2021

Rapport: Omverdenen til norsk landbruk og matindustri

Dato: 05.03.2021

Utgiver: Landbruksdirektoratet

Kontaktperson: Harald Moksnes Weie

Rapport-nr.: 6/2021

Forsidebilde: iStock

Forord

Markedsrapporten, rapporten Omverdenen til norsk landbruk og matindustri, og Økologisk rapport er alle en del av Landbruksdirektoratets årlige innspill til Landbruks- og matdepartementet (LMD) i forkant av jordbruksforhandlingene. Rapportene er også utformet for å kunne gi andre interesserte en oversikt over både markedsutviklingen i Norge og i omverdenen til norsk landbruk og matindustri. Rapportene beskriver dagens situasjon og forventninger til utviklingen framover. Samlet sett bidrar rapportene til et grunnlag for å vurdere måloppnåelsen knyttet til produksjon og priser, og for å vurdere endringer i virkemiddelbruk for å nå de landbrukspolitiske målene.

Markedsrapporten gir en oversikt over hvordan tilgangen på viktige norske landbruksvarer var i året som gikk. Vi presenterer tall over norsk produksjon, import og eksport, og vurderer markeds- og prissituasjonen for korn og kraftfôr, melk og meieriprodukter, kjøtt og egg, sentrale varer i grøntsektoren, bearbejdede landbruksvarer (RÅK-varer) og skog.

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri gjør rede for internasjonale rammevilkår, som produksjon, handel og prisutviklingen til sentrale landbruksvarer, som påvirker norsk landbruk og matindustri.

Økologisk rapport supplerer de to øvrige rapportene med en egen omtale av det økologiske markedet, både nasjonalt og internasjonalt. Rapporten bør leses sammen med SSBs artikkel om det økologiske produksjonsgrunnlaget, altså arealer og dyr.

Som et supplement til disse rapportene viser vi til andre publikasjoner fra Landbruksdirektoratet, Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO) og Statistisk Sentralbyrå (SSB) som gir nærmere omtaler av utviklingen i norsk landbruk og matindustri. Videre gir www.landbruksdirektoratet.no mer informasjon og tallmateriale om norsk landbruk, pris- og markedsutvikling for jordbruksvarer samt internasjonal handel.

God lesing!

Jørn Rolfsen

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Innholdsfortegnelse	3
Ordliste	4
Sammendrag	6
1 Internasjonale rammebetingelser for jordbruksvarer	7
1.1 Covid-19-pandemiens effekt på global matproduksjon og handel.....	7
1.2 Økonomiske rammebetingelser	9
1.3 Handelspolitiske rammebetingelser	17
1.4 Miljø- og klimamessige rammebetingelser.....	20
2 Utvikling i markedene for jordbruksråvarer	24
2.1 Korn og kraftfôrråvarer	24
2.2 Melk	37
2.3 Kjøtt	47
2.4 Egg	63
2.5 Poteter, grønnsaker, frukt og bær.....	68
2.6 Blomster.....	76
2.7 Skog.....	79
3 Norsk import og eksport av jordbruksvarer	80
3.1 Import.....	81
3.2 Eksport.....	90
4 Vedlegg	93
Import av jordbruksvarer fordelt på kapitler, med de viktigste posisjonene fremhevet.....	93
Eksport av jordbruksvarer fordelt på kapitler, med de viktigste posisjonene fremhevet....	94
Referanser	95

Ordliste

ASEAN

Association of Southeast Asian Nations. En økonomisk og politisk sammenslutning av sørøstasiatiske land som har som formål å styrke den økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingen i og mellom medlemslandene. Avtalen ble grunnlagt i 1967 av Indonesia, Malaysia, Filippinene, Singapore og Thailand. Senere har Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar og Kambodsja også tilsluttet seg sammenslutningen. AFTA-avtalen (*ASEAN Free Trade Area*) er ASEAN-landenes frihandelsavtale.

BNP

Bruttonasjonalprodukt. Verdien av alle varer og tjenester som produseres i et land i en viss periode, vanligvis ett år. Brukes ofte som mål på velstandsnivået i et land.

CAP

Common Agricultural Policy (Felles landbrukspolitikk). EUs landbrukspolitikk, etablert i 1962. I 2020 ble medlemslandene enige om en reform av landbrukspolitikken. Reformen er ment å tre i kraft fra 2023.

Covid-19

Koronaviruset SARS-Cov-2 ble oppdaget i januar 2020. Viruset kom trolig fra flaggermus og smittet til mennesker i slutten av 2019. I mars 2020 erklærte Verdens helseorganisasjon en global pandemi. Ettersom koronaviruset gir sykdommen covid-19, omtales den her som covid-19-pandemien.

DAC-liste

OECDs DAC-liste viser alle land og territorier som kvalifiserer til å motta internasjonal bistand. Dette omfatter overføringer av lån, gaver eller teknisk assistanse som offentlige myndigheter gir direkte til utviklingsland eller til multilaterale organisasjoner som FN og Verdensbanken. OECDs utviklingskomité DAC (*Development Assistance Committee*) vedtar kriteriene for hvilke land som kan motta bistand.

EFTA

European Free Trade Association (Det europeiske frihandelsforbundet). Består av Island, Liechtenstein, Norge og Sveits.

EØS

Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Et samarbeid inngått mellom EU og tre av de fire medlemsstatene i EFTA, herunder Norge, Island og Liechtenstein. Samarbeidet har som formål å knytte land som står utenfor EU til EUs indre marked.

FAO

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FNs ernærings- og landbruksorganisasjon).

GMO

Genmodifiserte organismer. Levende organismer som har fått endret arvestoffet sitt ved hjelp av genteknologi. Det er ikke tillatt å bruke GMO i mat- og fôrprodukter i Norge per i dag.

GSP

Generalized System of Preferences. GSP-land er utviklingsland som får eksportere varer til Norge til en lavere tollsats enn normal tollsats. Enkelte land, omtalt som nulltolland, har full tollfrihet. Dette er de minst utviklede landene (MUL) og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere

(kalt GSP+-land). I motsetning til frihandelsavtalene er GSP-ordningen ensidig. Det betyr for eksempel at norske eksportører ikke får lavere toll for produktene sine ved eksport til et GSP-land.

IGC

International Grains Council (Det internasjonale kornrådet). Mellomstatlig organisasjon som fremmer samarbeid om og åpenhet i handelen med korn, stabile kornmarkeder og matsikkerhet.

Klorprofam

Klorprofam er et spirehemmende middel som brukes til å lagre poteter. Den europeiske myndighet for næringsmiddeltrygghet (EFSA) har bestemt at middelet skal være forbudt i EU fra 1. januar 2020, men ulike land har ulike frister for utfasing av bruken.

Mercosur

Mercado Común del Sur (Det søramerikanske fellesmarkedet). Består av Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay. EU og Mercosur fullførte forhandlinger om en frihandelsavtale i juni 2019. I august samme år ble EFTA-landene enige med Mercosur-landene om utkast til en frihandelsavtale som vil bli den største i EFTAs historie.

OECD

Organisation for Economic Co-Operation and Development (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling). Mellomstatlig organisasjon som arbeider for å fremme økonomisk vekst og samarbeid.

OPEC

Organization of the Petroleum Exporting Countries (Organisasjonen av oljeeksporterende land). Internasjonal organisasjon bestående av 13 land som til sammen står for nær halvparten av global oljeproduksjon. Organisasjonens uttalte mål er å sørge for et stabilt petroleumsmarked.

OPEC+

Sammenslutning av OPEC-medlemslandene og ytterligere 10 oljeeksporterende land, med Russland i spissen. Landene samarbeider om å regulere produksjon for å oppnå ønskede oljepriser.

RCEP

The Regional Comprehensive Economic Partnership. Handelsavtale mellom de ti medlemslandene i ASEAN og Australia, Kina, Japan, New Zealand og Sør-Korea. Formelt underskrevet i 2020. India trakk seg fra forhandlingene i 2019.

RÅK-varer

Bearbeidede landbruksvarer (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv.). Denne typen varer er omfattet av en ordning med råvarepriskompensasjon (RÅK), der prisforskjellene på landbruksråvarer mellom Norge og utlandet blir kompensert. Slik skal næringsmiddelindustrien i Norge kunne produsere og omsette industrielt bearbeidede landbruksvarer basert på norskproduserte landbruksråvarer og samtidig være konkurransedyktig med utlandet. RÅK-ordningen er forankret i EØS-avtalens protokoll 3.

WTO

World Trade Organization (Verdens handelsorganisasjon). Global organisasjon som regulerer handel mellom stater. Etablert i 1995.

Sammendrag

Matvarehandelen robust mot pandemien

På tross av grensestengninger og tendenser til hamstring innledningsvis etter at covid-19 ble erklært som en global pandemi, viste matvarehandelen seg likevel å være robust i 2020. Etter at nedstengningen i mars skapte betydelige forstyrrelser, vendte landbruket seg i stor grad til den nye normalen innen sommeren.

Negativ økonomisk vekst

Global verdiskapning falt i 2020 for første gang siden finanskrisen, med rundt 4 prosent. Kina var eneste store økonomi som hadde økt aktivitet. Ekspertene forventer at veksten tar seg raskt opp igjen i 2021.

Store bevegelser i kronkursen og oljeprisen

Pandemiutbruddet førte til et dramatisk fall i både kronkursen og oljeprisen. Uroen i finansmarkedene bidro til at krona svekket seg kraftig, før den gradvis hentet seg inn gjennom resten av året. Oljeprisen stupte til historisk lave nivåer på våren, normaliserte seg i løpet av sommeren og steg igjen i desember etter nyhetene om at flere vaksiner var på vei.

EUs nye landbrukspolitikk med fokus på miljø

I løpet av 2020 ble EU-landene enige om hovedtrekkene i unionens nye landbrukspolitikk. Medlemslandene får større frihet til å styre innordningen selv, samtidig som det blir strengere krav til klima og miljø. Mer av landbruksbudsjettet skal gå til miljøtiltak, og alle land skal ha egne miljøprogram.

Prissjokk for kornvarene

Pandemiutbruddet førte til et midlertidig prissjokk for mange kornvarer, deriblant mathvete. Internasjonale hvetepriiser tangerte de norske i andre kvartal av 2020. Etter at prisene hadde normalisert seg igjen, steg de kraftig på høsten som følge av økt etterspørsel fra Kina.

Pandemi og pest preget kjøttmarkedet

Global produksjon av kjøtt gikk ned i 2020, hovedsakelig som følge av at afrikansk svinepest fortsatt skaper problemer flere steder i verden. Pandemien førte videre til at veksten i den internasjonale handelen med kjøttvarer var langt lavere enn i 2019 og at prisene gikk betydelig ned.

Høy produksjon av melk, lite handel

Melkeproduksjonen økte i 2020. Andelen som det handles med internasjonalt er lav og domineres av få eksportørland. Importen er fordelt på flere land. Etterspørselen ventes å øke i årene framover.

Eggmarkedet kan bli mer ustabil

Eggproduksjonen i EU var høy i 2020, og prisene var langt lavere på høsten enn normalt. I de kommende årene ventes det at pandemien og fugleinfluensautbrudd i mange land vil føre til et mer ustabil marked.

Grensestengninger skapte problemer for grøntsektoren

Grensestengninger i forbindelse med pandemien skapte vanskeligheter for grøntprodusenter særlig hva gjaldt sesongarbeidere. Bortfall av serveringsmarkedet reduserte etterspørselen etter mange varer kraftig. Avlysning av arrangementer på vår og sommer fikk katastrofale konsekvenser for blomsterhandelen.

Variierende utsikter i skogsektoren

Markedet for grafisk papir faller, og det er krevende å øke prisene på massemarkedet. Samtidig opplever trelastmarkedet betydelig vekst, mens stort utbud fører til lavere tømmerpriser.

1 Internasjonale rammebetingelser for jordbruksvarer

Utbruddet av covid-19-pandemien i mars 2020 skapte stor usikkerhet i globale matvaremarkeder. På tross av dette viste matproduksjonen og -handelen seg å være robust.

Pandemien førte til at den økonomiske veksten stupte over hele verden i 2020. Euro-området ble særlig hardt rammet, men i Kina økte verdiskapningen fra 2019. Ekspertene forventer at den globale veksten tar seg raskt opp igjen.

Forventningene til framtidig forbruk og produksjon av jordbruksvarer er ikke betydelig endret som følge av pandemien. Forbruket vil gå opp som følge av befolkningsvekst, mens produksjonsveksten vil være ujevnt fordelt mellom verdens regioner.

De internasjonale matvareprisene lå høyt i 2020 delvis som resultat av pandemien. Kornprisene drev utviklingen, mens prisnivået på andre varer var lavere enn i 2019. I det kommende tiåret forventer ekspertene at prisene på de fleste jordbruksvarer vil ligge stabilt eller gå ned.

Både kronekursen, oljeprisen og fraktkostnader for kornvarer falt kraftig da pandemien var et faktum. Alle tre faktorer normaliserte seg innen sommeren og svingte rundt et moderat nivå ut året, i tråd med graden av usikkerhet i internasjonale finansmarkeder.

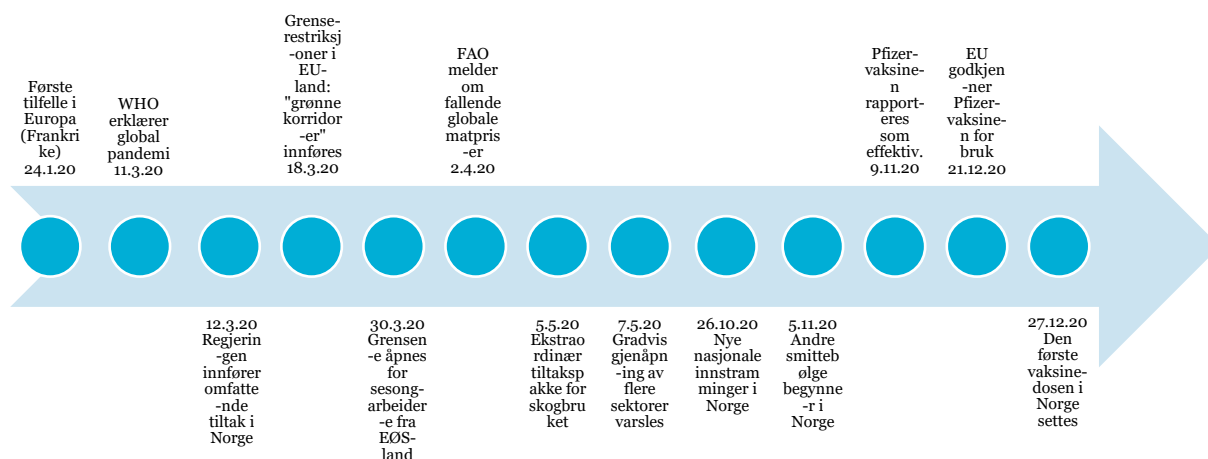
Handelspolitikken preges fortsatt av uløste problemer i Verdens handelsorganisasjon. Samtidig har flere land forhandlet fram nye handelsavtaler i 2020, deriblant Storbritannia og EU ved utgangen av året.

EU er i ferd med å vedta en ny felles landbrukspolitikk. Det er allerede klart at unionen vil stille krav om strengere miljøreguleringer, men medlemslandene får større frihet til å utforme tiltakene selv. Det økte ambisjonsnivået kan påvirke norsk landbrukspolitikk, selv om vi står utenfor EU-samarbeidet.

1.1 Covid-19-pandemiens effekt på global matproduksjon og handel

24. januar 2020 ble det første europeiske tilfellet av covid-19 registrert i Frankrike. 11. mars erklærte Verdens helseorganisasjon (WHO) en global pandemi, og dagen etter innførte Norge en rekke strenge tiltak for å begrense utbredelsen her til lands. I november lanserte flere selskaper resultater fra vellykkede tester av vaksiner, og 21. desember godkjente EU den første vaksinen for bruk i Europa. Den første dosen i Norge ble satt 27. desember 2020.

Covid-19-pandemien har påvirket alle samfunnssektorer i de fleste land i større eller mindre grad. Vi skal i det følgende se på effekten på de internasjonale matvaremarkedene. Figur 1 gir en kronologisk oversikt over viktige mat- og landbruksrelaterte hendelser knyttet til pandemien i løpet av 2020.

Figur 1: Tidslinje for covid-19-pandemien globalt og i Norge, 2020.

Kilde: Regjeringen (2021), NRK (2021)

1.1.1 Den internasjonale matvarehandelen robust til tross for pandemien

Effekten av covid-19-pandemien på den globale handelen med matvarer og fôr- og bioetanolråvarer har vært svært ulik i ulike faser av krisen og for de ulike varegruppene. I en rapport fra august 2020 deler Verdens handelsorganisasjon (WTO) landbrukets globale respons til pandemien i to faser (WTO, 2020a). Fase 1 var den umiddelbare krisehåndteringen. Verdens regjeringer stengte ned en rekke sektorer, men anerkjente aktiviteter knyttet til matforsyningskjeden som samfunnskritiske. De innførte derfor en rekke tiltak for å sikre nasjonal matforsyning. Fase 2 handlet om tilvenning til den «nye normalen». For å sikre forsyningskjeden lanserte de fleste land økonomiske støttetiltak til matprodusenter og foredlingsbedrifter.

Umiddelbart etter den generelle nedstengningen i mars og april 2020 hersket det stor usikkerhet rundt pandemiens omfang og varighet. Dette førte til hamstring blant forbrukere og proteksjonisme på nasjonalt nivå i form av handelsrestriksjoner, grensestengninger og oppbygging av lagerbeholdningene. I noen uker ble det varslet om forsyningsflaskehals og mulig matmangel, men den internasjonale matvarehandelen viste seg å være robust. I Norge førte pandemien og nedstengningen i mars til det største kronekursfallet i moderne tid. Dette bidro igjen til at importprisen på viktige landbruksråvarer steg kraftig i andre kvartal. Vi omtaler utviklingen i matvarepriser og kronekursen i detalj i kapittel 1.2.4.

Langvarig nedstengning av samfunnet i mange land førte til økonomisk nedgang, svakere kjøpekraft og endret forbrukeradferd. Den største endringen var en forskyvning av matomsetningen fra serveringsmarkedet til hjemmebruk, noe som resulterte i økt omsetning av mat på detaljistnivå. På grunn av omfattende reiserestriksjoner og hjemmearbeid sank også etterspørselen etter drivstoff betydelig. Dette førte til et kraftig prisfall og redusert etterspørsel etter bioetanolråvarer. I løpet av sommeren 2020 styrket den norske kronen seg igjen, og prisnivået for mange importvarer falt ned på nivået fra før pandemien.

Pandemien påvirket også de ulike varegruppene forskjellig. Korn og oljefrø er de viktigste varene i den globale matvarehandelen. Dyrking av disse vekstene har en svært høy mekaniseringsgrad og involverer (relativt) få mennesker, mens transporten foregår i bulk med skip. Derfor ble både produksjon av og handel med korn og oljeverkster lite påvirket av covid-19-pandemien. Produksjon og omsetning av frukt- og grøntkulturer er derimot svært arbeidsintensiv og avhengig av sesongarbeidskraft. Ifølge FNs internasjonale organisasjon for migrasjon utfører migrasjonsarbeidere så mye som 25 prosent av alt landbruksarbeid i verden (IOM, 2020). Våren 2020 ble denne arbeidskraften sterkt påvirket av omfattende

reiserestriksjoner og karantenereregler. I mange land måtte det innføres spesielle regler og tiltak for å sikre planting og innhøsting av årets frukt- og grøntkulturer.

En annen effekt av covid-19-pandemien på verdikjeden for mat var utbredt smitte blant ansatte i videreforedlingsindustrien og transportbransjen. For eksempel måtte store slakterianlegg i flere land stoppe eller redusere sin virksomhet i perioder.

1.1.2 Framtidsutsikter: Varig effekt, eller tilbake til “normalen”?

I juni 2020 undersøkte FNs landbruksorganisasjon (FAO) hvorvidt covid-19-pandemien kunne utløse en global matkrise (Schmidhuber, 2020). FAO understreket på det tidspunktet at produksjonsprognosene for 2020–2021 var gode, matkornlagrene var fulle, internasjonale matvarepriser var lave, prisene for innsatsvarer var stabile og drivstoffprisene hadde falt. Konklusjonen var at det ikke var noen global matkrise i sikte på grunn av tilbudssvikt. Men til tross for fulle lagre og gode avlinger, varslet FAO at matsikkerheten reduseres for et hundretalls millioner mennesker som følge av økonomisk nedgang under pandemien. I begynnelsen av 2021 står disse konklusjonene seg godt.

Selv om covid-19-pandemien ikke fører til en global matkrise, finnes det tegn på at den kommer til å *forandre* handelen med matvarer. I en studie om kornsektoren utgitt i september 2020 identifiserer for eksempel landbruksbank og -investor Rabobank sju forventede betydelige, langsiktige endringer for sektoren (Rabobank, 2020). Disse er: 1) Økt statlig intervensjon, 2) endringer i forbrukeratferd, 3) økt fokus på matvaresikkerhet, 4) synkende etterspørsel etter biodrivstoff, 5) deglobalisering av forsyningskjeder, 6) økt investering i digitale forsyningskjeder og 7) nedgang i global etterspørsel etter fôrvarer.

Landbruksdirektoratet overvåker tilgjengeligheten av matvarer på verdensmarkedet, med formål om å varsle og iverksette tiltak tidlig dersom man er bekymret for at handelen med mat skal stoppe opp. Gjennom hele pandemien har Landbruksdirektoratets vurdering vært at handelen med mat på tvers av landegrensene fungerer godt, til tross for enkelte utfordringer.

Det er utfordrende å gi et bilde av covid-19-pandemiens samlede effekt på den internasjonale matvarehandelen mens den fortsatt pågår. I skrivende stund (februar 2020) har flere land begynt omfattende vaksinasjon og åpnet gradvis opp igjen etter nedstengning. Samtidig skaper stadig nye smitteutbrudd og spredningen av muterte varianter av koronaviruset stor usikkerhet om framtiden.

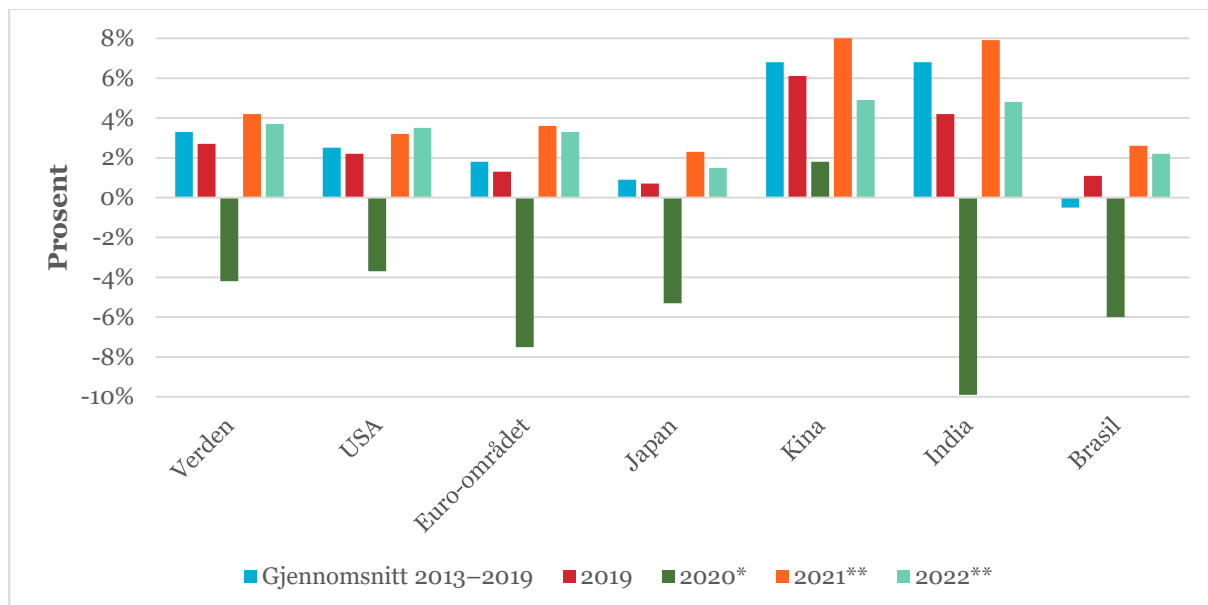
Vi omtaler effektene av pandemien på global økonomi og handel med jordbruksråvarer mer detaljert i kapittel 1.2 og 1.3. I kapittel 2 viser vi hvordan den påvirker de ulike varegruppene.

1.2 Økonomiske rammebetingelser

I dette kapitlet omtaler vi sentrale økonomiske rammebetingelser for jordbruket, som global økonomisk vekst, forbruk og produksjon av jordbruksvarer og matvarepriser. De viktigste kildene er OECD sin økonomiske prognose for det neste tiåret (OECD, 2020), jordbruksprognosen for det neste tiåret fra OECD og FAO (OECD/FAO, 2020) og Norges Banks pengepolitiske rapport fra desember (Norges Bank, 2020).

1.2.1 Økonomisk vekst

Covid-19-pandemien førte til at verdens bruttonasjonalprodukt (BNP) stupte i 2020 (OECD, 2020). Figur 2 viser BNP i ulike land og områder i 2020 og året før, samt gjennomsnittet for 2013–2019 og prognosen til OECD for de to kommende årene. Tallene er fra desember 2020.

Figur 2: Årlig vekst i reell BNP for utvalgte land og områder. Prosent.

Kilde: OECD (2020)

*Estimat

**Prognose

For første gang siden finanskrisen gikk den globale verdiskapningen ned. Verdens BNP falt med 4,2 prosent, ifølge anslaget til OECD. Fallet var størst i India med hele 9,9 prosent. Euro-området ble også kraftig rammet med en reduksjon på 7,5 prosent, mens amerikansk BNP falt 3,7 prosent. Også i Brasil svekket den økonomiske aktiviteten seg betydelig med 6 prosent, etter flere år med lav eller negativ vekst. Blant de største økonomiene var det kun Kina som opplevde økonomisk vekst i 2020. 1,8 prosent vekst var likevel mer enn 4 prosentpoeng lavere enn i 2019. Anslaget til OECD er fra desember 2020. Nye tall fra februar 2021 tyder på at verdiskapningen ikke ble redusert like mye som OECD forventet (Iversen, 2021).

På tross av de enorme konsekvensene av pandemien ser OECD lys i enden av tunnelen. Den globale aktiviteten har tatt seg opp igjen i mange sektorer. De fleste selskaper har overlevd krisen, selv om de har opplevd en alvorlig finansiell nedtur. Samtidig er arbeidsledigheten fortsatt høy i mange land. Det er mulig å bygge opp igjen verdensøkonomien, men situasjonen er fremdeles alvorlig for mange innbyggere, selskaper og land.

OECD forventer at globalt BNP vil være tilbake på nivået fra før covid-19-pandemien innen utgangen av 2021. Organisasjonen prognoserer en økonomisk vekst på 4,25 prosent i 2021 og ytterligere 3,75 prosent i 2022. Utsiktene varierer kraftig mellom ulike land. De landene som har effektive smittevernsregimer og lykkes med å vaksinere befolkningen raskt, vil trolig komme relativt bedre ut av krisen enn andre. Ifølge OECD vil en tredjedel av den forventede veksten skje i Kina, som var tidlig ute med å starte gjenoppbyggingen. OECD-landene ventes også å hente seg inn igjen raskt, men veksten i Europa og Nord-Amerika blir mindre enn deres del av verdensøkonomien tilsier.

I begynnelsen av 2021 har muterte varianter av koronaviruset ført til økt bekymring for at nedstengingen av samfunnet kan bli langvarig i mange land. Til tross for dette oppjusterte Det internasjonale pengesfondet (IMF) vekstutsiktene i slutten av januar. Økonomene spår en global vekst på 5,5 prosent i 2021 og tror veksten i 2020 endte på minus 3,5 prosent. Ifølge IMF vil økt økonomisk aktivitet som følge av vaksinering og nye krisepakker, spesielt i USA, gi kraftig økonomisk vekst i år (Lund, 2021).

Blant Norges viktigste handelspartnere tok aktiviteten seg raskt opp i andre og tredje kvartal av 2020 (Norges Bank, 2020). Denne trenden bremses opp mot slutten av året i forbindelse med nye smitteutbrudd og strengere smitteverntiltak mange steder. Per desember forventer Norges Bank fortsatt lave renter blant norske handelspartnere i lang tid framover. Inflasjonen vil trolig forbli lav internasjonalt på grunn av høy arbeidsledighet og lav lønnsvekst.

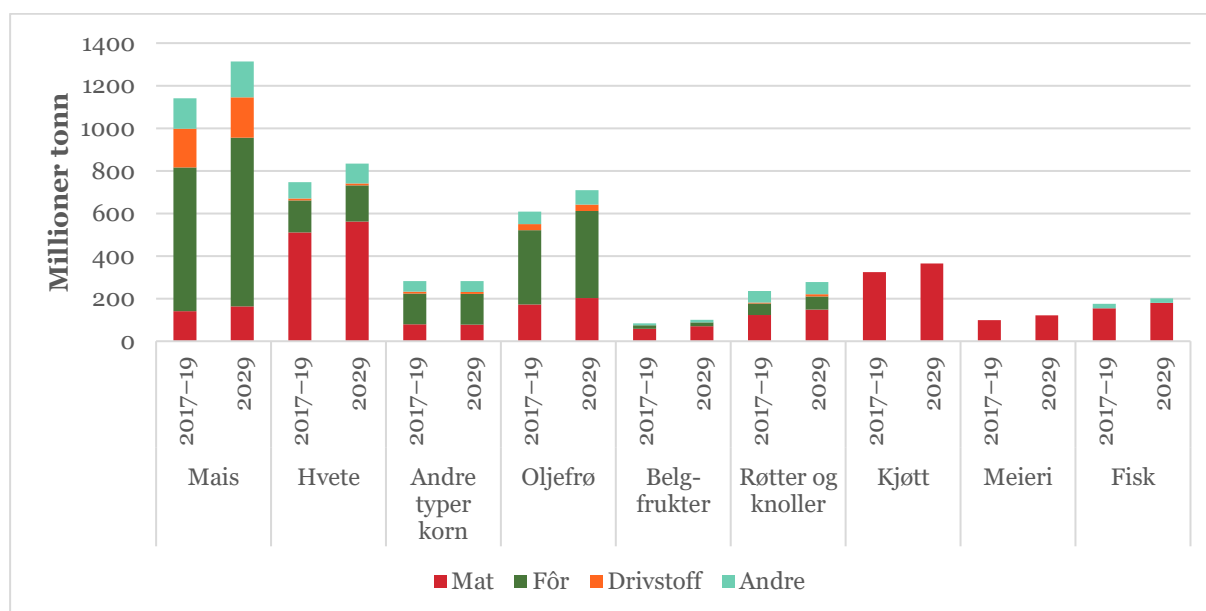
Norges Bank anslår at BNP hos handelspartnerne vil vokse med over 4 prosent i 2021 etter å ha falt med over 5 prosent i 2020. Dette vil i så fall føre aktivitetsnivået tilbake til nivået før pandemien innen utgangen av året. Anslaget inkluderer ikke konsekvensene av den nye handelsavtalen mellom EU og Storbritannia.

Både OECD og Norges Bank understreker at det er stor usikkerhet om den videre utviklingen. Tempoet på vaksinasjonsprogrammene og risikoen for nye virusutbrudd blir avgjørende for hvor raskt man kan gjenoppta økonomisk aktivitet. Dessuten vil mange land uansett oppleve redusert aktivitet i de neste par årene, noe som kan få permanente konsekvenser. Risikoen for at flere mennesker kastes ut i fattigdom og at flere bedrifter går konkurs er betydelig.

1.2.2 Etterspørsel etter jordbruksvarer

Hvert år publiserer OECD og FAO en prognose for markedene for jordbruksvarer de kommende ti årene. Ett av de viktigste premissene som ligger til grunn for etterspørselstallene er befolkningsveksten. FN forventer at verdens befolkning øker fra rundt 7,8 milliarder mennesker i dag til rundt 8,4 milliarder i 2029. Den årlige økningen vil være på ca. 0,9 prosent, en svak reduksjon fra ca. 1,2 prosent det foregående tiåret. Veksten er konsentrert i framvoksende økonomier. Ifølge FN vil Indias befolkning vokse med 147 millioner mennesker fram mot 2029 og dermed passere Kina som verdens mest folkerike land.

I siste rapport fra sommeren 2020 har organisasjonene tatt høyde for usikkerheten som covid-19-pandemien har skapt. De vektlegger at en økende global befolkning vil være den viktigste driveren av fortsatt vekst i globale markeder, men trendene varierer avhengig av enkeltlandenes utviklingsstatus (OECD/FAO, 2020). Prognosen for globalt forbruk av ulike jordbruksvarer i 2029 er vist sammen med tall for 2017–2019 i Figur 3.

Figur 3: Globalt forbruk av utvalgte jordbruksvarer, 2017–2019 og anslag for 2029. Millioner tonn.

Kilde: OECD/FAO (2020)

Forbruket av jordbruksvarer til mat vil preges av ulike kostholdstrender. OECD og FAO forventer at forbrukere i mellominntektsland vil bruke sine økte inntekter til å kjøpe mer av animalske produkter og fett, og mindre av basismatvarer som korn og rotfrukter. I høyinntektsland spår de derimot at forbruket av

animalske proteiner vil gå ned på grunn av økende fokus på miljø og helse. På kort sikt ventes det at forbruket av rødt kjøtt delvis vil erstattes av fjørkre og fisk i disse landene.

En stor del av verdens jordbruksvarer går også til dyrefôr og drivstoffproduksjon. Når det gjelder dyrefôr forventes et økt forbruk. Det er i hovedsak husdyrhold og akvakultur i lav- og mellominntektsland som driver denne økningen. Forbruket av råvarer til biodrivstoff er prognosert å være stabilt fram mot 2029. Den kraftige veksten i etterspørsel vi så på 2010-tallet vil bremse opp, hovedsakelig på grunn av at store aktører nå er mindre interessert i å bruke biodrivstoff som et sentralt virkemiddel for å redusere klimagassutslipp. Dette er særlig tydelig i USA og EU, to av de viktigste etanolmarkedene i verden.

Pandemien kan på kort sikt føre til et historisk sjokk i markedet for jordbruksvarer (OECD/FAO, 2020). Scenariet man da ser for seg er at covid-19 fører til lavere inntekter i mange husholdninger, spesielt i lavinntektsland. Redusert etterspørsel fører igjen til et kraftig fall i matvarepriser. Vegetabilske oljer og animalske produkter vil være særlig utsatt. OECD og FAO understreker at pandemien har ført til stor usikkerhet, og det er svært vanskelig å spå hva som vil skje framover.

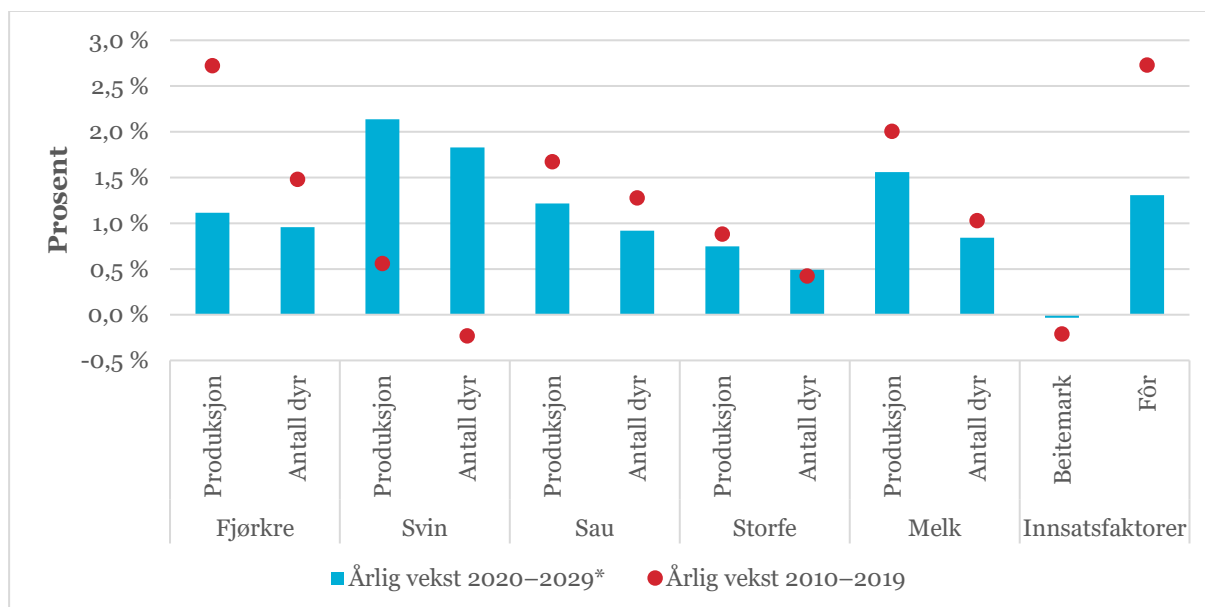
I tillegg til covid-19 er det flere faktorer som skaper usikkerhet i de globale jordbruksmarkedene. Afrikansk svinepest har vært rapportert i en rekke land i 2020, også i EU. Dette utgjør en alvorlig trussel for europeisk svineoppdrett, som sørger for halvparten av kjøttforbruket i EU. I Øst-Afrika har rekordstore gresshoppesvermer ødelagt store deler av avlingene, og problemene kan fortsette i 2021 (Fröhlich, 2021). Andre viktige faktorer er økende resistens mot antimikrobielle midler, regulering av nye teknikker for planteavl, respons på klimautfordringer, endringer i dietter og nye handelsavtaler.

1.2.3 Produksjon av jordbruksvarer

Global produksjon av jordbruksvarer vil vokse betydelig det neste tiåret, ifølge OECD og FAO (OECD/FAO, 2020). Nær halvparten av all denne produksjonen foregår i Asia-Stillehavsregionen i dag. Fram mot 2030 vil den også vokse raskest i denne delen av verden, særlig i India. Mange land i Latin-Amerika og Afrika vil også oppleve kraftig vekst. I Europa, Sentral-Asia og Nord-Amerika forventes tregere vekst på grunn av at produktivetsnivået allerede er høyt og strengere krav til blant annet miljø og dyrevelferd.

Avlinger vil øke med nesten 15 prosent fram mot 2029. Kun en veldig liten andel av økningen vil komme fra utvidelser av arealer. Økt produktivitet vil være den viktigste faktoren. Omtrent halvparten av veksten vil skje i lavinntektsland, der det er mest ledig landareal og arbeidskraft.

Husdyrproduksjonen vil også øke med omtrent 14 prosent innen 2029. Fjørkre vil vokse klart raskest av kjøttslagene. Økt svineproduksjon vil i all hovedsak skje i Kina, som spås å legge utbruddet av afrikansk svinepest (ASF) bak seg innen 2025. To hovedfaktorer driver veksten i husdyrproduksjon. Den første er at man får mer ut av hvert dyr; produksjonen intensiveres blant annet gjennom forbedret genetikk, dyrehelse og fôring. Den andre er at antallet dyr øker. Det varierer mellom produksjonstypene hvor stor betydning hver faktor vil ha. For de fleste vil økt produksjonsintensitet være viktigst, som vist i Figur 4.

Figur 4: Årlig vekst i global husdyrproduksjon, 2020–2029* og 2010–2019. Prosent.

Kilde: OECD/FAO (2020)

*Prognose

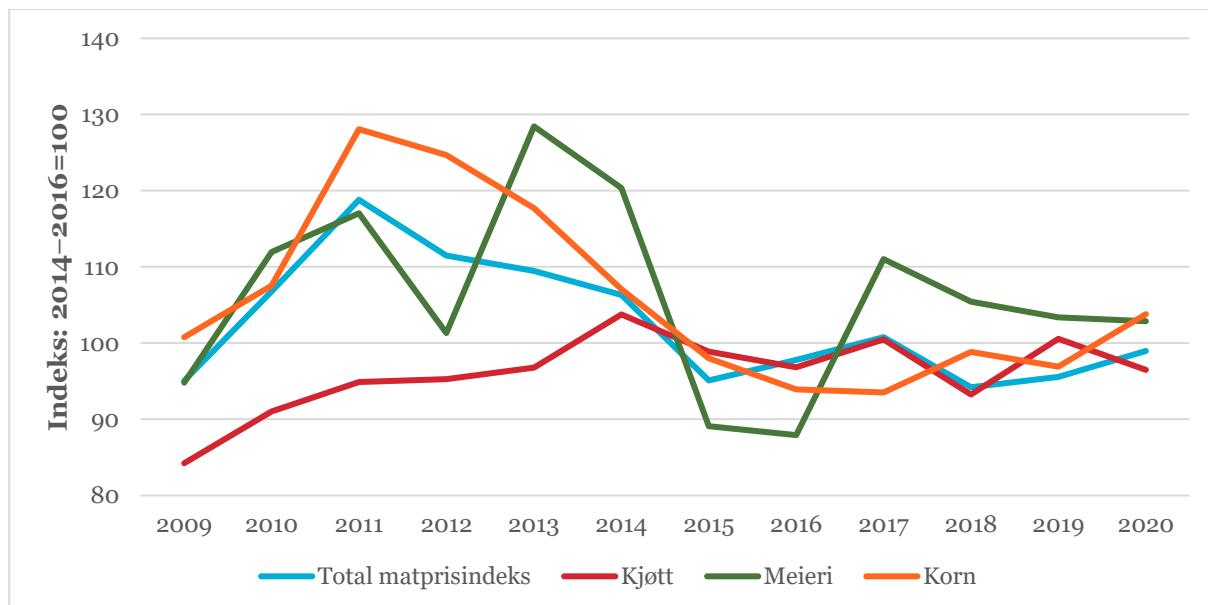
1.2.4 Matvarepriser

FAOs matvareprisindeks viser månedlige endringer i internasjonale priser på utvalgte jordbruksvarer. Indeksen omfatter priser på kjøtt, meieriprodukter, korn, vegetabiliske oljer og sukker. Prisutviklingen totalt og for de mest relevante varegruppene for Norge fra 2009 til 2020 er vist i Figur 5.

I 2020 lå prisindeksen på sitt høyeste gjennomsnittsnivå på tre år, 3,1 prosent over nivået i 2019 (FAO, 2021a). Som Figur 5 viser har trenden over tid vært en nedgang i internasjonale matvarepriser, og prisnivået ligger fortsatt langt under det historiske toppunktet i 2011. Den totale matprisindeksen startet på et høyt nivå i 2020, men stupte i forbindelse med covid-19-pandemien til et bunnivå i mai. Deretter styrket den seg raskt måned for måned, og i slutten av året nådde den sitt høyeste nivå siden 2014.

Stigningen i den totale indeksen ble drevet av økte kornpriser i andre halvår. Høy etterspørsel etter ris, hvete og mais førte sammen med usikkerhet rundt avlinger til at kornindeksen styrket seg for hver måned fra sommeren av. Prisene på meieriprodukter og kjøttvarer var derimot lavere i 2020 enn i 2019. Meieriindeksen ble trukket ned særlig av reduserte smørpriser. Prisfall på svin og fjørfe særlig i første halvdel av året førte til at indeksen for kjøttpriser svekket seg med 4,5 prosent sammenlignet med fjoråret.

Indeksen er vektet etter den relative eksportandelen for varegruppene i perioden 2014–2016. Fra juli 2020 har FAO endret baseperioden for å kalkulere indeksen og utvidet utvalget av varepriser som inngår. FAO anser den nye baseperioden fra 2014 til 2016 som mest representativ for de fleste markeder de siste ti årene. For mer informasjon, se egen artikkel i siste utgave av FAOs rapport *Food Outlook* (Cluff & Mustafa, 2020).

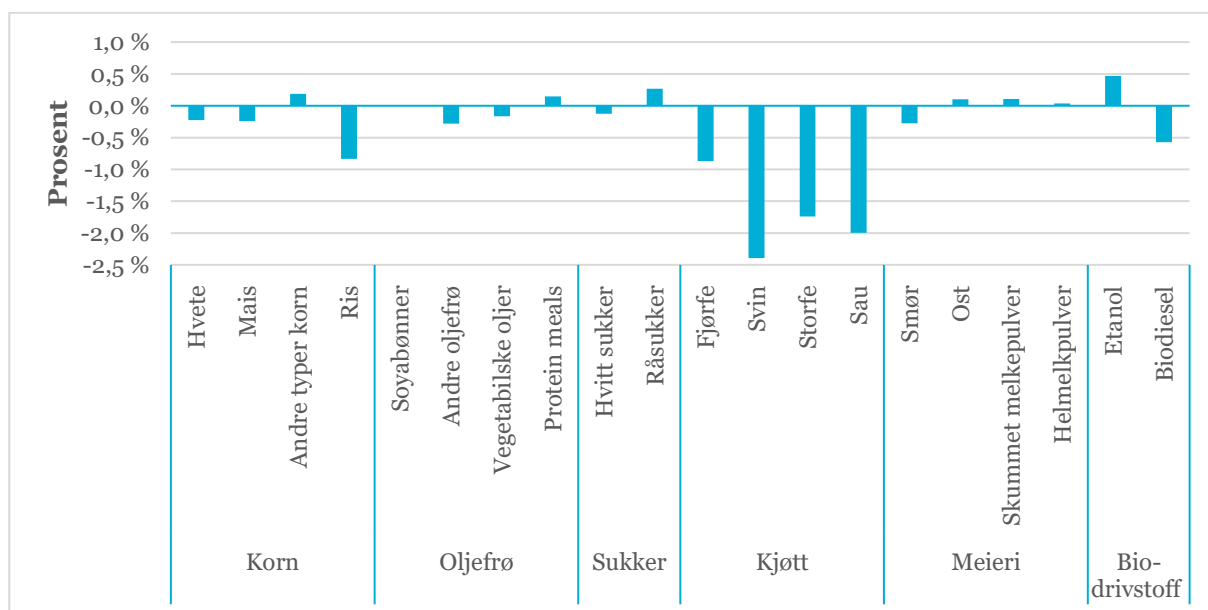

Figur 5: FAOs matvareprisindeks basert på årlige realpriser, 2009–2020. Totalt og for kjøtt, meieriprodukter og korn.

Kilde: FAO (2021a)

OECD og FAO forventer at realprisen på de fleste jordbruksvarer vil ligge stabilt eller gå marginalt ned i det kommende tiåret (OECD/FAO, 2020). Økt produktivitet veier opp for effektene av ressursbegrensninger og økt etterspørsel. Med ny teknologi og forbedret praksis kan bønder produsere mer effektivt, hvilket fører til lavere priser. Ettersom befolkningsveksten i verden avtar, vil produktivitetsveksten overstige etterspørselen. De forventede prisreduksjonene er også i tråd med trenden vi har sett de siste tiårene.

Ifølge prognosen er kjøttprisene unntaket fra regelen og vil falle relativt kraftig de neste ti årene. Prisene på kornvarer vil forbli på omtrent samme nivå som i dag, mens prisene på meierivarer kan øke marginalt. Kun noen få varer vil stige i pris. For utdypende informasjon, se kapittel 2 i denne rapporten. Figur 6 viser den forventede prisutviklingen for utvalgte varegrupper fra 2020 til 2029.

Figur 6: Prognoserte gjennomsnittlige årlige endringer i realpriser for utvalgte jordbruksvarer, 2020–2029. Prosent.

Kilde: OECD/FAO (2020)

Prisene på importerte landbruksvarer i norske kroner påvirkes av flere faktorer i tillegg til verdensmarkedsprisene, deriblant kronekursen, oljeprisen og fraktkostnader. Under omtaler vi prisutviklingen for hver av disse faktorene i 2020.

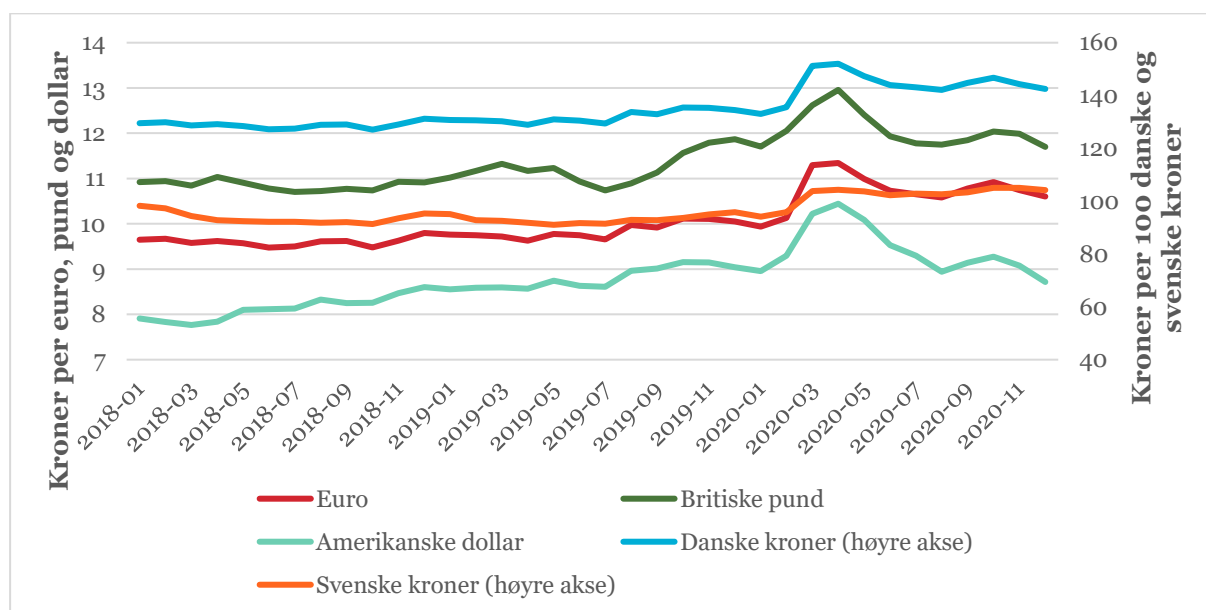
1.2.4.1 Store bevegelser i kronekursen

Kronekursen falt til rekordlavt nivå da pandemien rammet Norge i mars. Uroen i markedet avtok gjennom våren og sommeren, og kronen styrket seg gjennom resten av året selv om den svingte noe. I september og oktober svekket kursen seg igjen i forbindelse med den andre smittebølgen i Europa, men ved utgangen av året var den tilbake nær normale nivåer. Kursen fulgte i stor grad utviklingen i oljeprisen og finansmarkedene. De store bevegelsene i 2020, sammenliknet med de siste par årene, er vist i Figur 7.

I tillegg til pandemien bidro blant annet uroligheter rundt presidentvalget i USA og brexit-forhandlingene til den omfattende usikkerheten i markedene i 2020. Etter hvert som utfallet av disse hendelsene ble klart, vokste optimismen igjen. Norges Bank forventer nå at kronen vil styrke seg gradvis i årene framover, men understreker at det fortsatt er knyttet stor usikkerhet til anslaget.

En svak krone gjør det dyrere å kjøpe varer i utenlandsk valuta, samtidig som varer som er priset i norske kroner blir billigere å kjøpe på verdensmarkedet. Importvarer uten toll blir dyrere, noe som styrker tollvernet for norske produkter. De varene som Landbruksdirektoratet setter ned tollsatsen på, blir derimot lite påvirket av svingninger i valutakursene, ettersom valutakursen hensyntas ved fastsettelse av tollsats.

Norges Bank kuttet styringsrenten til null prosent våren 2020, for første gang i historien. I desember vedtok sentralbanken igjen å holde styringsrenten uendret. Banken ønsker å se klare tegn til normalisering før den endrer renten. Det siste anslaget i skrivende stund (februar 2020) er at renten skal begynne å øke gradvis først i første halvår av 2022 (Norges Bank, 2020).

Figur 7: Utvalgte månedlige gjennomsnittlige valutakurser mot norske kroner, 2018–2020.

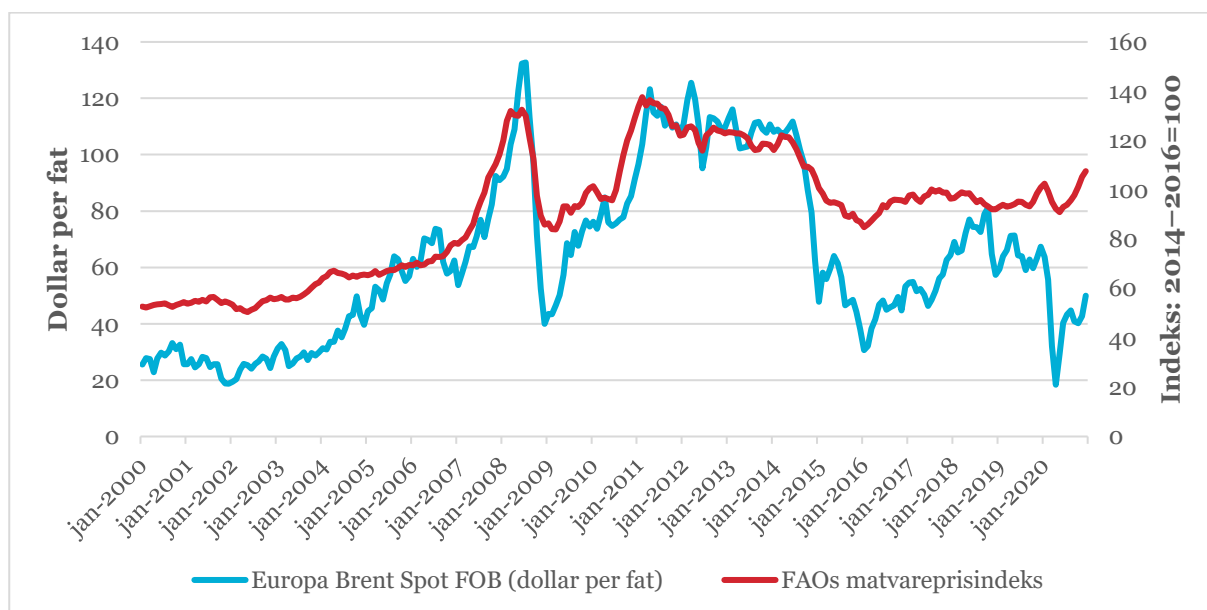
Kilde: Norges Bank (2021)

1.2.4.2 Fra oljeprissjokk til stabilisering

Matvareprisene påvirkes også av oljeprisen. Disse prisene samvarierer gjerne. Lavere drivstoffkostnader gir lavere produksjonskostnader, mens økt oljepris kan øke etterspørselen etter biodrivstoff og dermed også prisen på aktuelle råvarer. Sammenhengen behøver derimot ikke å være direkte; oljeprisen kan også påvirke matvareprisene indirekte, for eksempel gjennom valutakurser og økonomisk aktivitet. Figur 8 viser utviklingen i oljeprisen opp mot FAOs matvareprisindeks over tid.

Ved inngangen til 2020 lå oljeprisen nær 70 dollar per fat. Som følge av pandemiutbruddet og redusert økonomisk aktivitet falt prisen drastisk. Omtrent samtidig med nedstengningen i mars erklærte Saudi-Arabia oljepriskrig mot Russland. Dette skjedde etter at Russland nektet å godta ytterligere kutt i produksjonen gjennom prissamarbeidet i OPEC+. Dermed stupte prisen på Brent-olje med 24 prosent, den største kollapsen i moderne tid. På det laveste i april var prisen nede på 17 dollar fatet. Etter at oljeprodusentene i OPEC og OPEC+ var blitt enige om produksjonskutt og aktiviteten tok seg opp igjen, begynte prisen å stige. Fra juni av stabiliserte prisen seg rundt 40 dollar fatet. Etter at flere vaksiner ble klare steg oljeprisen til ca. 50 dollar fatet i desember, og i januar 2021 ble de oljeproduserende landene enige om nye produksjonskutt som ga fortsatt høy pris i begynnelsen av året.

De fleste analytikere spådde ved årsskiftet at oljeprisen i gjennomsnitt vil være rundt 50 dollar per fat i 2021 (Ng, 2020). Ekspertene forventet altså ikke noen rask prisoppgang, på tross av at vaksinene var klare. Derimot anslo de at oljeetterspørselen ville forbli relativt lav gjennom første halvår av 2021, ettersom massevaksinasjon vil ta lang tid. I tillegg bidrar store oljelagre og mye ledig produksjonskapasitet til å bremse prisveksten. Også Norges Bank regner med en oljepris nær 50 dollar de kommende årene (Norges Bank, 2020). Per februar ligger Brent-prisen over 60 dollar fatet.

Figur 8: Oljepris og FAOs matvareprisindeks, per måned 2000–2020. USD per fat, og indeks der 2014–2016=100.

Kilde: EIA (2021), FAO (2021a)

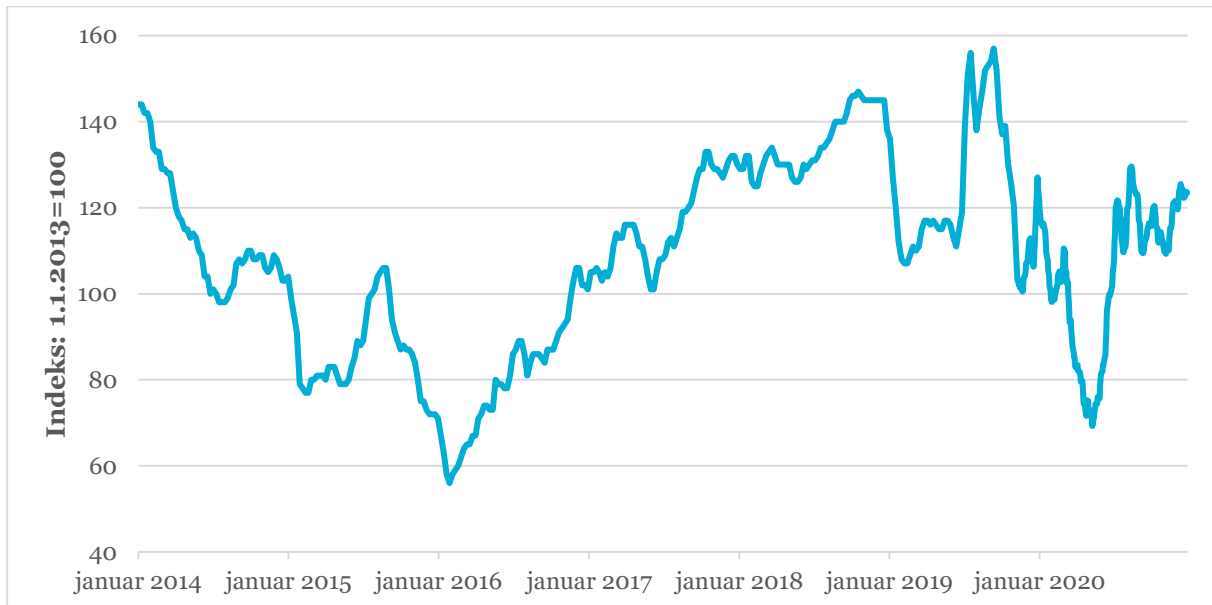
1.2.4.3 Fraktkostnader

En annen faktor som påvirker prisene på jordbruksvarer, er transportkostnader med skip. Når disse går opp, blir det dyrere å importere varer. Landbruksdirektoratet tar hensyn til dette når tollsatsen på jordbruksvarer settes ned.

Figur 9 viser hvordan fraktkostnadene for korn og oljefrø har variert de siste årene. Fram til 2016 var trenden at kostnadene sank, men de siste årene har de steget betydelig igjen. Dette skyldes blant annet at

Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen det året vedtok nye internasjonale standarder for svovelutslipp fra skip gjeldende fra 2020, som førte til økte kostnader.

Også fraktkostnader ble påvirket av covid-19-pandemien. Fra midten av mars 2020 falt prisene kraftig som følge av den reduserte aktiviteten, og i mai nådde de et bunnpunkt. Deretter hentet de seg raskt inn igjen, og i juli var indeksprisen tilbake på gjennomsnittlig nivå for de siste årene. Ut andre halvår forble prisene relativt høye, og prisene varierte i takt med den økonomiske aktiviteten og usikkerhetene knyttet til nye smitteutbrudd på høsten.

Figur 9: Indekserte ukentlige priser på frakt av korn og oljefrø med skip. 1. januar 2013 = 100.

Kilde: IGC (2021d)

1.3 Handelspolitiske rammebetingelser

1.3.1 Handelspolitiske rammebetingelser

Matvarehandelen har vist seg robust, til tross for pandemien. Internasjonalt samarbeid og en åpen og regelbasert verdenshandel er spesielt viktig for et lite land som Norge, og et sentralt premiss for norsk matvareberedskap.

Norges handel med utlandet reguleres blant annet gjennom WTO-avtalen, EØS-avtalen og EFTAs frihandelsavtaler. Avtalene styrer betingelsene varer eller tjenester kan selges under, herunder hvilke tollsatser og støtterettigheter som gjelder for varer. I tillegg kommer tollpreferanser etter den norske GSP-ordningen som ensidig gis til utviklingsland med utgangspunkt i OECDs såkalte DAC-liste, og endringer av denne. I utgangspunktet er alle land på DAC-listen omfattet av GSP-ordningen. Unntakene fra dette er stort sett land Norge alene, eller gjennom EFTA, har inngått en frihandelsavtale med. Slike land tas normalt ut av GSP-ordningen etter avtaleinngåelse.

1.3.2 utfordringer for det multilaterale handelsregelverket, brexit og RCEP

Gjennom bindende regler for handel med blant annet varer og tjenester er WTO, 25 år etter at organisasjonen ble etablert, fortsatt kjernen i norsk handelspolitikk. Det er 164 medlemsland i WTO, og WTO-regelverket dekker dermed i praksis nesten all internasjonal handel. WTO består av tre gjensidig avhengige pilarer – regelverk, tvisteløsning og forhandlinger – og bidrar fortsatt til økt forutsigbarhet og

enkler handel. I skrivende stund har WTO uløste problemer knyttet til at USA blokkerer oppnevningen og gjenoppnevningen av medlemmer til ankeorganet og at medlemslandene ikke har klart å bli enige om en ny leder. På tross av en økning av pandemirelaterte eksportrestriksjoner har bruken av handelsrestriksjoner generelt gått ned på grunn av mindre handel globalt (WTO, 2020b). På den annen side rapporteres det om økt bruk av handelsfasilitering og økonomisk støtte for å sikre økonomisk stabilitet for å bøte på nedgangen i økonomien som følge av pandemien.

Mange land har fortsatt å forhandle bilaterale og plurilaterale handelsavtaler i 2020. Etter krevende forhandlinger ble EU og Storbritannia den 24. desember, etter at Storbritannia har vært medlem av EU siden 1973, enige om en handelsavtale seg imellom. Avtalen formaliserer brexit, men gir generelt dårligere betingelser knyttet til handel med varer enn dersom Storbritannia var EU-medlem. Avtalen viderefører imidlertid tollfri adgang for varer. Hva Storbritannia vinner eller taper på å gå ut av EU gjenstår å se de neste årene. Storbritannia har parallelt forhandlet frihandelsavtaler med mange land for å erstatte sitt EU-medlemskap.

The Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) er en handelsavtale som ble formelt underskrevet i 2020 mellom de ti medlemslandene i ASEAN og Australia, Kina, Japan, New Zealand og Sør-Korea. India trakk seg fra forhandlingene i 2019. Avtalen gjør det lettere for landene å videreutvikle handelsavtalen og handle med hverandre uten å forholde seg til forskjellige regler. For eksempel kan en eksportør bruke samme opprinnelsessertifikat i handel med alle de 15 landene. Det er forventet at avtalen tidligst kan iverksettes i 2022. Avtalen omfatter en stor andel av global BNP og befolkning. Den konsoliderer mange eksisterende avtaler og omfatter Sør-Korea, Japan og Kina, som ikke tidligere har hatt avtale med hverandre. På tross av at avtalen i første omgang ikke bidrar mye til dypere økonomisk integrasjon i regionen, har Kina vært med å skape et stort asiatiske marked som med den nye avtalen forventes å vokse raskere. USA har ikke klart å inngå handelsavtale med EU, og EU har ikke klart å iverksette sin avtale med Mercosur. Med RCEP utfordres dermed både europeisk og amerikansk handelspolitisk dominans, samtidig som avtalen åpner for muligheter til økt handel med regionen. Josep Borrell, visepresident i EU-kommisjonen og Unionens høye representant for utenriks- og sikkerhetspolitikk siden 2019, skriver etter at RCEP er underskrevet: «Indo-Stillehavs-regionen er av strategisk betydning for oss. Vi må styrke vårt engasjement for å sikre at stemmen vår blir hørt, og den overordnede arkitekturen for regionalt samarbeid forblir åpen og regelbasert.» (Borrell, 2020). Dette er også Norge tjent med.

Det ventes at en politisk løsning og ny president i USA vil kunne bidra til større amerikansk engasjement internasjonalt, et noe lavere spenningsnivå mellom USA og Kina, og bedre sjanser for en løsning på flere av utfordringene i WTO. Norge er et lite land og avhengig av handel på tvers av landegrensener. Fra norsk ståsted er det viktig med stabile og forutsigbare vilkår for handel mellom land, og mindre usikkerhet og lavere spenning er derfor i norsk interesse.

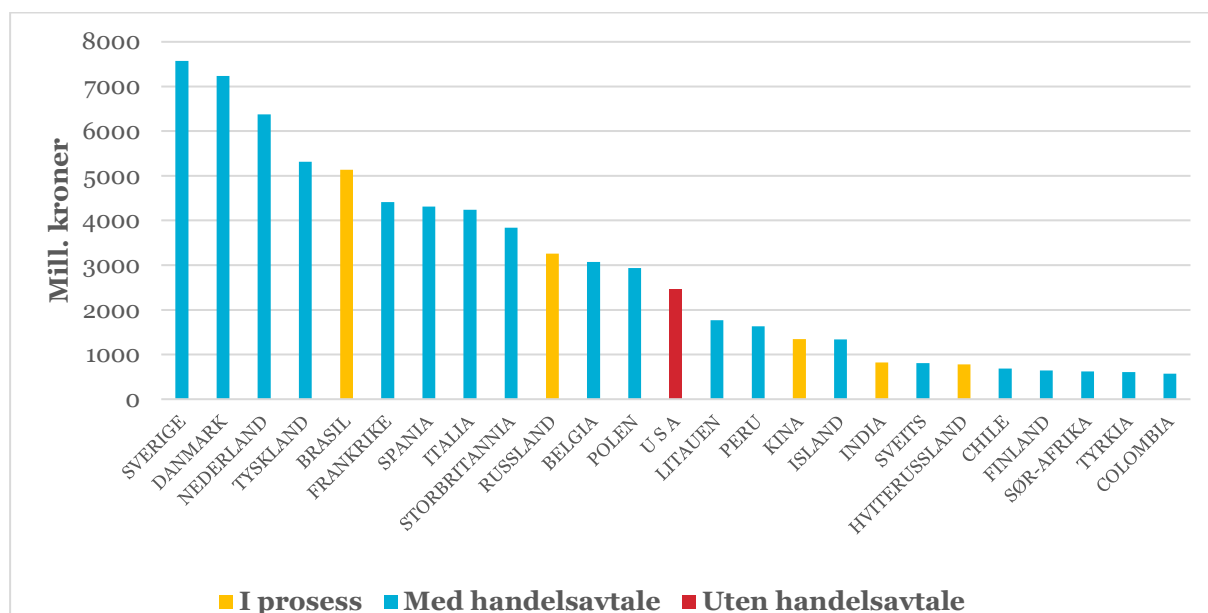
1.3.3 Nye frihandelsavtaler

Norges viktigste handelspartner er EU, slik det vises i Figur 10 og Figur 11. EØS-avtalens artikkel 19 regulerer handelen med basis landbruksvarer mellom Norge og EU. Den siste avtalen med basis i artikkel 19 trådte i kraft 1. oktober 2018. Protokoll 3 til EØS-avtalen regulerer handelen med bearbejdede landbruksvarer (RÅK-varer) og virkemidler for å skape like konkurransevilkår for næringsmiddelindustrien som produserer slike varer.

Fra 1. januar 2021 er Norges forhold til Storbritannia ikke lenger regulert av EØS-avtalen. Norge og Storbritannia har i 2020 forhandlet om en frihandelsavtale som skal ivareta handelen. I påvente av frihandelsavtalen er Island, Norge og Storbritannia enige om en midlertidig vareavtale. Denne ble iverksatt 1. januar 2021. Alle etablerte tollpreferanser, inkludert nulltoll for industrivarer og opprinnelsesreglene i EØS-avtalen, videreføres. Tollreduksjoner og kvoter for handel med landbruksprodukter videreføres der handel har funnet sted.

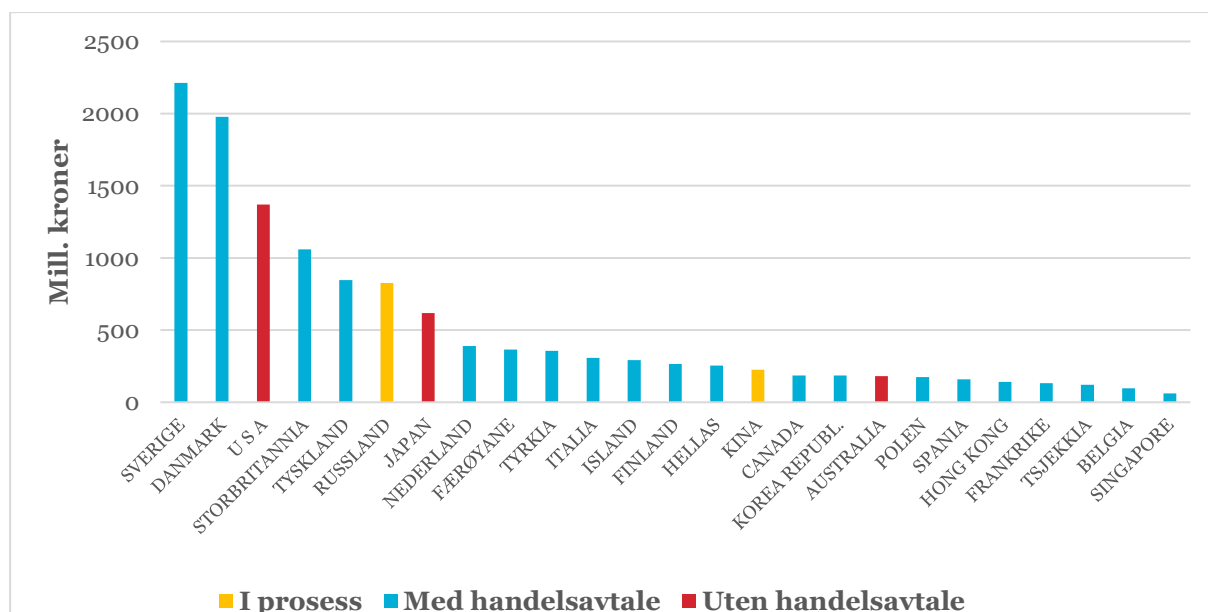
Totalt sett har Norge sammen med de andre EFTA-statene i dag 29 handelsavtaler. Blant disse regnes også avtalen med Indonesia, selv om den per i dag ikke har blitt iverksatt. I tillegg har Norge alene inngått avtaler med EU, EFTA, Færøyene og Grønland. Norge, som en del av EFTA, forhandler i dag med blant annet Malaysia, Vietnam, India og bilateralt med Storbritannia og Kina. Frihandelsavtalen mellom EFTA-landene

og Ecuador ble iverksatt 1. november 2020. En handelsavtale med Mercosur ble forhandlet ferdig i august 2019, men er ikke signert. Det forventes at avtalene med Guatemala og Indonesia iverksettes i løpet av 2021. Handelen med de landene Norge har avtale med, inkludert EØS-avtalen, eller har startet opp forhandlinger med, utgjør rundt 94 prosent av importverdien og 83 prosent av eksportverdien av jordbruksvarer.

Figur 10: Norges viktigste handelspartnere med jordbruksvarer rangert etter importverdi, 2020. Mill. kroner.

Kilde: SSB

Figur 11: Norges viktigste handelspartnere med jordbruksvarer rangert etter eksportverdi, 2020. Mill. kroner.

Kilde: SSB

1.4 Miljø- og klimamessige rammebetingelser

1.4.1 Klima og miljø i EUs nye landbrukspolitikk

EU-kommisjonen la i 2018 fram forslag til revisjon av den felles landbrukspolitikken (CAP) for 2021–2027 (EU-kommisjonen, 2020d). Forslaget innebærer en renasjonalisering av politikken, ved at medlemslandene må lage en plan tilpasset sitt jordbruk basert på mål fra EU. Samtidig legger man opp til høyere ambisjoner for miljø og klima. I samsvar med Kommisjonens forslag er landene enige om at 40 prosent av budsjettet for CAP skal nyttes til tiltak som har miljø- og klimaformål, mot 30 prosent i dag.

Etter møter i 2020 på statsledernivå (juli) og på ministernivå (oktober) er medlemslandene enige om hovedtrekkene i den nye landbrukspolitikken. I skrivende stund forhandler EU-institusjonene om detaljene i tiltakspakken (Sundfør, 2021). EU-parlamentet og medlemslandene har ulike synspunkter på hvor ambisiøs pakken skal være, og det vurderes ikke som sannsynlig at den vil være klar i løpet av første kvartal. Etter planen skal den reviderte felles landbrukspolitikken iverksettes fra 1. januar 2023.

Følgende strategier og planer utgjør det sentrale grunnlaget for EUs nye landbrukspolitikk (Regjeringen, 2020):

- European Green Deal
- Farm to Fork-strategien
- Biodiversitetsstrategien

European Green Deal: EU-kommisjonen la 11. desember 2019 frem en melding for EUs grønne vekststrategi – European Green Deal. Målet om klimanøytralitet i EU i 2050 er styrende for innholdet i meldingen. EU har som målsetting å redusere klimagassutslippene med 55 prosent innen 2030 sammenliknet med 1990. Green Deal beskriver en helhetlig tilnærming i EUs klima- og miljøpolitikk som går på tvers av politikkområder. Et tiltaksområde i Green Deal er en grønn Felles landbrukspolitikk (CAP) med en «Jord til bord»-strategi (Farm to Fork).

Jord til bord-strategien har som mål å utvikle et mer bærekraftig og rettferdig matsystem der en ser matsystemet som en helhet – fra produsenter til forbrukere. Jordbruket skal gjøres mer bærekraftig blant annet gjennom å redusere bruken av pesticider og antibiotika med 50 prosent og gjødselbruk med 20 prosent. Videre skal 25 prosent av arealene drives økologisk. Det er også et mål å produsere mer bærekraftig og helseriktig mat blant annet gjennom å innføre en merkeordning for miljø, helse og klima. I tillegg har Kommisjonen satt som mål å halvere matsvinnet på forbrukernivå innen 2030 og å redusere svinn og avfall i produksjons- og forsyningskjeden (EU-kommisjonen, 2021c). Rapportering av matavfall vil videre bli EØS-relevant for Norges del.

Biomangfoldstrategien: Jordbruket disponerer store arealer, og jordbrukstiltak er derfor viktige i denne strategien. Økologisk landbruk er et satsingsområde også her. Videre er ivaretagelse av biologisk viktige funksjonsarealer i jordbrukslandskapet, tiltak for pollinatorer og redusert bruk av plantevernmidler framhevet. Et tiltaksområde er større innsats for å ta vare på jorda for å bevare fruktbarheten, redusere erosjon og øke karbonbindingen.

Et spørsmål som debatteres er om forbrukerne vil måtte betale for økte kostnader knyttet til å produsere maten. Det kan også være et spørsmål hvorvidt høyere priser vil svekke EU-jordbrukets konkurransekraft og eksportmuligheter.

Nedenfor omtaler vi hovedpunktene som gjelder miljø og klima i EUs nye felles landbrukspolitikk.

Strategisk plan i hvert enkelt medlemsland

Den store endringen i den nye landbrukspolitikken til EU er at medlemslandene får større muligheter til å bestemme selv hvordan de ønsker å innrette tiltak og virkemidler. Medlemslandene skal utarbeide nasjonale strategiske planer med en behovsanalyse og tallfestede mål som gjelder klima og miljø. Strategiplanene skal beskrive hvilke tiltak og regler som vil gjelde for utbetaling av direkte støtte, det nye

miljøprogrammet og bygdeutviklingsmidler. Planene skal også inneholde en finansieringsplan, slutt mål og årlige delmål. Etter at planen er klar, skal den godkjennes av Kommisjonen. Medlemslandene må også rapportere til Kommisjonen om hvordan nasjonal politikk samsvarer med fastsatte mål i perioden, og de må være villige til å justere tiltakene dersom de ikke når målsettingene.

Mer helhetlige miljøkrav for å få direkte arealstøtte

Siden 1992 har EUs landbrukspolitikk blitt mer framkoblet produksjonen og mer miljøvennlig. Dette betyr at man får direkte støtte per hektar eller dyr, uavhengig av hvilke vekster og produksjonsmengde man har på gården. Til all direkte støtte har det blitt stilt basiskrav knyttet til eksempelvis miljø og dyrevelferd. I tillegg til den direkte støtten har en hatt «grønn støtte», som har omfattet vekstdiversifisering, permanent grasmark og økologiske fokusområder.

Det legges nå opp til viktige endringer i den direkte støtten. Tidligere «grønn støtte» er lagt inn under den direkte støtten og blitt til en basis inntektsstøtte som skal være lik per hektar. Vilårene som tidligere lå innenfor henholdsvis miljø og dyrevelferd og grønn støtte er samordnet. I tillegg har man tatt inn lovpålagte krav vedrørende miljø, klima, jord, naturmangfold og kulturlandskap som tidligere lå utenfor CAP. Nitratdirektivet er ett eksempel på slik lovgivning der en ønsker å styrke sammenhengen til den felles landbrukspolitikken. Det skal også tas inn nye krav som gjelder myr og våtmark, bruk av gjødslingsplanleggingsverktøy og krav fra vanndirektivet og pesticiddirektivet. Det er forutsatt at hvert enkelt medlemsland skal kunne tilpasse de mer detaljerte kravene til sine utfordringer og behov.

En viktig hensikt med endringen er å få bedre sammenheng og forenkling for bøndene når det gjelder de ulike miljøkravene. Dersom kravene ikke oppfylles, vil den direkte støtten bli redusert.

Hvert land skal ha et miljøprogram (Eco-schemes)

EU etablerer et nytt krav om at hvert enkelt medlemsland skal utarbeide ett eller flere miljøprogram. Tiltakene i miljøprogrammet skal være frivillige, men bøndene vil få støtte dersom de gjennomfører tiltak utover det som ligger i grunnvilkårene knyttet til direktestøtten. Innenfor miljøprogrammet kan det gis støtte til årlige tiltak som gjelder presisjonsjordbruk, kombinasjon av jordbruk og skogbruk, økologisk jordbruk og karbonlagring. Medlemslandene kan også selv foreslå tiltak som de ønsker at skal være en del av dette miljøprogrammet.

Landbruk- og fiskeriministrene er enige om at budsjettet for miljøordningen skal være på 20 prosent av den totale direkte støtten. Dette vil tilsi samlet ca. 75 mrd. norske kroner årlig for alle medlemslandene i EU.

Mange medlemsland var imot at det nye miljøprogrammet skal være obligatorisk. Dette har likevel blitt resultatet, men det gis fleksibilitet til å overføre midler fra miljøprogrammet til direkte støtte de to første årene.

Klima- og miljøformål innenfor bygdeutviklingsmidlene

Etter Kommisjonens forslag skal minst 30 prosent av midlene fra EU som nyttes til bygdeutvikling gå til klima- og miljøformål. I tillegg til midlene fra CAP kan medlemslandene fylle på med egne midler.

Enkelte av ordningene kan være arealstøtte eller støtte per dyr, for eksempel til omlegging til eller videreføring av økologisk landbruk og til drift på arealer med særskilte miljøkrav (Natura 2000-områder som er viktige for dyreliv). Slik støtte kan gis til bønder og andre på basis av flerårige forpliktelser.

Annen støtte til miljø- og klimatilak innenfor bygdeutviklingsmidlene vil kunne være klimarådgivning for bønder, investeringsstøtte til miljøtiltak, utvikling av teknikk for presisjonsjordbruk, samarbeidstiltak mellom bønder om bærekraftig energiforsyning og om avfallshåndtering.

Effekter på produksjonen

Landbruksreformen legger større vekt enn tidligere på bærekraftig ressursforvaltning og miljø. Det er derfor strengere krav til miljøhensyn som kan tenkes å gå på bekostning av produktiviteten. Samtidig har

medlemsstatene fått større frihet til selv å bestemme tiltak og virkemidler. Medlemslandene arbeider nå med å utvikle sine nasjonale strategier. Produksjonsutviklingen vil også bestemmes av utbud og priser på verdensmarkedet. Dersom etterspørselen etter bærekraftig produsert mat fortsetter å øke, kan miljøkravene dessuten gi europeiske produsenter et konkurransefortrinn. Hva som vil kunne bli effektene for produksjonen er vanskelig å vurdere.

Konsekvenser for Norge

Ettersom Norge ikke deltar i EUs felles landbrukspolitikk, vil ikke endringene få direkte betydning for norsk jordbruk. Men det kan tenkes at det økte ambisjonsnivået i EU kan påvirke den norske debatten om landbrukspolitikken.

Regelverk for økologisk landbruk, plantevernmidler og lignende gjelder på lik linje i Norge som i EU. I den grad slikt regelverk vil bli endret, vil endringene også gjelde for oss. Dette vil også gjelde nye standarder for måling og rapportering av omfanget av matavfall som medlemslandene skal benytte.

1.4.2 Miljøeffekter av jordbruksproduksjon

I rapporten *Agricultural Outlook 2020–2029* har OECD og FAO (OECD/FAO, 2020) en kortfattet omtale av effekter som gjelder miljø, klima og arealbruk. Rapporten er basert på innspill fra ulike ekspertkilder.

Ifølge OECD og FAO er den nåværende trenden i forbruk av jordbruksvarer ikke i tråd med klimamålene i Parisavtalen. Prognosen deres viser at utslippene fra matvareproduksjon vil øke med 6 prosent fram mot 2030. Husdyrhold står for 80 prosent av denne økningen, som i hovedsak er konsentrert i lavinntektsland.

Direkte klimagassutslipp

Direkte utslipp fra jordbruket står for om lag 11 prosent av de globale klimagassutslippene. Av disse står husdyr, først og fremst drøvtyggere, for to tredjedeler. Andre viktige kilder til direkte utslipp er kunstgjødsel (13 prosent) og risdyrking (10 prosent). I kommende tiårsperiode forventer OECD og FAO at de direkte utslippene fra jordbruket vil øke med 6 prosent, hovedsakelig på grunn av økt husdyrhold. Denne økningen vil særlig være knyttet til mer utslippsintensivt husdyrhold i lavinntektsland og regioner med økonomier i utvikling, slik som Asia og Afrika sør for Sahara.

Selv om utslippene fra jordbruk øker globalt sett, venter OECD og FAO at utslippene per produsert enhet vil gå ned i de fleste regioner. I Europa og Sentral-Asia vil de direkte utslippene gå ned på tross av økt produksjon, som følge av bedre avlinger og særlig færre drøvtyggere i EU-landene. I Amerika, Asia og Stillehavsregionen og Nord-Afrika vil korn- og husdyrproduksjonen vokse kraftig, men den medfølgende utslippsveksten blir lav. I Afrika sør for Sahara forventer man en større økning i de direkte utslippene på grunn av økt omfang av ekstensivt husdyrhold.

Arealbruk

Globalt utnyttes 40 prosent av landarealene til jordbruk, hvorav 70 prosent til beite. Fram mot 2030 venter man at andelen av landareal vil holde seg på samme nivå, men at det vil være økning i åkerarealene og tilsvarende nedgang i arealer til beite.

I Latin-Amerika vil kornarealene øke med ca. 5,5 mill. hektar gjennom nydyrking og til dels ved kultivering av tidligere beitearealer for dyrking av mais og soya. I Asia og Stillehavsregionen venter man også betydelig økning av kornarealene (4 mill. hektar), men i disse områdene vil også beitearealene bli mindre gjennom intensivert beitedrift og husdyrproduksjon. I andre regioner ser man bare for seg mindre endringer i arealbruken.

Økt jordbruksproduksjon gjennom å gjøre om arealer med skog, busker og savanne medfører betydelige CO₂-utslipp fra karbonlager over og under jorda. Hvis man tar hensyn til disse indirekte utslippene som

kommer fra endret arealbruk, står jordbruk for 24 prosent av de totale klimagassutslippene. Imidlertid har de indirekte utslippene gått ned med 1,2 prosent i tidsrommet fra 2000 til 2018, særlig på grunn av redusert avskoging i land som Brasil og Indonesia.

Andre miljøeffekter

I mange land er utstrakt vanning en forutsetning for høye avlinger og stor jordbruksproduksjon. Globalt står jordbruksvanning for 70 prosent av alt ferskvannsforbruk. Selv om vannet blir utnyttet mer effektivt framover, må det ventes økt risiko for vannmangel på grunn av klimaendringer, ekstreme hendelser og knapphet på og økt konkurranse om grunnvann fra andre sektorer.

Jordbruk kan ha både positive og negative effekter for naturmangfoldet. Tradisjonelle driftsformer med husdyr og beitedrift kan være positivt, ved at det bidrar til opprettholdelse av seminaturlige habitater. Samtidig krever slike ekstensive driftsmåter at et større areal utnyttes. Intensivt og spesialisert produksjon med økt bruk av kunstgjødsel og plantevernmidler kan derimot utgjøre en trussel mot naturmangfoldet knyttet til jordbruksarealene ved at nydyrking ødelegger naturlige habitater.

2 Utvikling i markedene for jordbruksråvarer

Pandemien førte til et midlertidig prissjokk for mange kornvarer, deriblant mathvete. Internasjonale mathvetepreiser tangerte de norske i andre kvartal av 2020. Etter at prisene hadde normalisert seg igjen, steg de kraftig på høsten som følge av økt etterspørsel særlig fra Kina.

Melkeproduksjonen fortsetter å øke. Andelen som handles med internasjonalt er relativt lav og domineres av få eksportørland. Etterspørselen ventes å øke i de kommende årene. Prisene sank våren 2020 som følge av pandemien, men steg igjen utover høsten.

Global produksjon av kjøtt gikk ned i 2020, hovedsakelig som følge av at afrikansk svinepest fortsatt skaper problemer flere steder i verden. Pandemien førte videre til at veksten i den internasjonale handelen med kjøttvarer var langt lavere enn i 2019 og at prisene gikk betydelig ned.

Eggproduksjonen i EU var høy i 2020. Dette bidro til at prisene var langt lavere på høsten enn normalt. I de kommende årene ventes det at pandemien og fugleinfluensautbrudd i mange land vil føre til at markedet blir mer ustabil.

Stengningen av grensene mellom mange land i forbindelse med pandemiutbruddet førte til stor usikkerhet og skapte vanskeligheter for grøntprodusenter særlig hva gjaldt sesongarbeidere. Bortfall av serveringsmarkedet førte videre til at etterspørselen etter mange varer gikk kraftig ned. Avlysning av arrangementer på våren og sommeren hadde katastrofale konsekvenser for blomsterhandelen.

2.1 Korn og kraftfôrråvarer

Rekordstore avlinger i 2020–2021, men forbruket er såpass høyt at tilgangen på korn og oljefrø blir mindre på verdensmarkedet. Avlingene er gode i de fleste av Norges viktigste importmarkeder.

Prisene fikk et kraftig oppsving ved utbruddet av covid-19, men normaliserte seg raskt. Utover høsten og inn i 2021 har prisene igjen steget kraftig, ikke minst på grunn av høy etterspørsel fra Kina.

Det internasjonale kornrådet (IGC) forventer at både produksjon, forbruk og handel av korn og oljefrø vil fortsette å vokse de neste fem årene. Covid-19-pandemien og klimaendringene sørger imidlertid for at prognosene er preget av usikkerhet på både kortere og lengre sikt.

2.1.1 Produksjon av korn og kraftfôrråvarer

Ifølge prognosene til Det internasjonale kornrådet (IGC) blir verdens totale kornproduksjon rekordstor i 2020–2021, med økning i produksjonen fra 2 186 til 2 210 millioner tonn. Mais står for den største delen av økningen, men rekordavlinger for hvete og bygg bidrar også. Sluttlagrene blir likevel 6 mill. tonn mindre

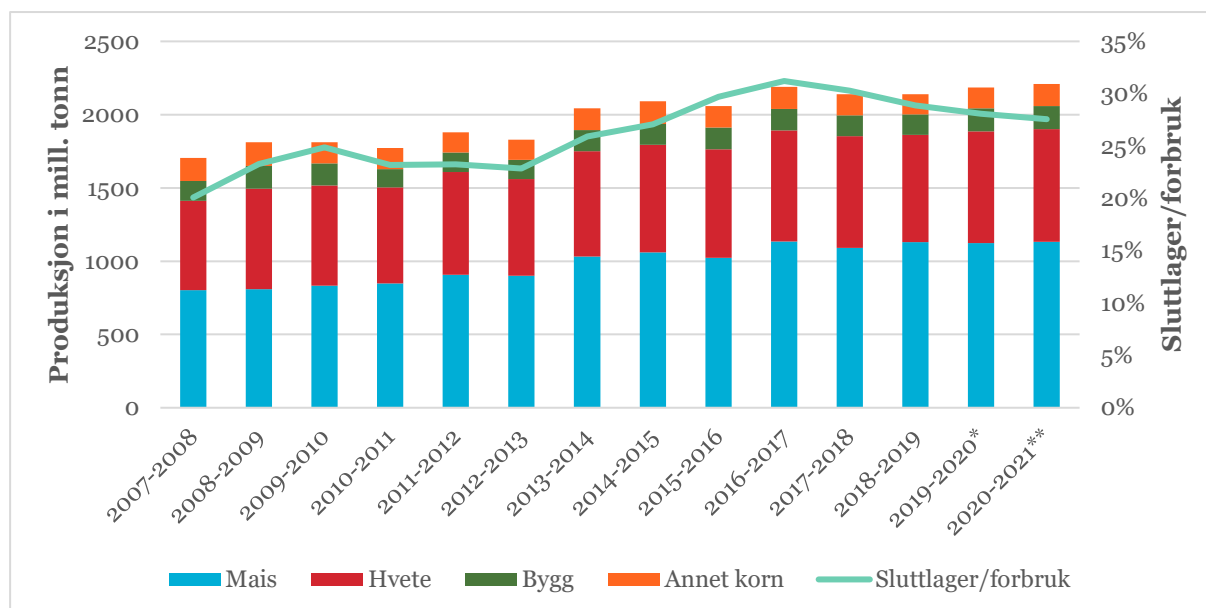
Sluttlager som andel av forbruk

Både IGC og det amerikanske landbruksdepartementet (USDA) bruker størrelsen på lagerbeholdningene ved kornårets slutt som et mål på hvordan tilgangen endrer seg fra år til år. Denne størrelsen 'sluttlager' er lik differansen mellom totalt tilbud og totalt forbruk.

Totalt tilbud er lik summen av lagerbeholdningen ved kornårets begynnelse ('åpningslager') og produksjon. Det vil si at endringen i sluttlager fra kornår 1 til kornår 2 vil tilsvare differansen mellom produksjon og forbruk i kornår 2. Dersom produksjonen er større enn forbruket vil sluttlagrene øke, og vice versa. Prognoser som sier noe om slike endringer er viktige fordi de kan betraktes som utsikter til et hhv. «strammere» eller «løsere» marked, som igjen påvirker prisene.

Sluttlager som andel av forbruk er et relativt mål på denne sammenhengen som tillater sammenligning over tid.

enn forrige sesong, hovedsakelig på grunn av mindre beholdninger av mais. Forholdet mellom sluttlager og forbruk synker for fjerde år på rad, til 27,6 prosent.

Figur 12: Utvikling i total kornproduksjon i verden og sluttlager som andel av forbruk. Mill. tonn og andel i prosent.

Kilde: IGC (2021b)

*Estimat

** Prognose

Figur 12 viser utviklingen i verdens kornproduksjon og sluttlager som andel av forbruk. Kategorien 'Annet korn' omfatter blant annet durra, havre, rug, hirse og rughvete.

Verdens hveteproduksjon blir rekordstor i 2020–2021. Totalt viser IGCs prognose en produksjonsøkning på 0,6 prosent. Avlingene blir imidlertid mindre enn i forrige sesong i både USA, EU, Ukraina og Argentina. Det er først og fremst Russland, Australia, Canada og India som vil stå for produksjonsøkningen.

Det ser ut til å bli et relativt godt år for maisproduksjonen. Brasil, som er verdens tredje største produsent, ligger an til å få en rekordavling. Den amerikanske avlingen blir større enn forrige sesong, men under gjennomsnittet for de siste fem årene. Samtidig går avlingene ned i både EU og Argentina. Totalt forventes maisproduksjonen i verden å øke med 0,8 prosent.

Tabell 1 viser de største produsentene av soyabønner i kornåret 2020–2021.

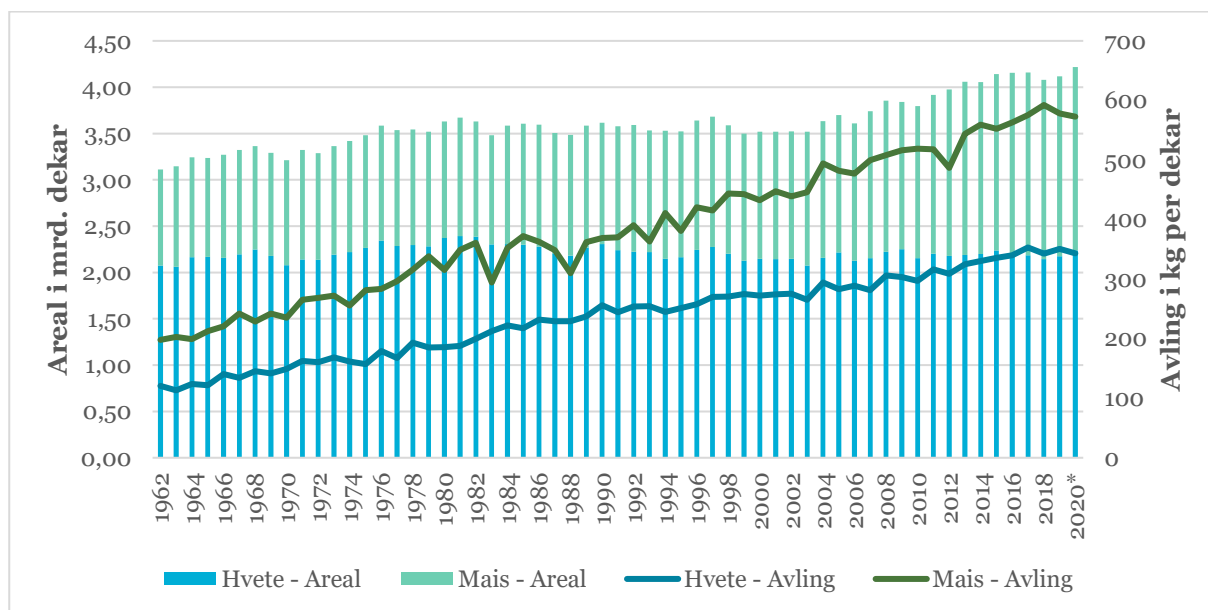
Tabell 1: De fem største produsentene av soyabønner. Prognose for kornåret 2020–2021. Mill. tonn.

Land/område	Mill. tonn
Brasil	130,5
USA	112,6
Argentina	47,5
Kina	19,6
India	12,5
Verden total	359,5

Kilde: IGC (2021b)

Prognosen viser også en økning i produksjonen av soyabønner sammenlignet med 2019–2020, med større avlinger i begge de store produsentlandene. Soyabønneproduksjonen har vært relativt upåvirket av covid-19-pandemien (IGC, 2021a). Produksjonen i USA tar seg opp denne sesongen, etter at avlingen forrige sesong endte mer enn 16 millioner tonn under femårssnittet. Avlingen i Brasil blir rekordstor, og landet er også denne sesongen verdens største produsent. Brasil, USA og Argentina dominerer produksjonen av soyabønner og vil til sammen stå for over 80 prosent av verdens produksjon i 2020–2021. Den totale produksjonen blir 6,2 prosent høyere enn i fjor.

Figur 13 viser utviklingen i arealbruk og avling per dekar for mais og hvete fra 1962 til 2020. Areal til hvete har holdt seg relativt stabilt i denne perioden, mens arealet til mais nesten er doblet. Bare de siste ti årene har maisarealet økt fra 1,64 til 1,98 mrd. dekar, mens hvetearealet har økt fra 2,15 til 2,24 mrd. dekar. I samme periode har gjennomsnittlig avling per dekar økt med rundt 15 prosent for hvete og 13 prosent for mais. Figuren viser at produksjonsøkningen denne sesongen for både hvete og mais skyldes at man har sådd større arealer. For begge kornslagene blir gjennomsnittlig avling per dekar lavere enn i 2019–2020.

Figur 13: Global utvikling i hvete- og maisareal og gjennomsnittlig avling i kg per dekar, 1962–2020.

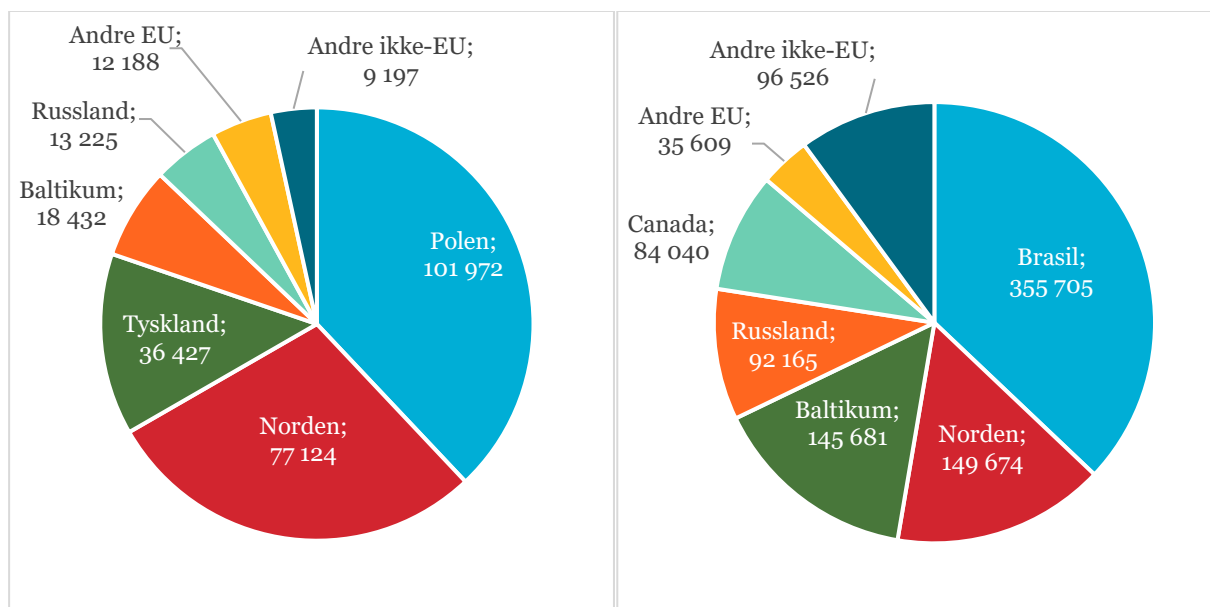
Kilde: FAOSTAT (2021), IGC (2021b)

* 2019 og 2020 er IGC-tall, hhv. estimat for 2019–2020 og prognose for 2020–2021. Resten er tall fra FAOSTAT.

2.1.1.1 Produksjon i relevante markeder

De markedene som er mest relevante for Norge å importere korn fra, er de som er geografisk nær oss. Store deler av norsk kornimport kommer fra de andre nordiske landene, Polen, Tyskland og Baltikum. I 2020 ble kornavlingene i store deler av Europa påvirket av tørke og hetebølger på sommeren. På høsten var det derimot for vått mange steder, noe som bød på problemer for både innhøsting og planting av vintervekster (EU-kommisjonen, 2020j). Per januar 2021 ser det ut til at det blant de viktigste importmarkedene for Norge er Baltikum, Polen, Russland og Sverige som har klart seg best. Resten av Europa, samt Ukraina og Kasakhstan, ligger an til relativt dårlige avlinger.

Når det gjelder kraftfôrråvarer er Russland, Norden og Baltikum de viktigste importmarkedene for Norge. Her er importen imidlertid mer spredt enn hva tilfellet er for korn, og det importeres relativt mye fra land utenfor Europa. I tillegg er Brasil et viktig marked for import av soyabønner, -mel og -konsentrat. Det importeres også soyabønner fra Canada.

Figur 14: Norsk import av korn (venstre) og kraftfôrråvarer (høyre) i 2020, fordelt på opprinnelse.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 14 viser hvordan Norges import av korn og kraftfôrråvarer til kraftfôr- og matmølleindustrien fordelte seg på ulike land og landgrupper i 2020. 'Korn' omfatter hele kapittel 10 i Tolltariffen, som inkluderer korn til både mat og fôr. 'Kraftfôrråvarer' omfatter alle varenummer på kvoten for karbohydratråvarer som ikke tilhører kapittel 10 og alle fett- og proteinråvarer som får generell tollnedsettelse. I tillegg er soyabønner som importeres tollfritt på varenummer 12.09.9090 tatt med. I 2020 ble det importert omtrent 260 000 tonn korn og 970 000 tonn kraftfôrråvarer.

Her følger en oversikt over utsiktene for produksjon av korn og kraftfôrråvarer i de mest relevante markedene i 2020–2021.

Norden

Blant de nordiske landene importerer vi mest korn og kraftfôrråvarer fra Sverige. Fra 2012 til og med 2020 har vi i gjennomsnitt importert omtrent 92 000 tonn korn og 63 000 tonn kraftfôrråvarer fra Sverige hvert år.

Det svenske Jordbruksverkets rapporter følger kalenderåret. 2020 ble et svært godt kornår, nesten på høyde med 2019. Den siste prognosen (fra november 2020) viser at totalavlingen var på drøye 6 millioner tonn, den tredje største på 2000-tallet. Dette forklares blant annet med at den tidlige innhøstingen i 2019 gjorde at man kunne så store arealer med høstkorn, samt at de fleste steder i landet har fått normale nedbørmengder (Jordbruksverket, 2020). Fordi årets avling er såpass god, kan man forvente god tilgang på svensk korn denne sesongen. Sverige har vært den viktigste leverandøren av havre til Norge det siste tiåret. I 2020–2021 anslås den svenske havreavlingen til 810 000 tonn, som er den nest største avlingen de siste ti årene og 21 prosent større enn i fjor (IGC, 2021b).

Norge importerer i snitt i overkant av 60 000 tonn korn og kraftfôrråvarer fra både Danmark og Finland hvert år. Begge disse landene hadde svært gode kornavlinger forrige sesong. Avlingene i 2020–2021 er mindre, men nære snittet for de siste fem årene (IGC, 2021b).

EU

De siste tre årene har Tyskland vært det landet Norge har importert mest hvete fra. Akkurat som i 2019 hadde Tyskland varmt og tørt vær sommeren 2020, og tørken gikk relativt hardt ut over hveteavlingen. Den er nesten 5 prosent mindre enn i 2019–2020 og mer enn 900 000 tonn mindre enn femårssnittet (IGC,

2021b). Norge er imidlertid mindre avhengig av tysk hvete enn hva tilfellet var for seks-syv år siden, og flere av våre andre handelspartnere ligger an til gode avlinger.

2020 ser ut til å bli en rekordhøst for Polen. Mye regn på sensommeren var gunstig for veksten. Den totale kornavlingen blir 15,8 prosent større enn forrige sesong, og over 3 mill. tonn større enn femårssnittet. Norge importerer mye mais til dyrefôr fra Polen, og den polske maisavlingen anslås å bli 14,9 prosent større enn forrige sesong. Vi har også importert mye hvete fra Polen de siste årene, og hveteavlingen er rekordstor på nesten 12 mill. tonn (IGC, 2021b).

Norge har også importert store mengder mais fra Frankrike. Den franske maisavlingen vokser for andre år på rad, men er fremdeles et stykke unna toppårene fra 2011–2012 til 2014–2015 (IGC, 2021b).

Baltikum

Norge har de siste årene importert mye havre fra de baltiske landene. Disse ble også rammet av tørken i 2018, men kom i likhet med Sverige sterkt tilbake i 2019. Prognoser for denne sesongen viser store avlinger i både Estland, Latvia og Litauen. Årets havreavlinger blir rekordstore i alle de tre landene, og er til sammen på 680 000 tonn (IGC, 2021b).

Russland

Russland er verdens fjerde største produsent av hvete, og årets avling er svært stor. Hveteavlingen er anslått til 84,5 mill. tonn, mer enn 7 mill. tonn over femårssnittet (IGC, 2021b). Dermed vil tilgangen på russisk hvete være god denne sesongen. Da Norge og resten av Europa ble rammet av ekstrem tørke i 2018, ble det importert mer fra blant andre Russland. Dette ser imidlertid ikke ut til å bli nødvendig denne sesongen, ettersom avlingene i både Norden, Baltikum og Polen er store.

Brasil

Norge importerer store mengder soya. Det meste av dette er GMO-frie soyabønner fra Brasil, hvor soyaoljen ekstraheres og hvor reststoffer (soyamelet) selges videre til bruk i blant annet dyrefôr. I 2020 ble det importert 412 000 tonn soyabønner på varenummer 12.01.9090, hvorav nesten 80 prosent var fra Brasil.

Tilgangen på brasilianske soyabønner vil være god også i 2021, ettersom Brasil går mot en rekordavling av soyabønner på 130,5 mill. tonn (IGC, 2021b). GMO-frie soyabønner utgjør imidlertid en liten del av denne mengden, og det er indikasjoner på at den GMO-frie andelen synker. Av alt areal som ble brukt til soyabønner i Brasil i 2017, ble 3 prosent brukt til GMO-frie bønner (ISAAA, 2017). I årets avling er andelen 2,3 prosent (Cordonnier, 2020). GMO-fritt er dyrere enn GMO, og prisveksten på soyabønner kan ha redusert etterspørselen etter GMO-frie soyabønner i land hvor GMO ikke er forbudt. De høye prisene kan også føre til at færre produsenter tar seg bryet med å produsere GMO-fritt, og dette kan igjen føre til at tilgangen på såfrø blir mindre. Hvis tilgangen på GMO-frie soyabønner blir permanent mindre, kan det få konsekvenser for norsk kraftfôrproduksjon. Hvis premiene på GMO-fri vare økes for å stimulere til en produksjon som kan møte etterspørselen, kan kraftfôrprisene i Norge stige.

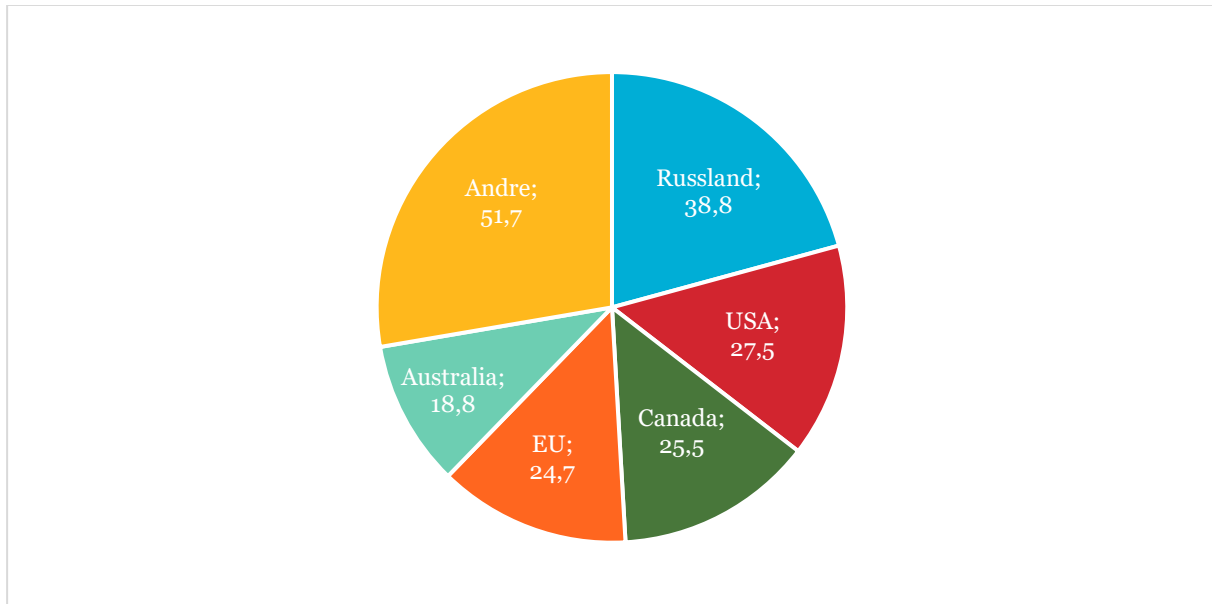
2.1.2 Internasjonal handel med korn og oljefrø

Den siste prognosen fra IGC anslår at det vil bli handlet 408 mill. tonn korn internasjonalt i 2020–2021.

2.1.2.1 Eksport

Eksport av korn og oljefrø er konsentrert på få land. Blant hvete, mais og soya er det hvete som er minst konsentrert. Syv land eller landgrupper eksporterer over ti millioner tonn hvete hver i et normalår, og kun Russland i 2017–2018 har vært over 40 millioner tonn. Maiseksporten domineres av fire store aktører som er klart større enn resten, mens soyaeksporten domineres av to: Brasil og USA.

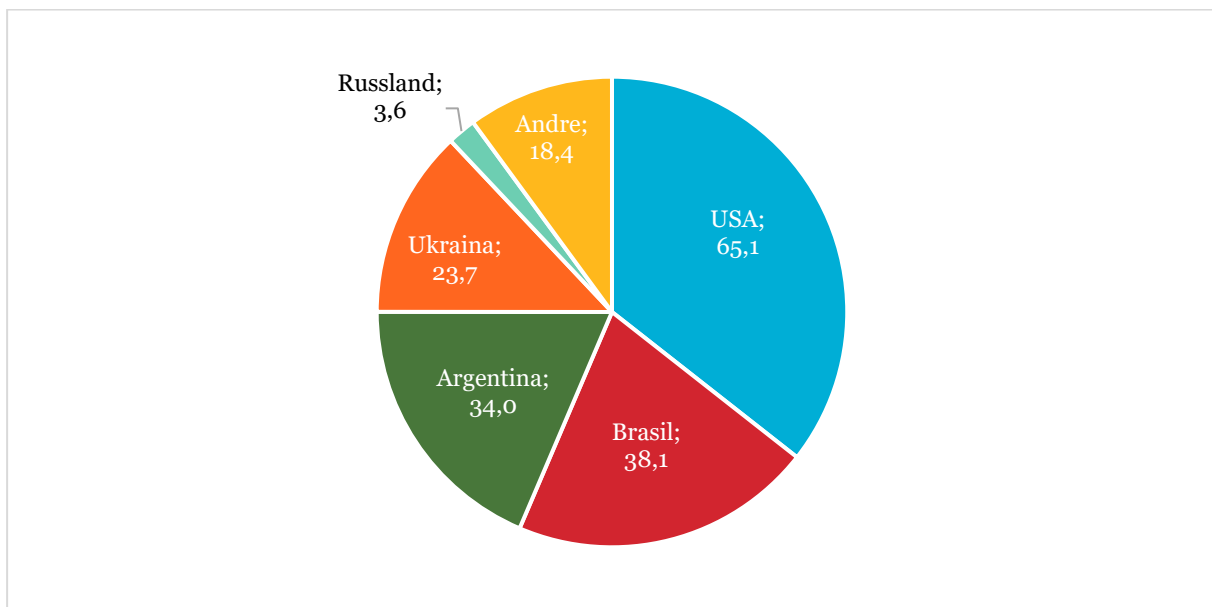
Ifølge IGC vil Russland, USA, Canada og EU stå for 62 prosent av hveteeksporten i 2020–2021. Det finnes en rekke hveteeksporterende land, og som nevnt i kapittel 2.1.1.1 er tilgangen på hvete god i flere av Norges viktigste importmarkeder. Figur 15 viser de fem største eksportørene av hvete totalt.

Figur 15: Eksport av hvete. Prognose for kornåret 2020–2021. Mill. tonn.

Kilde: IGC (2021b)

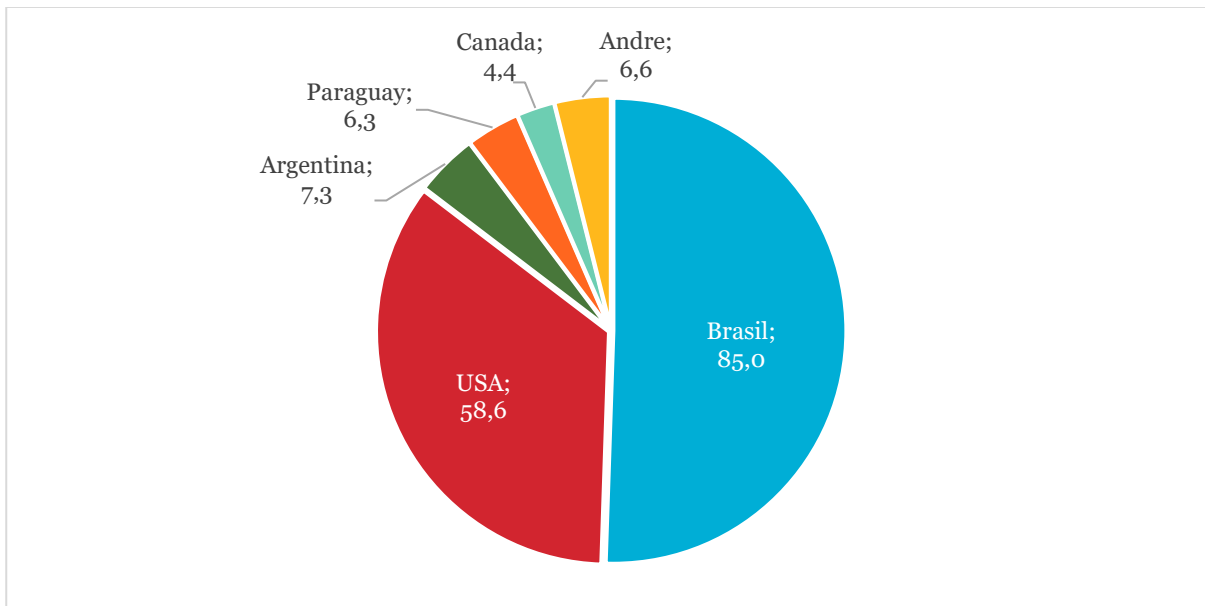
De fire største maiseksportørene utgjør 88 prosent av markedet ifølge denne prognosen (se Figur 16). Den største endringen fra forrige kornår er at USA forventes å eksportere 23 mill. tonn mer. Mais brukes i norsk produksjon av kraftfôr, men dette er en råvare som lett kan erstattes med andre. Uansett ser tilgangen ut til å bli god i 2020–2021, også i landene Norge vanligvis importerer mest fra.

Figur 16: Eksport av mais. Prognose for kornåret 2020–2021. Mill. tonn.

Kilde: IGC (2021b)

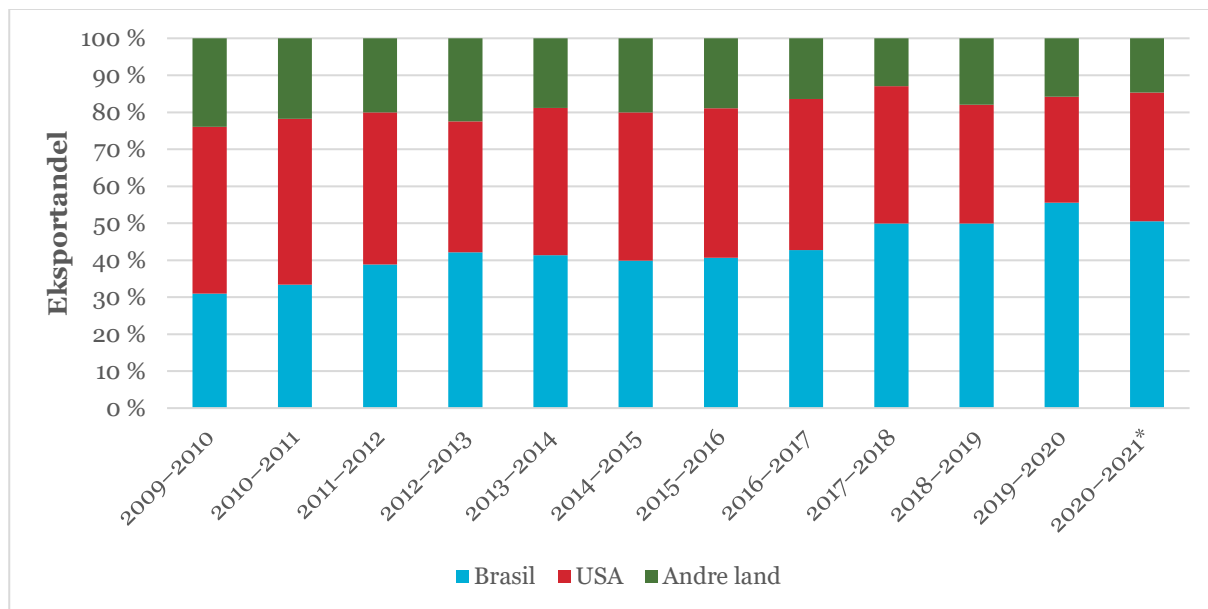
Brasil eksporterte hele 93,2 mill. tonn soyabønner i 2019–2020. Årets prognose tilsier dermed en nedgang på drøye åtte mill. tonn, men landet er fortsatt verdens klart største eksportør. Den samlede markedsandelen til Brasil og USA vil bli på omtrent 85 prosent ifølge IGC. Markedsdominansen deres er vist i Figur 17.

Figur 17: Eksport av soyabønner. Prognose for kornåret 2020–2021. Mill. tonn.

Kilde: IGC (2021b)

Figur 18 viser to utviklingstrekk i eksportmarkedet for soyabønner over de siste elleve kornårene samt det inneværende. For det første blir markedet stadig mer konsentrert om Brasil og USA. For det andre har disse to landene skiftet rolle. I 2009–2010 var den amerikanske markedsandelen på 45 prosent og den brasilianske på 31 prosent. I prognosen for 2020–2021 er det omvendt: Brasil ventes å stå for 51 prosent av eksporten, og USA for 35 prosent. Dette er delvis en konsekvens av handelskrigen mellom USA og Kina. Kina er verdens største soyaimportør, og har vridd sin import til Brasil på bekostning av USA de siste årene.

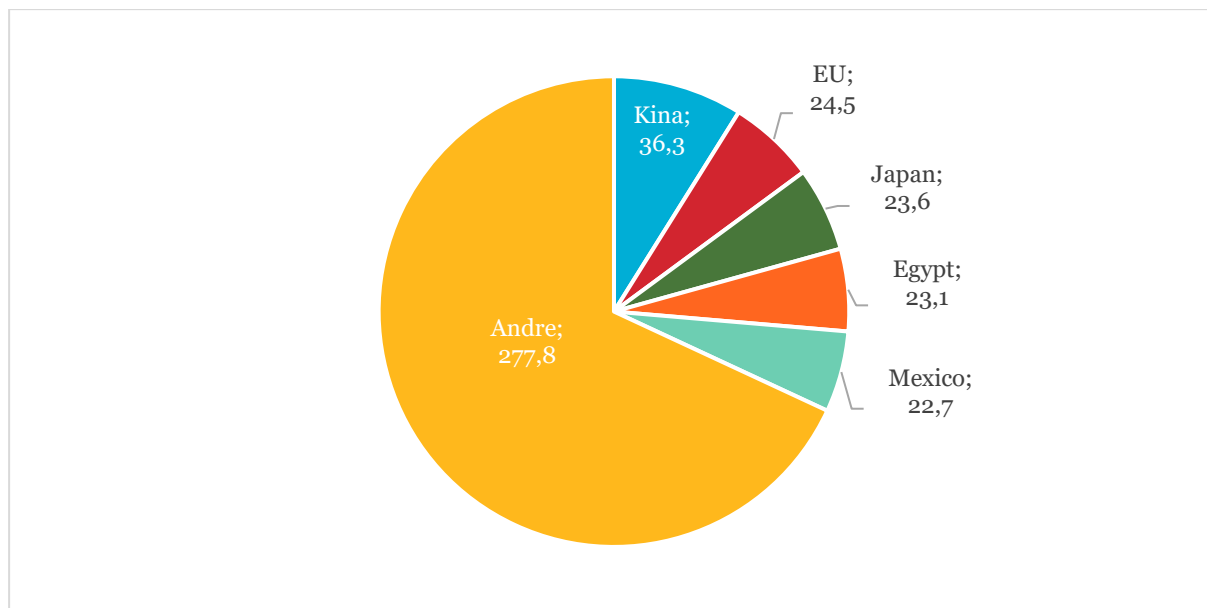
Figur 18: Eksportandel for soyabønner fordelt på opprinnelse. 2009–2010 t.o.m. 2020–2021.

Kilde: IGC (2021b)

*Prognose.

2.1.2.2 Import

Mens eksporten i stor grad kommer fra noen få land, er importen av korn fordelt på mange land. Selv de største produsentene er avhengig av å importere kornarter og kvaliteter de ikke produserer selv. Den største kornimportøren i 2019–2020 var EU, fulgt av Japan, Mexico, Egypt og Kina. I 2020–2021 ser imidlertid Kina ut til å bli størst. Bakgrunnen for denne utviklingen er dårlige maisavlinger på grunn av ekstremvær i Kina. Dette har sørget for en kraftig reduksjon i landets kornlagre og høye priser innenlands (USDA, 2020a). Samtidig er kinesisk valuta sterk, noe som gjør det ekstra attraktivt å importere. I tillegg er landets svineproduksjon på vei opp etter to år med svinepest, og dette bidrar til høyere etterspørsel (IGC, 2020). Disse faktorene fører til en forventet økning fra 22,4 til 36,3 mill. tonn kinesisk import av korn. Den største delen av økningen er maisimport, som er forventet å øke fra 6,6 til 16,3 mill. tonn. Figur 19 viser hvor mye de fem største kornimportørene utgjør av verdens samlede kornimport.

Figur 19: Import av korn. Prognose for kornåret 2020–2021. Mill. tonn.

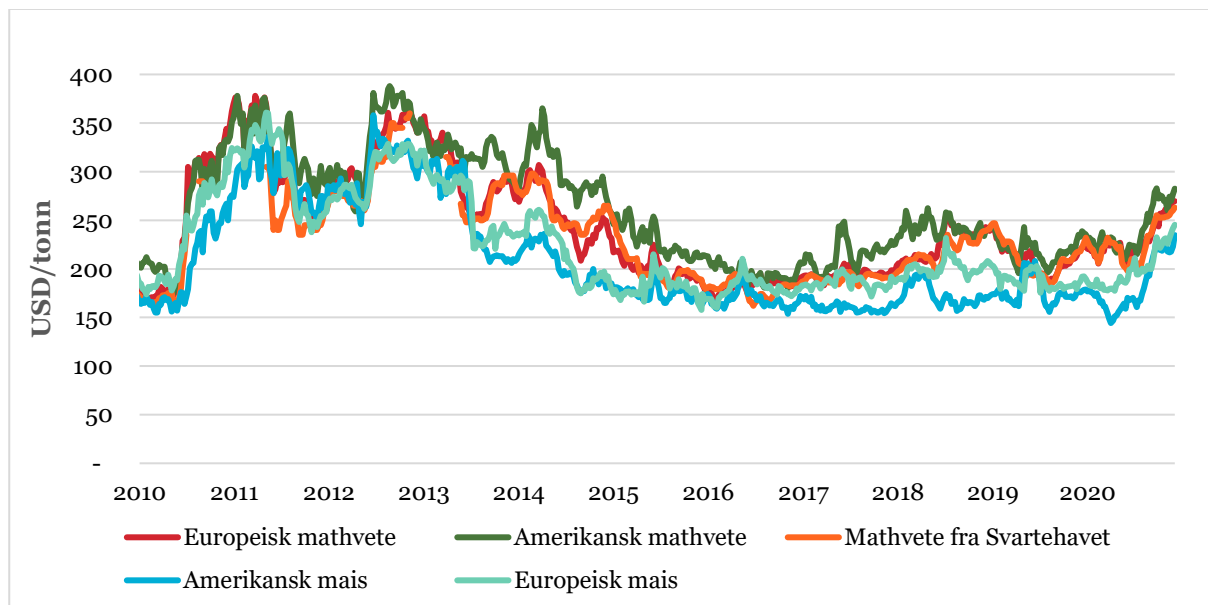
Kilde: IGC (2021b)

Kina er også verdens klart største importør av soyabønner, og importen har over lang tid økt i takt med økonomisk vekst som har gitt høyere kjøttforbruk. På ti år har importen nesten doblet seg, fra 52,5 mill. tonn til 101,5 mill. tonn.

2.1.3 Internasjonal prisutvikling

Det er mange ulike selgere av hvert kornslag på verdensmarkedet, og det er lett for kjøpere å bytte leverandør. Derfor henger kornprisene forskjellige steder i verden tett sammen. Prisene på ulike kornslag henger også sammen fordi de i mange tilfeller er substitutter for hverandre. Figur 20 viser for eksempel hvordan prisene på amerikansk og europeisk mais følger hverandre og at disse igjen korrelerer høyt med prisene på hvete av ulike opprinnelser.

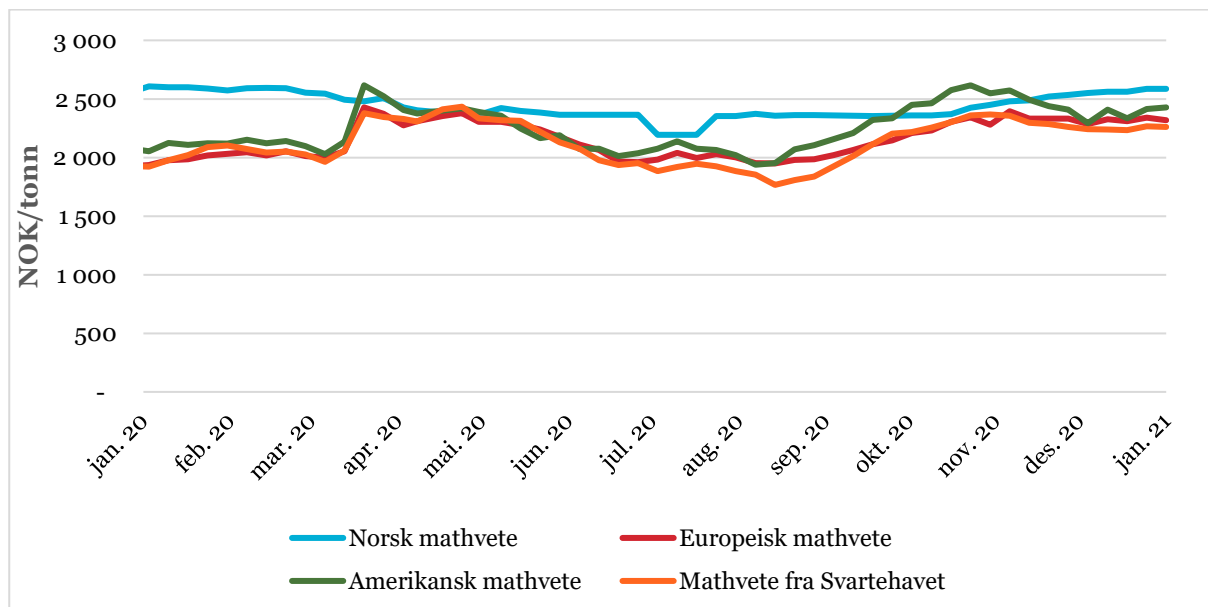
Figuren viser også at størrelsen 'sluttlager som andel av forbruk', som vi forklarte i kapittel 2.1.1, er relevant for prisutviklingen. Fra 2012–2013 til 2016–2017 økte sluttlagrene som andel av forbruk, og i samme periode sank verdensmarkedsprisene. I de fire påfølgende kornårene har sluttlager som andel av forbruk sunket, og dermed har prisene sluttet å synke og i flere tilfeller steget svakt.

Figur 20: Prisutvikling på hvete og mais, 2010–2020. USD/tonn.

Kilde: IGC (2021c)

I andre halvdel av kornåret 2019–2020 opplevde man et prissjokk ved utbruddet av covid-19. Dette kombinert med svak kronekurs førte til raskt stigende priser for mange importvarer i Norge, deriblant mathvete. I noen uker tangerte eller til og med overgikk prisene for nord-amerikansk og europeisk hvete prisnivået for norsk hvete, noe som ikke skjer ofte. Prisene normaliserte seg relativt raskt, før de begynte å stige igjen på høsten på tross av rekordprognoser for det nye kornåret. Igjen var det uker hvor amerikansk hvete var dyrere enn norsk. Figur 21 viser prisutviklingen på mathvete siden januar 2020.

Figur 21: Prisutvikling på hvete, andre halvdel av 2019–2020 og hittil i 2020–2021. NOK/tonn.

Kilde: IGC (2021c) og Landbruksdirektoratet.

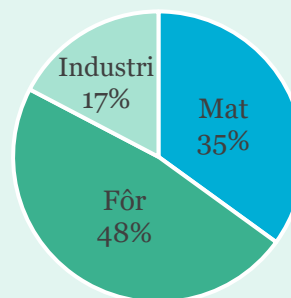
2.1.3.1 Tilbud og etterspørsel i 2020–2021

Når det gjelder hvete har varmt og tørt vær ført til relativt små avlinger i flere av de store eksportlandene, selv om produksjonen på verdensbasis øker marginalt fra i fjor. Dette er en viktig forklaring på tilbudssiden for at internasjonale hvetepreiser har økt høsten 2020. Tilgangen på mais og soya øker mer sammenlignet med forrige sesong, og her er det etterspørselen som driver prisene oppover.

Etterspørselen etter korn avhenger av forbruket innen tre hovedbruksområder: mat, fôr og industri (se faktaboks). IGC forventer økt forbruk i alle disse tre avsetningskanalene sammenlignet med 2019–2020. Forbruket av korn til mat og fôr når nye høyder dette kornåret. Matkornforbruket øker med 11 mill. tonn, hovedsakelig på grunn av økt forbruk av hvete. Forbruket av korn til fôr øker med 8 mill. tonn og når dermed 1 mrd. tonn i 2020–2021. Økningen er knyttet til mais, ettersom bruken av hvete til fôr blir den laveste på syv år. Den industrielle bruken av korn har vært jevnt stigende, men falt i 2019–2020. Hovedårsaken til dette var lavere etterspørsel etter biodrivstoff som følge av covid-19-pandemien, noe som også påvirket prisene på oljefrø. I 2020–2021 er denne etterspørselen ventet å ta seg opp igjen, men ikke helt opp til nivået i 2018–2019 (IGC, 2021b). Hvor raskt etterspørselen stiger er usikkert, og vil avhenge av hvor raskt verden håndterer pandemien slik at økonomisk aktivitet og mobilitet normaliseres.

Tre hovedbruksområder for korn

Nesten halvparten av verdens kornforbruk går til dyrefôr. Litt over en tredel går til produksjon av matvarer til humankonsum. Det resterende går til industrielle formål. Dette inkluderer blant annet produksjon av etanol til biodrivstoff, malt til brygging, stivelser og søtningsstoffer (Batey, Wrigley, & Miskelly, 2017).

Figur 22: Prognose for bruk av korn i 2020–2021.

Kilde: IGC (2021b)

Forbruket av soyabønner har vært så høyt de to siste årene at soyamarkedet er stramt. Selv om produksjonen øker, har sluttlager som andel av forbruk krympet til 23 prosent, som er det laveste på seks år (American Farm Bureau Federation, 2020). Denne utviklingen blir i stor grad drevet av etterspørselen i Kina. Som nevnt i kapittel 2.1.2.2 blir Kina en større kjøper av både korn og soyabønner på verdensmarkedet. Ettersom det er verdens mest folkerike land, har denne endringen i etterspørsel innvirkning på prisene. Særlig prisene på soyabønner og produkter fra bearbeiding av soyabønner har økt kraftig høsten 2020 og i begynnelsen av 2021. Dette gjelder også andre oljefrø og biprodukter av disse.

Økningen i prisene på korn og oljefrø er altså sterkt etterspørselsdrevet. For hvete er begrenset tilbud fra store eksportører også en delforklaring. I tillegg har mange land relativt kort dekning av mathvete, som sørger for kontinuerlig etterspørsel.

2.1.3.2 Andre prisdrivende faktorer

Det er ikke bare tilbud og etterspørsel som bestemmer prisene. I tillegg til å være vanlige handelsvarer er korn og oljefrø også en vare på finansmarkeder verden rundt. Særlig mais, hvete og soya er gjenstand for prisspekulasjon, ofte i form av såkalte future-kontrakter. Når mange kjøper futures er det en indikasjon på at markedet tror at prisene vil stige i framtiden. Dette kan påvirke prisene selv uten store reelle endringer i tilbud og etterspørsel. Mot slutten av 2020 så man tegn til generell optimisme i markedene idet det ble klart at vaksinerings mot covid-19 ville begynne for alvor tidlig i 2021 (Trompiz & Thukral, 2020).

Politiske utsagn og signaler fra statsledere, samt faktiske handelspolitiske beslutninger, kan også påvirke markedene. Tidlig i pandemien innførte for eksempel Russland restriksjoner på eksport for å sikre eget forbruk, noe som understøttet verdensmarkedsprisene. I desember ble det klart at Russland igjen innfører en eksporttoll som vil gjelde fra februar til og med juni 2021 (Devitt & Hogan, 2020). Hensikten med dette er å holde prisene nede i Russland, men det er usikkert hvordan dette vil slå ut på verdensmarkedsprisen.

2.1.4 Hvordan påvirker verdensmarkedet Norge?

Det norske importsystemet for korn og kraftfôrråvarer bidrar til å dempe betydningen av prisvariasjonene på verdensmarkedet i Norge. Det er fordi mel- og kraftfôrprodusentene kan importere korn til en nedsatt tollsats innenfor egne kvoter for henholdsvis matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr. Landbruksdirektoratet fastsetter størrelsen på kvotene ut fra tilgangen på norsk korn og råvarebehovet til henholdsvis matmel- og kraftfôrmøllene. Kraftfôrindustrien kan også importere en rekke andre råvarer til kraftfôr uten kvotebegrensning, men til nedsatt toll som Landbruksdirektoratet fastsetter hver måned. Dette gjelder for eksempel for soya- og rapsmel.

Landbruksdirektoratet fastsetter tollsatsene ut fra differansen mellom norsk prisnivå og verdensmarkedsprisen, og dette skal i prinsippet nøytralisere prissvingningene på verdensmarkedet. Tollsatsene settes imidlertid for tre måneder av gangen, og svingninger i både priser og valutakurs gjennom denne perioden kan derfor være enten gunstig eller ugunstig for importørene.

Så lenge norsk vare er dyrere enn utenlandsk, sørger tollsatsene for å nøytralisere internasjonale prissvingninger. Verdensmarkedsprisene påvirker derfor kostnadsnivået til importørene mest i de tilfellene hvor prisen på en nødvendig, utenlandsk importvare er høyere enn den tilsvarende norske varen som tollsatsen blir beregnet ut fra. I slike tilfeller blir det uansett ingen tollsats, og variasjoner i verdensmarkedsprisen går rett på bunnlinja til importøren. Dette er tilfelle for eksempelvis proteinråvarer med høyt proteininnhold, som hvetegluten, maisgluten og potetprotein. Disse varene produseres ikke i Norge, så tollsatsen blir beregnet på grunnlag av en referansepris som settes ut fra proteininnholdet. For disse varene har verdensmarkedsprisen ligget stabilt over den «norske» referanseprisen.

2.1.5 Fremtidsutsikter

2.1.5.1 Produksjon og forbruk

I januar 2021 publiserte IGC en ny prognose for tilbud og etterspørsel de neste fem kornårene til og med 2025–2026. Prognosen sier at dersom ingen enkeltsesong får spesielt gunstig eller ugunstig vær, kommer den totale kornproduksjonen til å øke jevnt gjennom denne perioden og sette nye rekorder hvert år. Ifølge IGC skyldes dette for det første at avling per dekar vil fortsette å øke på verdensbasis, for både mais og hvete. For det andre legges det til grunn at det vil bli sådd større maisarealer, mens hvetearealet vil holde seg stabilt (IGC, 2021a). EU er på sin side i en prosess med å øke skogsarealet på bekostning av jordbruksarealet. Det anslås at kornarealet vil synke fram mot 2030, særlig for durumhvete og bygg. På grunn av forskning, innovasjon og teknologiske framskritt vil likevel kornproduksjonen holde seg stabil (EU-kommisjonen, 2020b).

I snitt vil den årlige produksjonsveksten på verdensbasis være omtrent like stor som i den forrige femårsperioden. Dette vil være nok til å holde følge med økningen i etterspørsel, men ikke tillate noen oppbygging av kornlagrene. Sluttlager som andel av forbruk vil synke ytterligere, slik at den relative tilgangen på korn blir mindre. Forbruksprognosene er imidlertid usikre fordi vi ikke vet hvor lenge forbruket vil være påvirket av covid-19-pandemien. Dette gjelder særlig den industrielle bruken av mais til drivstoffproduksjon, som har sunket kraftig under pandemien. Når effektene av pandemien har gitt seg, forventer IGC en noe svakere årlig forbruksvekst enn tidligere. Veksten i matkornforbruk vil i årene som kommer være mer drevet av befolkningsvekst enn av høyere forbruk per innbygger, ettersom dette allerede har blitt høyt mange steder. Veksten i fôrkornforbruk vil også bli lavere på grunn av redusert etterspørsel etter kjøtt og økt konkurranse fra andre fôrråvarer. Forbruket av korn til biodrivstoff kommer også til å vokse, men mange markeder nærmer seg et metningspunkt samtidig som interessen for andre råvarer til dette formålet øker.

Hovedårsaken til at det ikke vil bli noen gjenoppbygging av verdens totale kornlagre, er den store etterspørselen etter mais. Forbruket har oversteget produksjonen de tre siste årene og vil også gjøre det i årene som kommer. Det er Kinas høye forbruk av mais til fôr som er den største driveren. I 2020–2021 vil den kinesiske etterspørselen være høy fordi landet er i ferd med å gjenoppbygge sin grisebestand etter

svinepestutbruddet. I årene framover vil den holde seg høy på grunn av en planlagt industrialisering av svineproduksjonen.

For hvete har faktisk produksjonen vært større enn forbruket i tre av de fire siste årene, hvor unntaket er 2018–2019-sesongen som var sterkt påvirket av tørke. De neste fem kornårene kommer lagrene til å fortsette å vokse, men også her gjelder dette først og fremst Kina.

Ifølge IGCs femårsprognose vil soyabønner ha en sterkere vekst i både areal, produksjon og forbruk enn mais og hvete. Fordi prisene på soyabønner har vært høye høsten 2020 forventes det en spesielt stor økning i arealbruk til soyaproduksjon det neste kornåret. Dette kommer først og fremst til å skje i de to dominerende produsentlandene, Brasil og USA, men økningen i etterspørsel gjør at det også vil være rom for å utvide produksjonen andre steder. I likhet med mais er etterspørselen etter soyabønner sterkt drevet av Kinas behov for førråvarer.

2.1.5.2 Priser

Som nevnt har prisene steget i første halvår av 2020–2021. Hvorvidt stigningen fortsetter på kort sikt, vil avhenge av om etterspørselen holder seg. Her er det en del usikkerhet knyttet til Kinas importbehov i resten av sesongen.

Basert på IGCs femårsprognose kan man forvente at prisveksten på korn og kraftfôrråvarer flater ut på litt lengre sikt. Selv om prognosen tilsier at den relative tilgangen på korn blir mindre på verdensbasis, vil dette være sterkt knyttet til beholdningene i Kina. I de største eksportlandene øker produksjonen mer i takt med forbruket. For mais og hvete vil tilgangen holde seg stabil i disse landene, mens den blir bedre for soyabønner.

Innenfor den samme tidshorisonten kan man kanskje forvente større forutsigbarhet i internasjonal handel, på grunn av den nye administrasjonen i USA.

På lang sikt er utviklingen i vær og klima kanskje det som innebærer mest usikkerhet for omverdenen til norsk korn og kraftfôr. Produksjon av korn og oljefrø blir i stor grad påvirket av været. Tidsrommene for både såing, vekst og høsting er sårbare, og været kan påvirke både størrelsen og kvaliteten på avlingene. Hvorvidt produksjonen klarer å møte etterspørselen i årene som kommer er derfor usikkert i utgangspunktet. I tillegg forventer man at klimaendringene vil føre til mer ekstremvær, større klimatiske variasjoner og mindre egnet areal til jordbruk. Effektene har imidlertid gjort seg gjeldende allerede, med tanke på at tørke og hetebølger har påvirket europeiske avlinger i begge de to somrene som har etterfulgt den alvorlige tørkesommeren i 2018. Derfor er det rimelig å anta at usikkerheten knyttet til fremtidig produksjon vil øke ettersom klimaendringene skrider fram. Større svingninger i avlingene fra år til år vil også gi større prissvingninger.

Uansett vil klimaendringene bringe med seg utfordringer for jordbruket, noe som kan resultere i et større gap mellom tilbud og etterspørsel. I noen områder kan det endrede klimaet favorisere andre arter enn de som tradisjonelt har blitt dyrket, og dette vil kreve omstilling. Andre områder kan bli såpass varme og tørre at de blir uegnet til å dyrke korn. Derfor er det rimelig å forvente at kornprisene vil kunne legge seg på et høyere nivå framover, sammenlignet med andre varer. Det ligger imidlertid også en usikkerhet i hvor godt og hvor raskt jordbruket klarer å tilpasse seg utfordringene som klimaendringene introduserer. I enkelte områder kan dessuten klimaet bli bedre egnet til jordbruk.

2.1.5.3 Handel

IGC (2021a) anslår at mengden korn som handles på tvers av landegrensler kommer til å øke de neste fem årene, men ikke like raskt som i de foregående fem.

For hvete vil den største andelen av veksten komme fra økt import til Afrika sør for Sahara. Samtidig vil importen til Europa gå ned. Det gjør at den årlige veksten i snitt blir på 0,8 prosent. Russland forblir største eksportør av hvete.

Handelen med mais vil også få en lavere årlig vekst den kommende femårsperioden, men veksten er sterkere enn for hvete, på 2,2 prosent per år. Det vil bli økt import av mais til alle regioner, men den største driveren er økt forbruk av fôr i utviklingsland. USA kan tape markedsandeler, men vil forbli største eksportør.

Soyabønner vil få en liknende utvikling. Veksten bremser opp, men holder seg i snitt på 1,7 prosent per år. Økt etterspørsel til både fôr- og matformål, først og fremst i Asia, sørger for dette. Det ventes ingen større endringer i eksportmarkedsstrukturen.

2.2 Melk

Melkeproduksjonen fortsetter å øke. India er verdens største melkeprodusent.

Andelen av melken som det handles med internasjonalt er relativt lav, og domineres av få eksportørland. EU, New Zealand og USA står for mer enn to tredeler av eksporten. Import av meieriprodukter er fordelt på flere land, Kina er størst og står for nesten 10 prosent. Etterspørselen ventes å øke i de kommende årene.

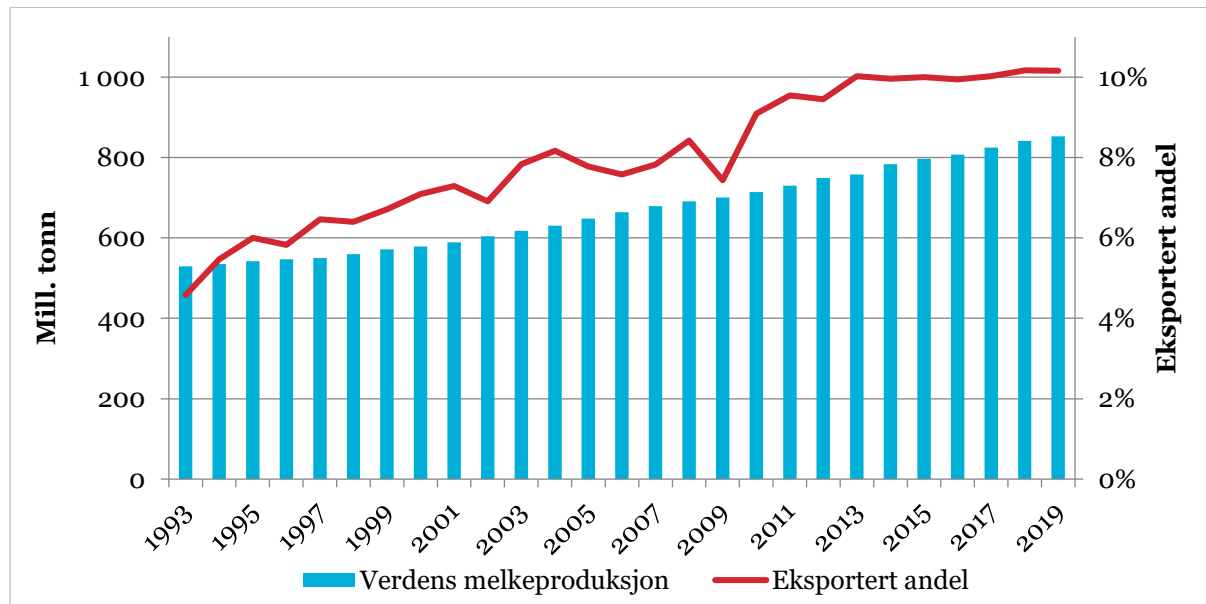
Prisene sank våren 2020 som følge av pandemien, men steg igjen utover høsten.

I dette kapitlet starter vi med å gi et overblikk over global melkeproduksjon, der de siste tallene er for 2019. Videre beskriver vi markedsutviklingen i de store eksportlandene i 2020, i tillegg til trender for etterspørsel. De store eksportlandene er de som påvirker det internasjonale markedet for meieriprodukter mest og dermed er relevante for det markedet som «omgir» norske melkeprodusenter og norsk meierinæring.

2.2.1 Melkeproduksjonen økte i 2019

Melkeproduksjonen globalt økte fra 2018 til 2019. Foreløpige tall viser at det ble produsert 852 mill. tonn melk i 2019. Produksjonen økte med 1,3 prosent, tilsvarende 11 mill. tonn, fra 2018 (OECD/FAO, 2020). Norsk melkeproduksjon utgjorde ca. 1,5 mill. tonn eller i underkant av 0,2 prosent av verdens melkeproduksjon i 2019. Figur 23 viser høy vekst i produksjonen av melk globalt. Siden 1993 har produksjonen økt med om lag 320 mill. tonn.

Melk har kort holdbarhet og må foredles til meieriprodukter kort tid etter at den er innsamlet. Ferske meieriprodukter, som det globalt sett konsumeres mest av, har også kort holdbarhet. Ost, smør og melkepulver har lengre holdbarhet enn de ferske og er de meieriproduktene som det handles med på det internasjonale markedet. I figur 23 ser vi andelen av verdens melkeproduksjon som er eksportert.

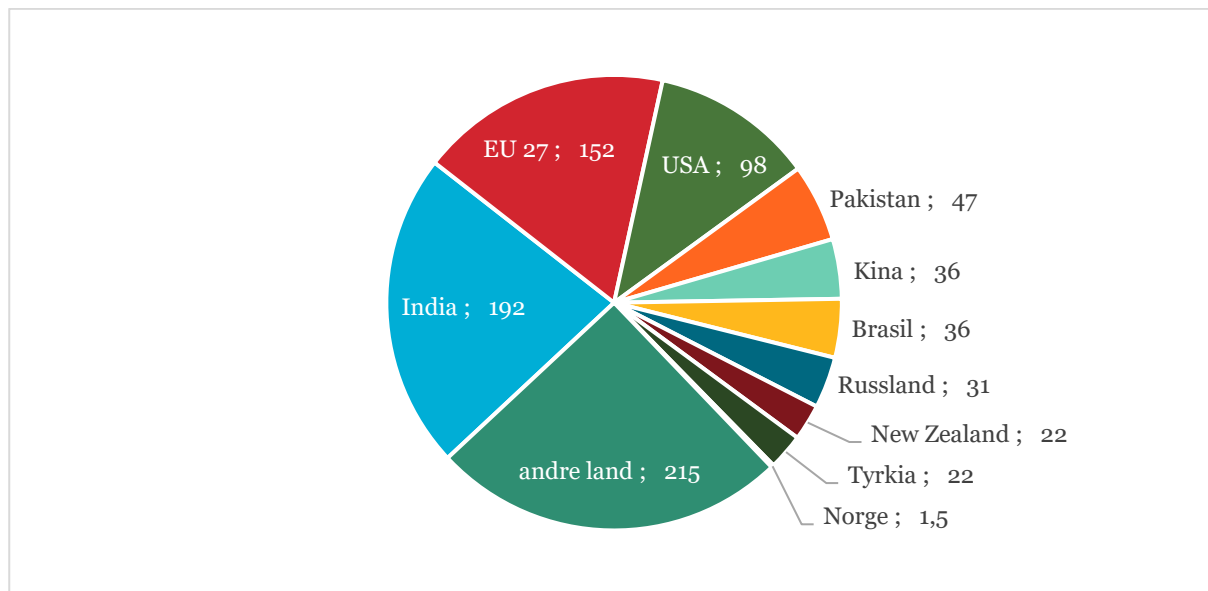

Figur 23: Utvikling i verdens melkeproduksjon og andel av den som er eksportert (2019 er foreløpige tall). Mill. tonn.

Kilde: OECD/FAO (2020)

India, EU og USA produserte mest melk i 2019. Til sammen produserte de 443 mill. tonn melk, rundt halvparten av verdens produksjon. India, verdens største melkeprodusent, økte produksjonen med 4 prosent fra 2018 til 2019. I Pakistan økte produksjonen samtidig med nesten 3 prosent. Men dette hadde liten påvirkning på det internasjonale markedet for meieriprodukter. Det er bare marginale mengder fra disse landene som handles internasjonalt. OECD og FAO forventer en vekst i melkeproduksjonen på 1,6

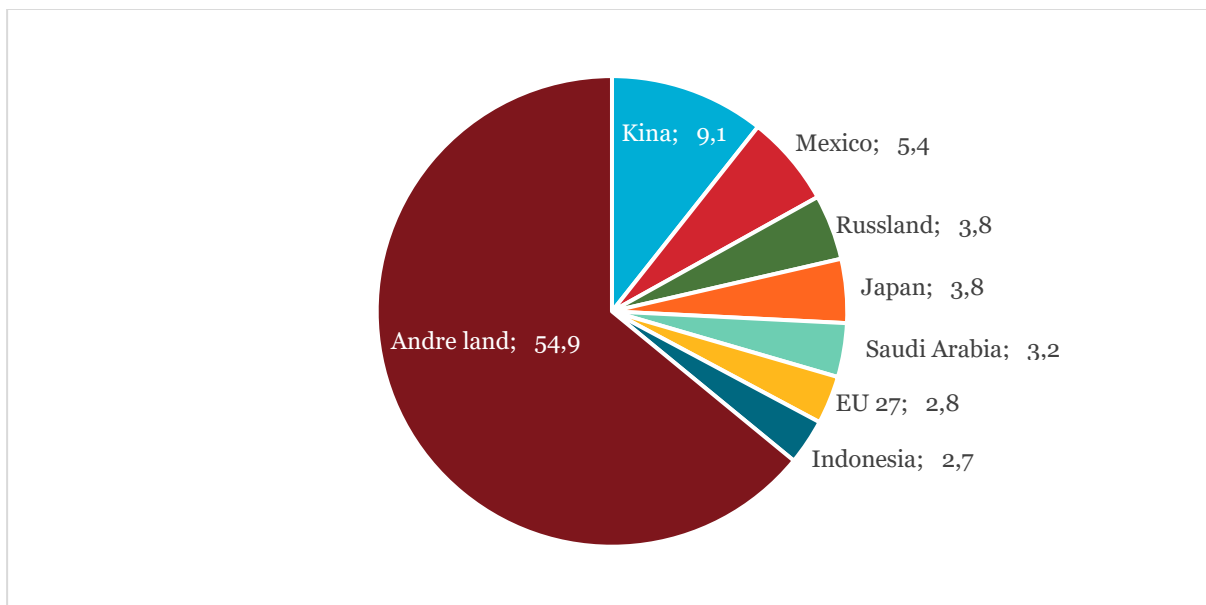
prosent årlig frem mot 2029 (OECD/FAO, 2020). De forventer at India og Pakistan vil stå for mer enn halvparten av denne veksten. Andelen av ferske meieriprodukter i verdens konsum av meieriprodukter antas å øke i det kommende tiåret. Etterspørselen etter ferske meieriprodukter i India, Pakistan og Afrika forventes å øke i det kommende tiåret. De viktigste driverne for dette er velstandsutvikling og befolkningsvekst.

Figur 24: Produksjon av melk i 2019 fordelt på land. Mill. tonn.

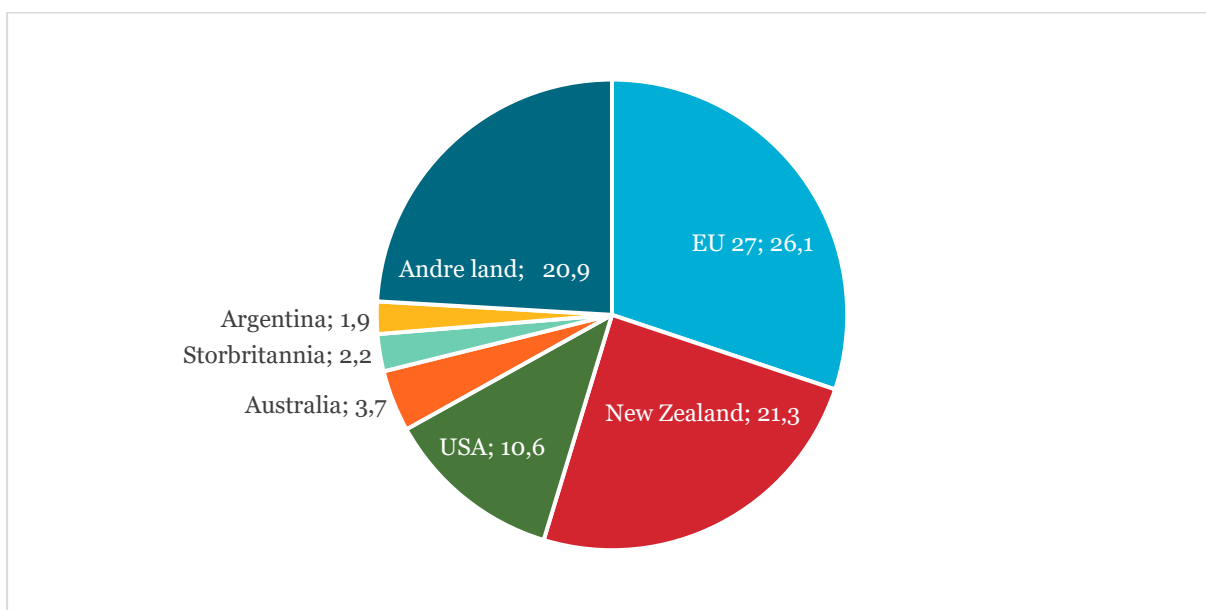
Kilde: OECD/FAO (2020)

De store eksportlandene EU, New Zealand, USA og Australia står for en tredel av verdens melkeproduksjon, men de har en adskillig høyere andel av melken som handles internasjonalt. For 2019 viser direktoratets beregninger at de store eksportlandene eksporterte meieriprodukter tilsvarende 71 prosent av melken som ble omsatt internasjonalt gjennom bearbejdede meieriprodukter.

Figur 25: Import av meieriprodukter (ekskl. smør) i 2019 fordelt på land omregnet til mengde melk. Mill. tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på OECD/FAO (2020)

Figur 26: Eksport av meieriprodukter (ekskl. smør) i 2019 fordelt på land omregnet til mengde melk. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på OECD/FAO (2020)

Tabell 2: Produksjonen av melk totalt og av ulike meieriprodukter, samt eksportandel i de 15 landene med størst melkeproduksjon og i Norge i 2019. Tusen tonn.

Land/ Område	Total melke- prod.	Prod. av ferske meieri prod.	Smør		Ost		SMP		HMP	
			Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel
India	191 757	132 463	4 545	1 %	4	0 %	242	21 %	-	
EU 27	152 414	37 584	2 337	11 %	10 324	12 %	1 508	64 %	666	45 %
USA	98 475	22 618	862	3 %	5 931	6 %	1 067	59 %	54	37 %
Pakistan	46 992	36 920	847	0 %	-		-		-	
Kina	36 093	26 883	110	0 %	282	0 %	20	0 %	965	0 %
Brasil	35 540	15 219	105	0 %	770	0 %	158	0 %	596	0 %
Russland	31 040	15 968	315	1 %	499	3 %	91	2 %	56	3 %
New Zealand	21 896	542	495	92 %	370	90 %	407	99 %	1 509	100 %
Tyrkia	21 789	14 289	311	0 %	216	25 %	-		-	
Stor- britannia	15 579	7 759	134	36 %	504	36 %	98	58 %	44	100 %
Mexico	12 246	3 462	199	0 %	327	1 %	44	100 %	225	0 %
Canada	10 559	2 856	111	0 %	488	3 %	97	45 %	9	8 %
Argentina	10 343	1 464	29	0 %	435	15 %	42	0 %	185	59 %
Ukraina	10 159	7 103	102	0 %	133	0 %	85	27 %	14	0 %
Australia	9 068	2 913	58	37 %	381	44 %	177	86 %	48	79 %
Norge	1 546	433	14	3 %	92	12 %	8	0 %	1	1 %
Verden	852 472	431 368	11 577	9 %	23 820	13,5 %	4 389	62,3 %	4 972	100 %

Kilde: OECD/FAO (2020)

2.2.1.1 Økende melkeproduksjon også i 2020 og 2021

På tross av markedsforstyrrelsene knyttet til pandemien var det en moderat produksjonsvekst i de viktigste eksportlandene for meieriprodukter i 2020. Med unntak av for Sør-Amerika har melkeproduksjonen i inneværende sesong økt i resten av verden, inkludert i Asia, EU og USA (FAO, 2020a).

For 2020 anslår EU-kommisjonen en økning på 1,8 prosent i melkeproduksjonen. Dette skyldes økning i avdrått som mer enn kompenserer for en liten reduksjon i antall melkekyr. I tillegg har mer stabile priser, som en følge av støtte til husdyrproduksjonen i EU, også bidratt til den høyere produksjon (EU-kommisjonen, 2021a).

Amerikansk melkeproduksjon har fra 2019 til november 2020 økt med 1,9 prosent først og fremst på grunn av økning i antall dyr og avdrått. Marginene var også stabile som følge av at produsentene mottok direktestøtte fra føderale myndigheter knyttet til pandemien. Produksjonen ble også holdt oppe som følge av kraftig etterspørsel fra Asia og Latin-Amerika.

I Oseania forventes det, etter en nedgang på 2,5 prosent i 2019 som følge av tørke, at produksjonen i 2020 øker med 2,2 prosent. I Australia har de siste fire årene vært preget av tørke, noe som i inneværende sesong

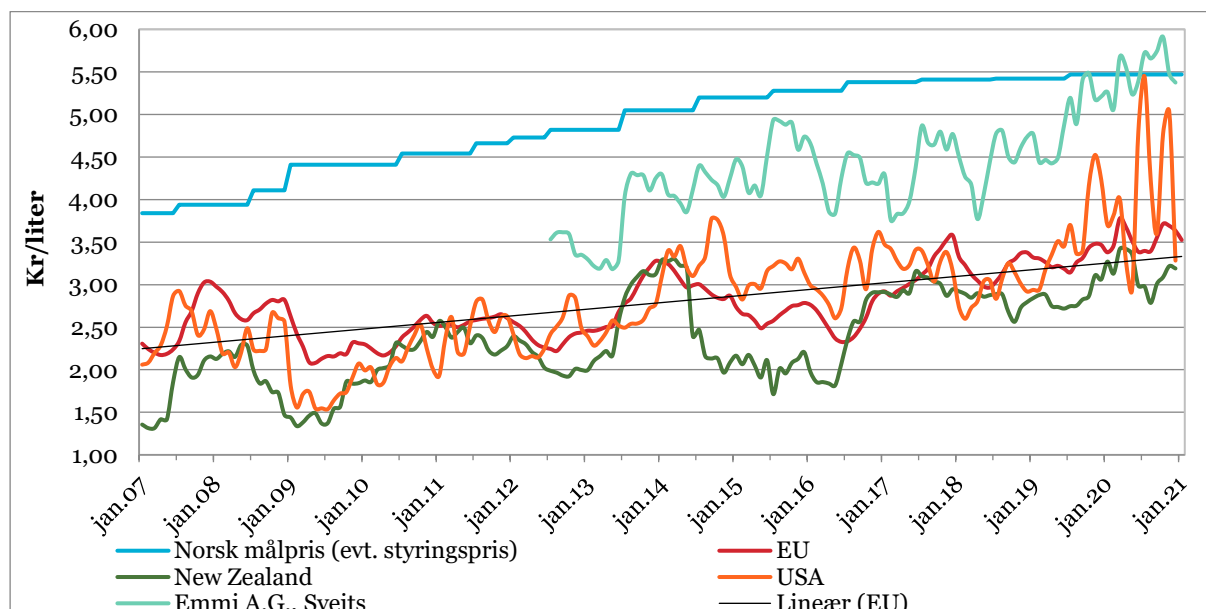
har blitt avløst av tilstrekkelig med nedbør til å kunne sikre nok beitemark. New Zealand har også hatt nok nedbør og stor etterspørsel av meieriprodukter fra Kina, Midtøsten og Nord-Afrika.

I EU forventer man en økning i produksjonen av melk i 2021 på 0,8 prosent (EU-kommisjonen, 2020i). Det forventes også en økning i melkeproduksjonen i USA (USDA, 2021c), New Zealand og Australia.

2.2.2 Prisene på melk og meieriprodukter i 2020

2.2.2.1 Rå melk

Prisen på rå melk har ligget relativt høyt de siste fire årene. I figur 27 vises norsk målpris på melk sammen med pris til produsent for melk i EU, New Zealand, Sveits og USA (pris for Class III, dvs. melk til osteproduksjon). For jordbruksavtaleåret 2020–2021 er målprisen kr 5,47 per liter, uendret fra året før. Tines noteringspris har de siste årene vært lik med målpris og evt. styringspris. Les mer om noteringsprisen på melk i Landbruksdirektoratets *Målprisrapport 2019–2020* (Landbruksdirektoratet, 2020b).

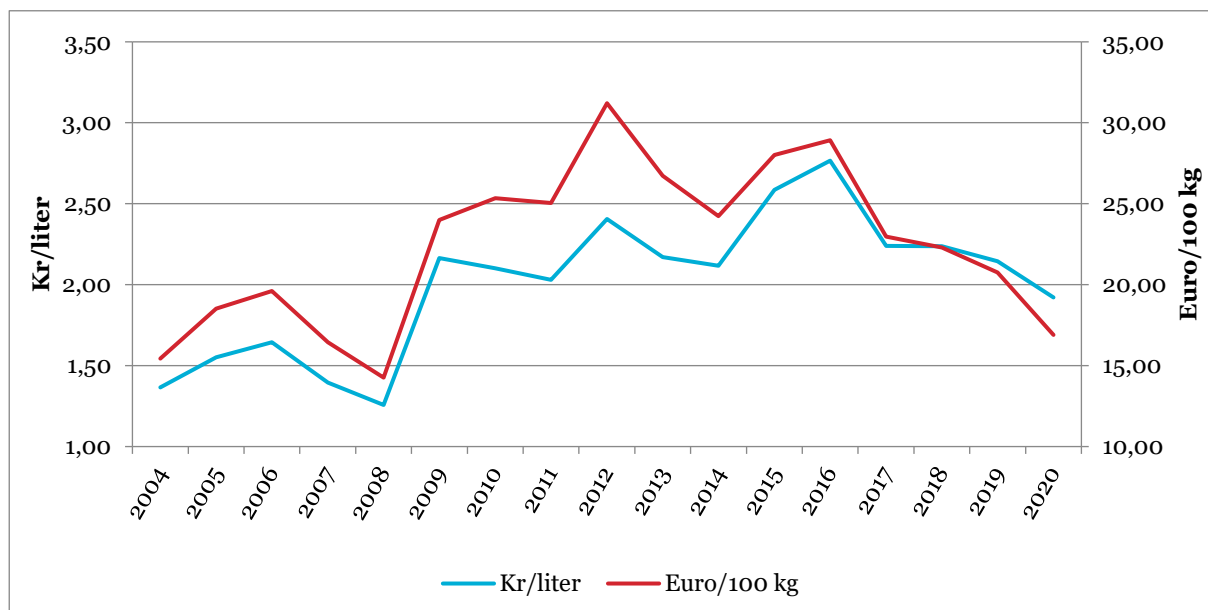

Figur 27: Utvikling i melkepris til produsent internasjonalt og norsk målpris. 2007 – jan. 2021. Kr/liter.

Kilde: ZuivelNL (2021a), EU-kommisjonen (2021d). Internasjonale priser er oppgitt i euro per kg og er omregnet til kr per liter ved hjelp av valutakurs fra Norges Bank.

I figur 27 har vi lagt inn en lineær trendlinje for melkeprisen i EU. Den viser at over perioden fra 2007 til ut 2020 har melkeprisen til produsent i EU økt med vel kr 1 per liter. Samtidig har målprisen for melk økt med kr 1,63 per liter. Etter en periode med relativt lave priser i 2015 og 2016, har prisene for melk som råvare ligget på et høyt nivå internasjonalt. Prisen for melk i USA har det siste halvannet året fluktuert mye. Dette henger i 2020 sammen med at etterspørselen etter meieriprodukter har variert mye innenlands i USA. I april sank etterspørselen etter meieriprodukter på grunn av covid-19-pandemien, og man fikk mye melk til overs og måtte begrense tilførslene. Mens man fortsatt forsøkte å begrense tilførslene etter etterspørselssvikt i april, klarte man ikke svare på økt etterspørsel i mai (USDA, 2020c). Det har vært perioder hvor etterspørselen etter melk har vært svak før den etter kort tid har økt igjen, og man har hatt problemer med å tilpasse produksjonen til disse store svingningene. Dette har ført til «bølger» med henholdsvis over- og underskudd i markedet.

Differansen mellom norsk melkepris og melkeprisen i EU har de siste årene blitt mindre. Figur 28 viser at forskjellen i melkepris ikke har vært mindre siden 2008. Relativt høye priser internasjonalt kombinert med at kursen på norske kroner har vært svak de siste årene har gjort at differansen har minket.

Figur 28: Utvikling i gjennomsnittlig differanse per år mellom norsk målpris for melk og melkepris til produsent i EU. Kr/liter og euro/100 kg

Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på EU-kommisjonen (2021d) og valutakurser fra Norges Bank.

Prisen er vist både i norske kroner og euro for å illustrere effekten av valutakursendringer.

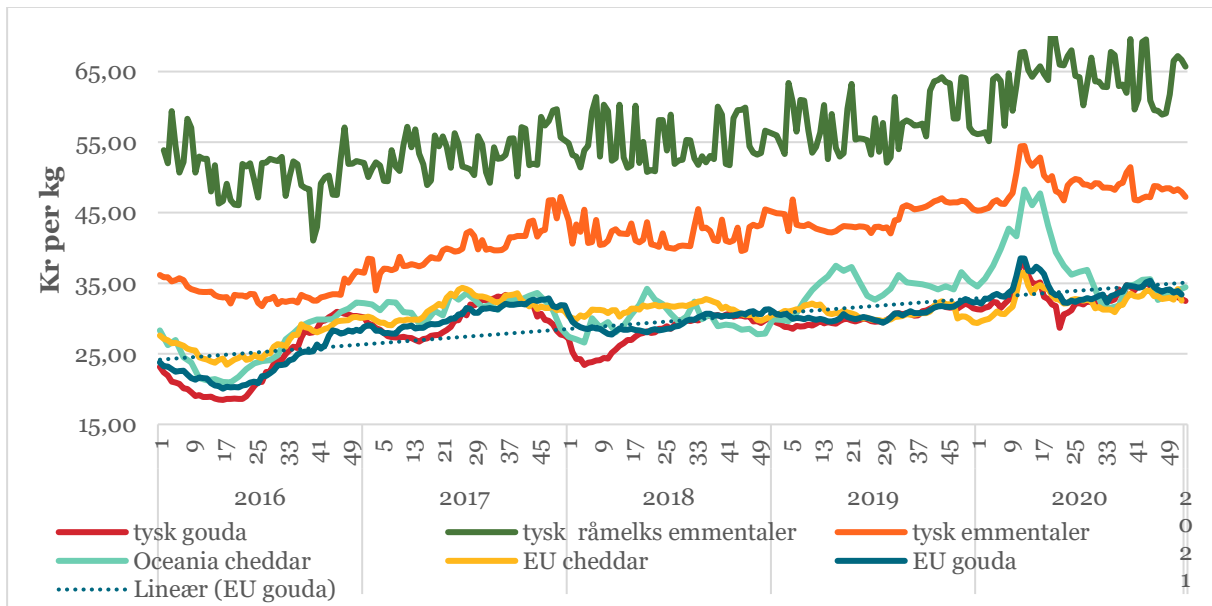
2.2.2.2 FAOs prisindeks for meieriprodukter

FAOs matvareprisindeks viser at prisene på meieriprodukter som ble omsatt internasjonalt var relativt stabile fra 2019 til 2020. Indeksen sank kun med ett poeng til 101,8 i gjennomsnitt for 2020. Imidlertid var det relativt svake priser som preget handelen i månedene april til og med juni. Fra juli var prisene kommet opp på et nivå som var likt som før covid-19-pandemien startet i mars. Prisene steg utover høsten, og i januar 2021 var indeksen på 111 poeng. Ved inngangen til 2020 kommenterer FAO at det er prisøkning for alle meieriproduktene i indeksen med unntak av ost. Etterspørselen er høy, og dette har ført til høyere priser for skummetmelkpulver, helmelkpulver og smør. For ost har prisene blitt påvirket av begrenset etterspørsel i Europa og at det er godt med ost tilgjengelig fra lager i USA.

Justert for inflasjon viser indeksen at prisen for meieriprodukter i 2016 var den laveste på 10 år. Etter 2016 kom det en stor økning i prisene og indeksen økte med mer enn 20 poeng. Fra 2017 og til 2020 har prisene reelt sett gått litt ned.

2.2.2.3 Prisutvikling på ost

Prisene på ost har økt de siste årene. Vi har lagt inn en lineær trendlinje for prisen på «EU gouda». Den viser en prisøkning på ca. kr 10 per kg over de siste fem årene. På grunn av en svekkelse i kronekursen i løpet av disse årene viser den ikke like stor prisøkning målt i euro. Gouda er en såkalt generisk ost, i likhet med for eksempel cheddar og edamer. Dette er en betegnelse som brukes om harde hvite oster som er relativt like, og som omsettes i store kvanta internasjonalt. Vi kan se at gouda- og cheddarprisene i figur 29 følger hverandre og ofte samvarierer. En del oster er mer egenartede, og berøres mindre av prisutviklingen internasjonalt. Eksempler på det er de to tyske emmentalerkvalitetene som er vist i figur 29. Den store prisendringen som syns i mars og april 2020 skyldes ene og alene en svekket kronekurs. Målt i euro var det en liten prisnedgang i dette tidsrommet.

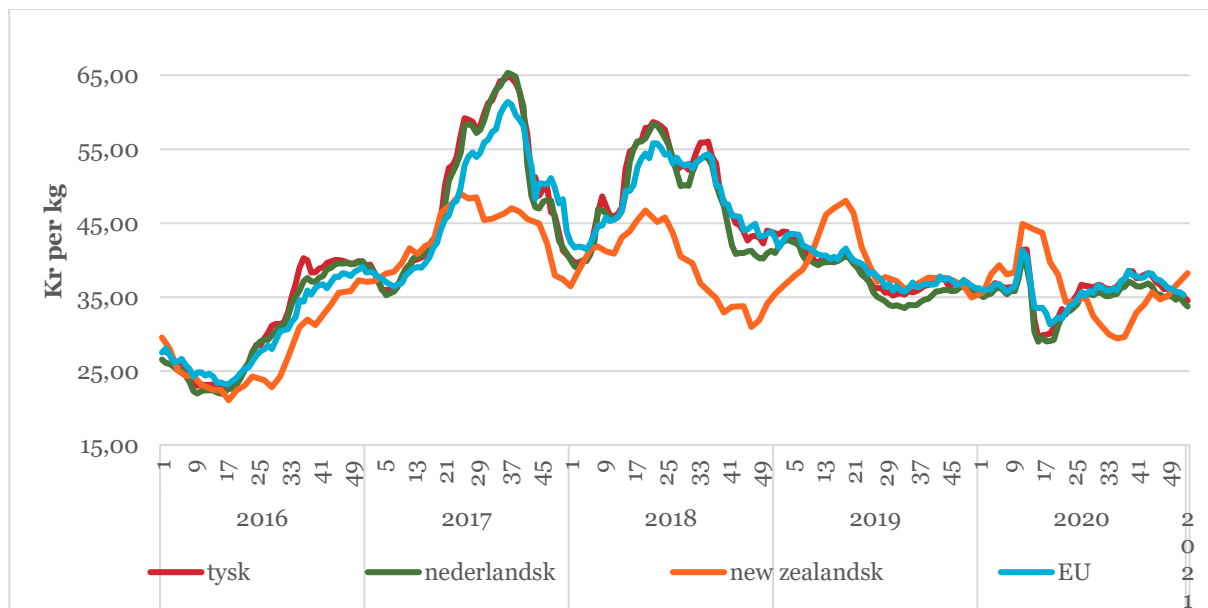

Figur 29: Utvikling i engrospris på ost internasjonalt, fra 2016 til uke 1 2021. Kr/kg.

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. (2021), Milchland Niedersachsen (2021), EU-kommisjonen (2021d) og USDA (2021a).

2.2.2.4 Prisutvikling på smør

Prisene på smør var i 2017 på et høyt nivå. Fra våren 2016 til utpå høsten 2017 ble prisene i EU nesten tredoblet. Prisene har til tider avveket noe fra hverandre, og smør fra EU har da ikke vært konkurransedyktig på verdensmarkedet. I 2019 og 2020 har dette snudd. Covid-19-pandemien ga et kraftig priskutt også for smørprisene. I EU økte de igjen utover sommeren og stabiliserte seg rundt kr 35 per kg. Produksjonen av smør i EU i perioden fra januar til november 2020 økte med 2,8 prosent, og eksporten økte med 20 prosent sammenlignet med samme periode i 2019 (EU-kommisjonen, 2021a). I 2021 venter EU økt konsum innenlands, samtidig som de beholder konkurransekraften på eksportmarkedene og produksjonen øker (EU-kommisjonen, 2020i).

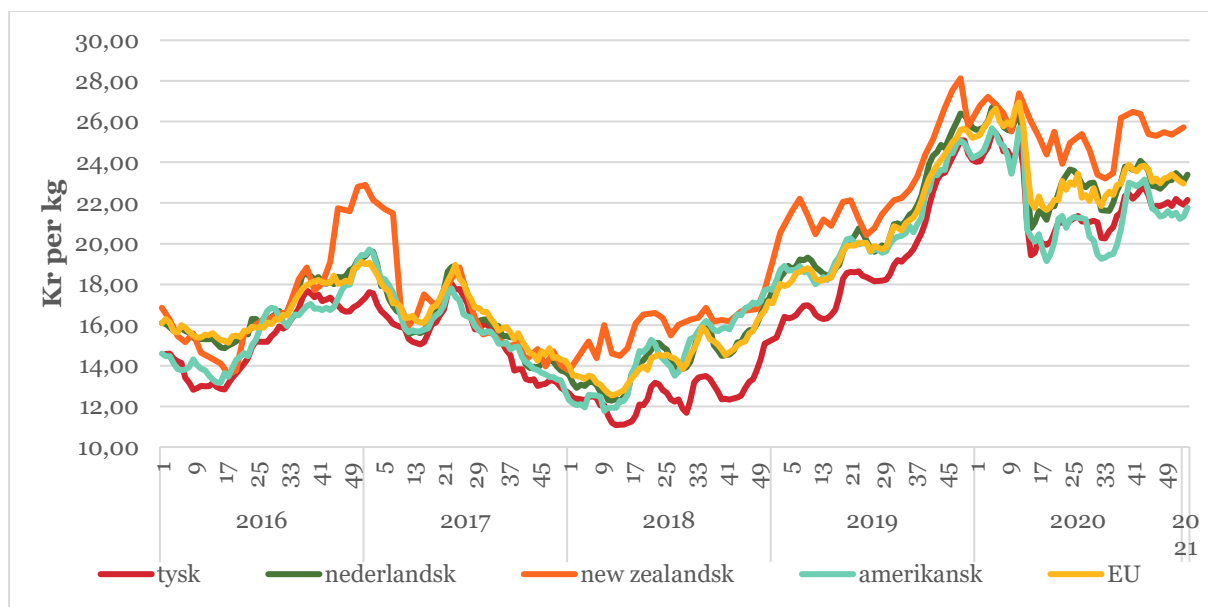

Figur 30: Utvikling i engrospris på smør internasjonalt, fra 2016 til uke 1 2021. Kr/kg.

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. (2021), ZuivelNL (2021b), EU-kommisjonen (2021d) og GlobalDairyTrade (2021).

2.2.2.5 Prisutvikling på skummetmelkpulver

Skummetmelkpulverprisene har gjennom 2018 og 2019 økt relativt kraftig etter at de var svært lave i 2016 og 2017. Store lagre av skummetmelkpulver i EU ved inngangen til 2018 har vært solgt ut i markedet og prisene har etter hvert steget, både i EU og fra andre store eksportører. Også for skummetmelkpulver fikk man et brått fall i prisene i mars/april da covid-19-pandemien skapte usikkerhet i markedene. Men prisene har til dels kommet seg igjen, og ved utgangen av 2020 lå de på et rimelig nivå. I EU var eksporten i 2020 noe lavere etter rekordåret 2019. Tall per november 2020 viser en nedgang i eksporten på 14 prosent, men likevel var produksjonen i samme tidsrom økt med 3,4 prosent (EU-kommisjonen, 2021b). I 2021 ventes det fortsatt en økning i produksjonen og god etterspørsel på de internasjonale markedet grunnet de rimelige prisene (EU-kommisjonen, 2020i).

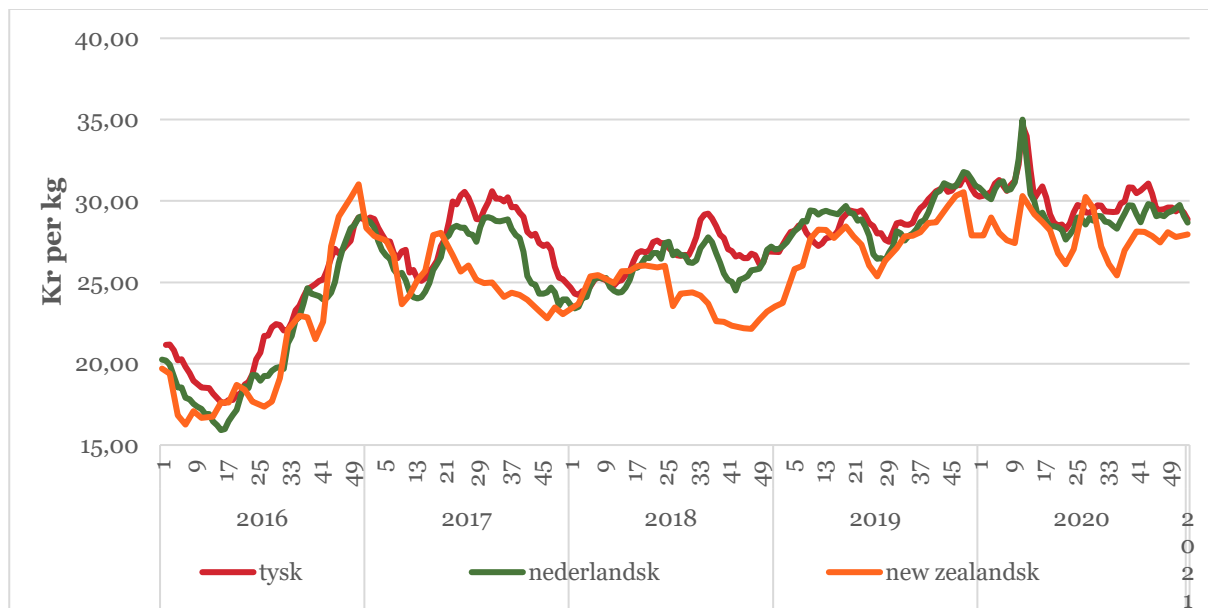

Figur 31: Utvikling i pris på skummetmelkpulver internasjonalt, fra 2016 til uke 2 2021. Kr/kg.

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. (2021), ZuivelNL (2021b), EU-kommisjonen (2021d), USDA (2021b) og GlobalDairyTrade (2021)

2.2.2.6 Prisutvikling på helmelkpulver

Prisene på helmelkpulver har de siste årene ligget på et relativt høyt nivå etter en periode med lave priser i 2014 til 2016. Den største produsenten og eksportøren av helmelkpulver er New Zealand. New Zealand produserer en fjerdedel av alt helmelkpulver i verden og eksporterte i 2019 praktisk talt alt det de produserte. I figur 32 ser man at new zealandske priser er konkurransedyktige mot EU-priser på helmelkpulver. Likevel viser tall fra EU (EU-kommisjonen, 2021b) at produksjonen av helmelkpulver øker med 1,4 prosent og at eksporten fra EU økte med 12 prosent i perioden fra januar til november 2020 sammenlignet med samme periode året før. EU venter at konkurransen fra New Zealand og andre typer melkepulver vil bidra til at produksjonen og eksporten av helmelkpulver fra EU vil gå noe tilbake i 2021.

Figur 32: Utvikling i pris på helmelkpulver internasjonalt, fra 2016 til uke 1 2021. Kr/kg.

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. (2021), ZuivelNL (2021b) og GlobalDairyTrade (2021)

2.2.3 Norsk marked for meieriprodukter påvirkes av markedet internasjonalt

Det internasjonale markedet for meieriprodukter påvirker den norske omsetningen av melk og meieriprodukter. På verdensbasis blir 10 prosent av melken som produseres eksportert. I Norge er import og eksport av meierivarer generelt relativt begrenset. Unntakene er ost, hvor vi har vesentlig eksport og import, samt yoghurt og smaksatt søtmeik, hvor importen er merkbar for de norske aktørene på markedet. Vi har også en vesentlig eksport av myseproteinkonsentrat.

Importen av ost var 15 747 tonn i 2020. Vi har verdens største osteeksportør som nærmeste nabo, og markedsandelen til importert ost har økt jevnt og trutt. I 2020 var den 14,4 prosent, opp fra 13,9 prosent i 2019 og 13,2 prosent i 2018. De importerte ostene kommer i all hovedsak fra EU og er knyttet opp til importkvotene. I 2019, og delvis i 2018, ble importkvoten for ost utvidet gjennom artikkel 19 til EØS-avtalen. Kvoten ble utvidet med 1 200 tonn til 8 400 tonn ost fra EU. I tillegg kommer en kvote på 200 tonn fra EFTA. Import innenfor kvotene utgjorde 53 prosent av osteimporten i 2020, mot 59 prosent året før. Det er også noe import av ost under ordningen med utenlands bearbeiding. Denne importen er på 2 180 tonn, som utgjør om lag 2 prosent av det norske ostemarkedet. Det norske tollvernet skjermer norske melkeprodusenter og meierier mot internasjonal konkurranse. Prisene i Norge har vært forutsigbare og stabile. Når det skjer endringer, er det stort sett kun endringer i priser som følge av endring i målprisen på melk. I 2019 og 2020 har svakere kronekurs gjort at norske produsenter har fått redusert prisforskjellen til produsenter i EU. Det vil si at norsk konkurransekraft er bedret sammenlignet med hvordan det var for to til tre år siden. Likevel ser vi at importen av ost øker.

Den delen av det norske markedet for meieriprodukter som er mest utsatt for importkonkurranse, er den som omfattes av protokoll 3 til EØS-avtalen. Denne omfatter smaksatte yoghurter, smaksatt søtmeik og mange varer hvor meieriprodukter inngår som ingredienser (RÅK-varer). Gjennom denne avtalen har meieriprodukter et lavere tollvern når de importeres som ingrediens i en RÅK-vare enn når de importeres som meieriprodukter. Meierisektoren og matindustri som bruker ingredienser fra melkeproduksjonen merker konkurransen ved at utenlandske produsenter av bearbeidede produkter har lavere råvarepris enn det norske produsenter har. Norske myndigheter følger prisutviklingen og utligner råvareprisforskjeller gjennom prisnedskrivningstilskudd til norske råvarer.

2.3 Kjøtt

Handelen med kjøtt på tvers av landegrensler ble sterkt preget av covid-19-pandemien i 2020. Reiserestriksjoner, mindre grensehandel, logistikkutfordringer og endret etterspørselsmønster satte sitt preg på markedet. Ifølge FAO økte verdenshandelen med kjøtt med 3,9 prosent, en kraftig nedgang i veksten fra foregående år.

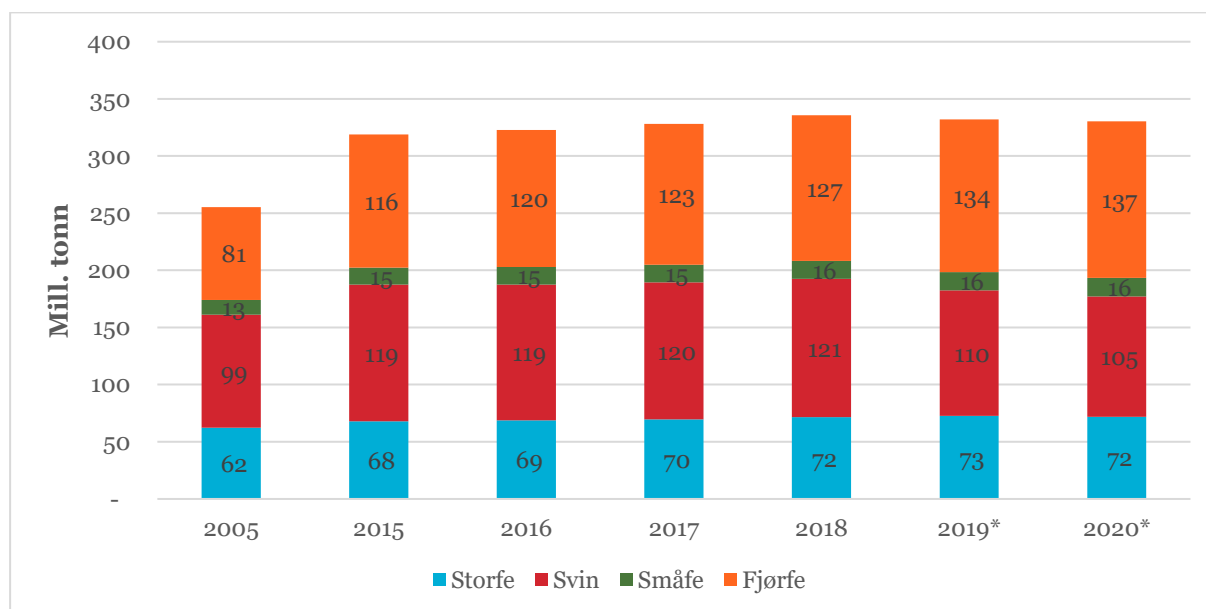
Det internasjonale kjøttmarkedet er fortsatt preget av utbruddet av svinepest i Kina i 2018. Med dette utbruddet ble store deler av Kinas svinebesetning slaktet, noe som skapte et stort underskudd i markedet. Dette bidro til en betydelig økning i Kinas importetterspørsel, ikke bare etter svin, men også etter kylling og storfe. Utbruddet av svinepesten har trukket ned produksjonen av svin i Asia mye de siste årene, og forklarer en stor del av nedgangen i verdens produksjon av kjøtt på 0,5 prosent i 2020.

2.3.1 Kjøttvarer samlet

2.3.1.1 Mindre produksjon og lavere handelsvekst i 2020

Etter en jevn vekst i kjøttproduksjonen de siste to tiårene, gikk den samlede produksjonen av kjøtt ned både i 2019 og i 2020. Bakgrunnen for nedgangen var først og fremst den betydelige reduksjonen i svinekjøttproduksjonen i Kina som følge av utbredelsen av afrikansk svinepest. Svinepest rammet også flere andre asiatiske land, som Vietnam, Kambodsja og Thailand.

Ifølge FAOs estimater fra november (FAO, 2020b) går produksjonen av kjøtt på verdensbasis ned med 0,5 prosent i 2020. Nedgangen var i stor grad forventet, da Kina fortsatt har hatt utbrudd av svinepest også i 2020 og har en betydelig lavere bestand enn tidligere. Samtidig har det vært en nedgang i storfeproduksjonen i flere store land, blant annet i India, Australia og Brasil. Fjørfeproduksjonen øker derimot fortsatt, og FAO forventer at denne endte om lag 2,6 prosent høyere i 2020 enn året før. Også produksjonen av fårekjøtt har økt noe i 2020, estimert til rundt 0,3 prosent.

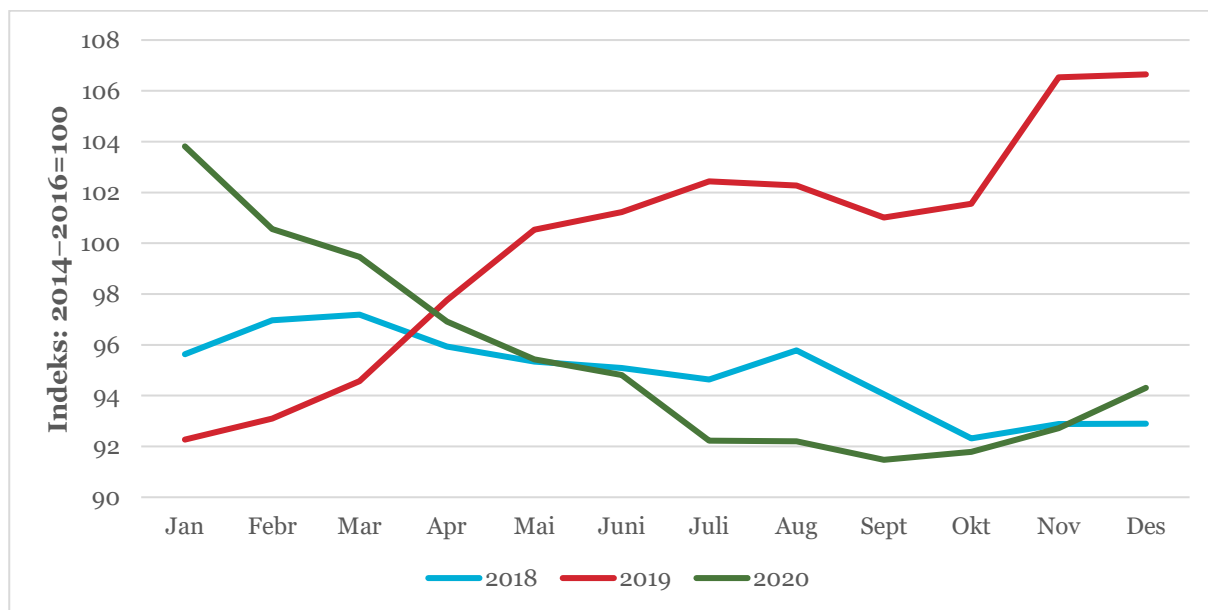

Figur 33: Verdens produksjon av kjøtt fordelt på dyreslag, i 2005 og siste fem år. Mill. tonn.
Kilde: FAO (2020b), FAOSTAT (2020b)

*Estimat/prognose fra november 2020. Inkluderer ikke alle kjøttslag.

Covid-19-pandemien har dempet produksjonsveksten for samtlige kjøttslag. Dette er knyttet både til selve produksjonsprosessene og til den usikre etterspørselen i markedet grunnet nedstenginger og stengte grenser. Figur 33 viser verdens kjøttproduksjon fordelt på de ulike kjøttslagene de siste årene, samt i 2005.

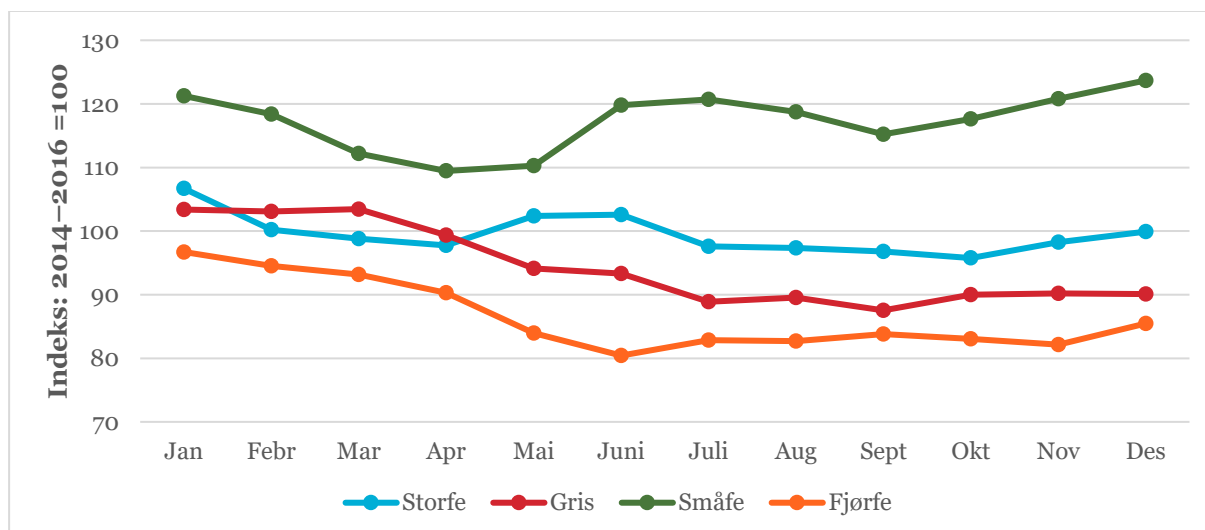
Ifølge FAO (FAO, 2020b) økte verdenshandelen med kjøtt med 3,9 prosent i 2020. Til sammenligning økte verdenshandelen året før med rundt 7 prosent. Den lavere veksten i 2020 skyldes i all hovedsak covid-19-pandemien, som medførte importrestriksjoner i flere land, produksjonsutfordringer, logistikkproblemer og en generell global økonomisk tilbakegang. Det var veksten i handelen av svin samt den mer moderate veksten i handelen av fjørfe som drev veksten av kjøttvarer totalt, mens handelen av både storfe og småfe gikk ned i 2020.

Figur 34: FAOs prisindeks for kjøtt, 2018, 2019 og 2020. 2014–2016=100.

Kilde: FAO (2021b)

Dette har også påvirket de internasjonale kjøttprisene. FAOs prisindeks på kjøtt viser en nedgang på 4,5 prosent det siste året, sammenlignet med gjennomsnittet for 2019 (FAO, 2021b). Prisene falt mest i første halvdel av 2020, drevet av nedgang i prisene spesielt på svin og på fjørfe. Mye av nedgangen skyldtes utbruddet av covid-19, som dempet etterspørselen på verdensmarkedet. I tillegg skapte stengte serveringsmarkeder økt overskudd og høyere tilførsler i eksportmarkedet. Figur 35 viser prisindeksen i 2020 fordelt på kjøttslag.

Figur 35: FAOs prisindeks i 2020, ulike kjøttslag (2014–2016=100)

Kilde: FAO (2021b)

2.3.1.2 Generelle fremtidsutsikter for kjøtt

På kort og mellomlang sikt vil covid-19-pandemien være svært viktig for utviklingen i kjøttmarkedet. Pandemien har i 2020 endret forbruksmønsteret vesentlig, flere har spist hjemme og etterspørselen i serveringsmarkedene har gått drastisk ned. Dette har endret hvilke typer kjøttslag som etterspørres, og i hvilke kanaler. Dette har gitt en vridning i etterspørselen fra eksklusive stykningsdeler til mer prisgunstige alternativer, som svin og fjørfe.

Større økonomisk usikkerhet og lavere inntekt har også støttet opp under denne utviklingen. Selv om utsiktene framover er mer optimistiske enn i 2020, vil markedet fortsatt være preget av dette i lengre tid. Så lenge det fortsatt er utbrudd, vil pandemien begrense etterspørselen i serveringsmarkedene og bidra til at folk spiser mer hjemme.

Det har også vært utfordringer knyttet til produksjon og logistikk, både innenlands og internasjonalt. På kort sikt trakk dette ned tilførselene, spesielt i Europa hvor det blant annet var flere skjæringsbedrifter som måtte stenge ned på grunn av covid-19-utbrudd blant ansatte. Framover vil nye utbrudd begrense tilførselene. I Tyskland avdekket utbrudd hos flere store slakterier også dårlige arbeidsforhold, og myndighetene jobber nå med å endre regelverket for å bedre situasjonen. Større fokus på helse og miljø i forsyningskjeden vil føre til økte priser.

Også utbrudd av smittsomme dyresykdommer og eventuelle sanitære begrensninger vil påvirke kjøttproduksjonen, både på kort og lengre sikt. Utbruddet av svinepest førte til store forstyrrelser spesielt i det tyske markedet høsten 2020, og bidro til et overskudd som trakk prisene ned. En videre spredning av ASF til andre land i Europa, og til større svinebesetninger, vil skape alvorlige forstyrrelser i markedsbalansen, og også dempe verdenshandelen med kjøtt.

Usikkerhet rundt eksisterende handelsavtaler, eller nye handelsavtaler som blir inngått, vil også ha effekt på industrien på verdensbasis. Det var lenge usikkerhet rundt brexit og en eventuell handelsavtale mellom EU og Storbritannia. På slutten av 2020 ble det enighet om en avtale som sikrer tollfrie varestømmer for kjøtt mellom landene. Samtidig vil det bli høyere administrative kostnader knyttet til grensehandelen (Kay, 2021), noe som vil redusere handelen.

OECD og FAO (OECD/FAO, 2020) anslår en vekst i det globale forbruket av kjøtt på rundt 12 prosent frem mot 2029, sammenlignet med foregående tiårsperiode. Forbruksveksten vil gå noe ned, som følge av blant annet lavere inntektsvekst i flere regioner. Lavere inntekt vil også øke preferansen etter fjørfe, som er et prisgunstig alternativ til andre typer kjøtt. I typiske høyinntektsland er det mindre rom for ytterligere

økning i forbruket. Markedet er til dels mettet, og et større fokus på blant annet helseaspektet gjør at etterspørselen trolig ikke vil gå videre opp. OECD og FAO anslår en økning på 1 prosent i forbruket per innbygger i perioden frem mot 2029, som i all hovedsak vil dekkes av et høyere forbruk av fjørfe.

I Europa anslår EU-kommisjonen (EU-kommisjonen, 2020b) at forbruket av kjøtt vil gå ned fra 69,8 til 68,7 kg per innbygger i perioden frem til 2030. Større fokus på miljø, klima, dyrevelferd og helse, samt en aldrende befolkning vil trekke konsumet per innbygger nedover. For svinekjøtt forventer EU-kommisjonen nå en nedgang i forbruket i Europa fra 32,7 kg i 2020, til 31,9 kg i 2030. Etterspørselen etter storfekjøtt vil fortsette den nedadgående trenden. For småfekjøtt vil forbruket i Europa holde seg relativt stabilt, både som følge av forventninger om et mer diversifisert kosthold og endringer i sammensetningen av befolkningen.

OECD og FAO anslår at de nominelle prisene på kjøtt vil holde seg relativt stabilt høye i prognoseperioden fram til 2029. Realprisene på kjøtt vil derimot gå ned i prognoseperioden på grunn av den avtagende veksten i etterspørselen og økende tilbud stimulert av lavere vekst i fôrkornpriser. Prisutviklingen vil variere for de ulike dyreslagene.

2.3.2 Storfe: Nedgang i både produksjon og handel

Produksjon

Ifølge FAO endte produksjonen av storfekjøtt i 2020 på 71,9 mill. tonn, som er 1,2 prosent lavere enn i 2019 (FAO, 2020b).

I USA, verdens største produsent av storfekjøtt, førte utbruddet av covid-19 i starten av året til en kraftig svekkelse i produksjonen. Nedgangen kom som følge av flere utbrudd i ulike deler av forsyningskjeden. Det amerikanske landbruksdepartementet meldte om en nedgang i produksjonen i andre kvartal på hele 11 prosent (USDA, 2020b; USDA, 2021a). Utover året tok imidlertid produksjonen seg opp igjen, og samlet for året endte USAs produksjon av storfekjøtt på omtrent samme nivå som i 2019. Tørke i Australia de siste to årene har ført til en lavere besetning av storfe. Dette trakk ned produksjonen i 2020, da fokuset i stor grad var på å bygge opp besetningen. Også Indias kjøttindustri har blitt rammet hardt av covid-19-pandemien, med en nedgang i produksjonen på hele 15 prosent. Se oversikt over de største produsentlandene med anslått produksjon i 2020 i Tabell 3.

Tabell 3: Produksjon av storfekjøtt (prognose), 2020, mill. tonn.

Land / landområde	Mill. tonn
USA	12,3
Brasil	10,1
EU	7,8
Kina	6,8
Argentina	3,2
Øvrige	31,7
Totalt	71,9

Kilde: FAO (2020b)

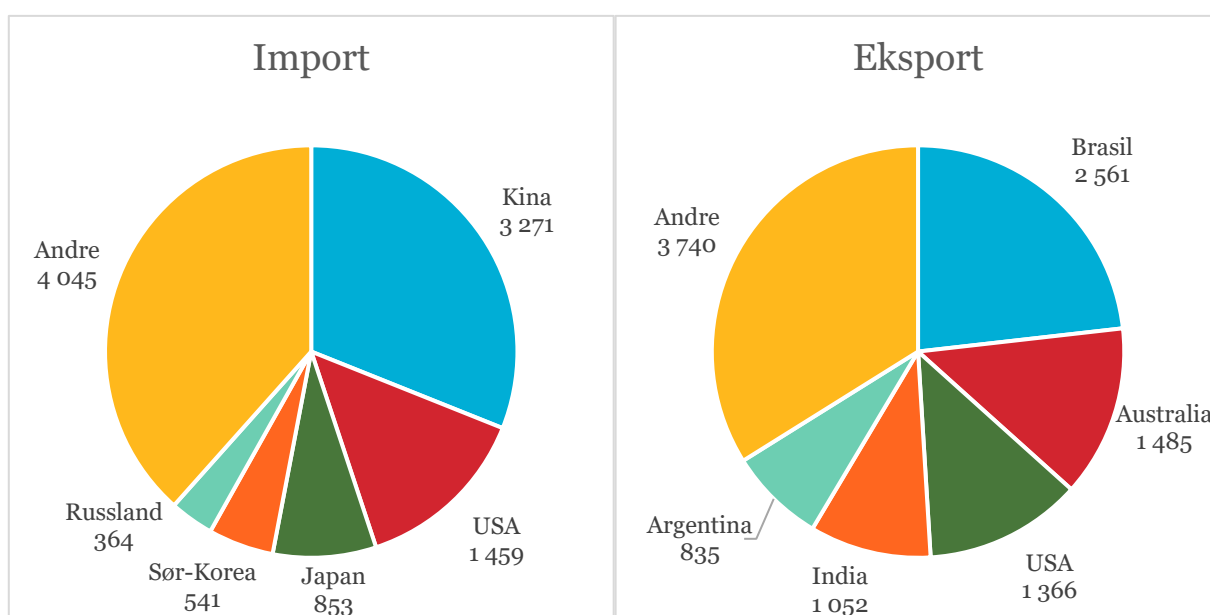
I EU førte stengte grenser, restriksjoner, og mindre etterspørsel fra storhusholdning og restauranter til en betydelig nedgang i produksjonen av storfekjøtt i første halvår av 2020. I tillegg ga tørke på våren utfordringer med fôrtilgangen, noe som resulterte i tidligere slaktning og lavere slaktevekter. Ifølge EU-kommisjonen endte produksjonen i første halvår rundt 2,4 prosent lavere enn i samme periode i 2019. Produksjonen i EUs største produsentland av storfekjøtt, Frankrike og Tyskland, gikk ned med henholdsvis 1,8 prosent og 2,7 prosent fra januar til august, målt i tonn (EU-kommisjonen, 2020h).

Lettelser av tiltakene og økt turisme utover sommeren økte etterspørselen i markedet. I siste korttidsprognose fra oktober 2020 la EU-kommisjonen til grunn en mer normalisert produksjon i andre halvår og anslo en samlet nedgang fra året før på 1,4 prosent. Til sammenligning anslår FAO en nedgang i storfekjøttproduksjonen i EU i 2020 på 1,0 prosent.

Handel

Verdenshandelen med storfe, målt i eksport, gikk ned med 1,7 prosent i 2020 og endte på 11 mill. tonn. Til sammenligning økte eksporten i 2019 med rundt 6,7 prosent (FAO, 2020b).

Brasil er fortsatt verdens største eksportør av storfekjøtt. Selv om produksjonen her gikk noe ned i 2020, økte eksporten med hele 12 prosent ifølge FAO. Dette var i all hovedsak som følge av økt importetterspørsel fra flere land, spesielt Kina. India er også blant verdens største eksportører av storfekjøtt, men den betydelige nedgangen i produksjonen i 2020 bidro til et fall i eksporten herfra på nærmere 26 prosent, tilsvarende nesten 380 000 tonn. Verdens største importører og eksportører av storfekjøtt i 2020 er vist i Figur 36.

Figur 36: Import og eksport av storfekjøtt, fordelt på land, 2020. Tusen tonn.

Kilde: FAO (2020c)

Kina er verdens største importør av storfekjøtt. Økt levestandard, høyere inntekter og større middelklasse har trukket opp Kinas etterspørsel de siste årene. Samtidig har den nasjonale produksjonen ikke økt tilsvarende, noe som har bidratt til en betydelig vekst i Kinas import av storfekjøtt (AHDB, 2020b). Også utbruddet av ASF i Kina har bidratt til en økning i etterspørselen etter alternative proteinkilder, som biff. I 2020 anslår FAO en vekst i Kinas import av storfekjøtt på hele 20 prosent sammenlignet med året før.

EU-kommisjonen (EU-kommisjonen, 2020i) forventer en økning i eksporten av storfekjøtt fra EU på rundt 1 prosent i 2020. Mens eksporten til Storbritannia har gått betydelig ned i året som har vært, har eksporten til andre destinasjoner gått opp.

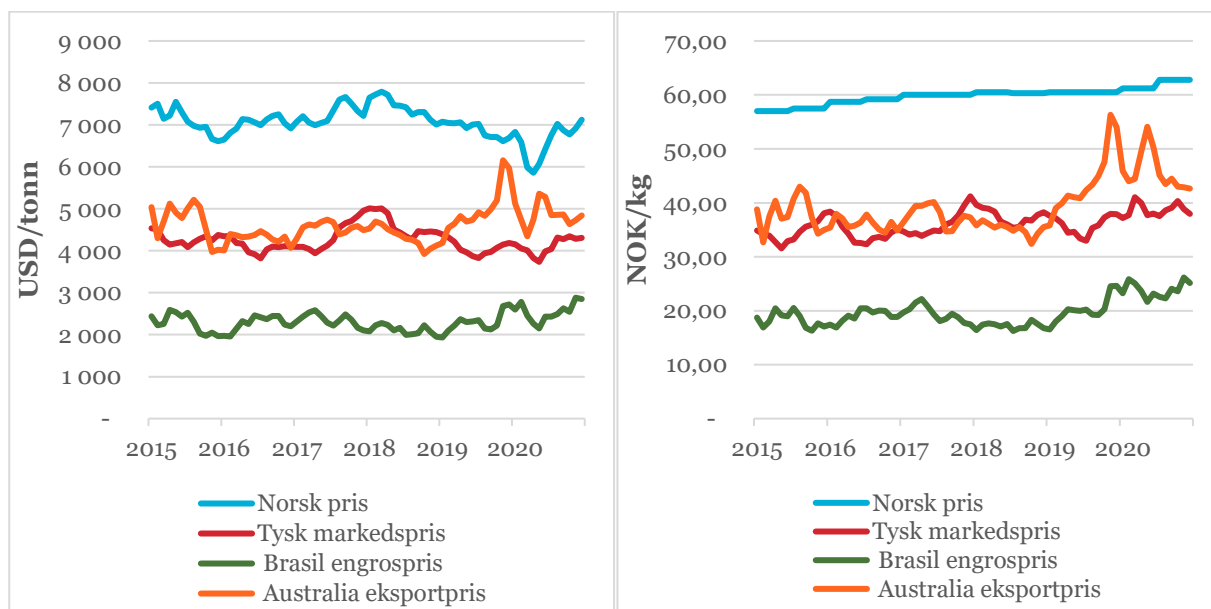
Det er først og fremst Storbritannia og Mercosurlandene EU importerer storfekjøtt fra. Den lavere etterspørselen fra serveringsmarkedet, sammen med lavere tilførsler fra flere av de landene EU handler mest med, bidro til et fall i importen av storfekjøtt på rundt 10 prosent. Den største nedgangen kom i årets første halvår, da importen av storfekjøtt til EU lå 22 prosent lavere enn tilsvarende periode året før (EU-kommisjonen, 2020i).

Det ble importert 16 350 tonn storfekjøtt til Norge i 2020, opp mer enn 50 prosent fra året før. Tyskland er fortsatt det landet som Norge handler mest storfekjøtt fra, rundt 9 750 tonn i 2020. Tyskland er EUs nest største produsent av storfekjøtt etter Frankrike.

Priser

FAOs indeks viser en nedgang i den gjennomsnittlige prisindeksen for året på 1,6 prosent fra 2019 (FAO, 2021b). I 2019 økte prisen mye mot slutten av året, som følge av stor etterspørsel fra Kina. Mindre kinesisk import, utbruddet av covid-19 og økte tilførsler på verdensmarkedet bidro til en nedgang i indeksen i starten av 2020. Før sommeren økte prisindeksen svakt, både som følge av noen lettelsener i covid-tiltakene og mindre tilførsler, spesielt fra Australia og Brasil. Siste halvdel av året har prisene derimot vært nedadgående, med unntak av en liten økning i desember.

Figur 37 viser markedspriser i Norge og i utvalgte land de siste årene. Brasil engrospris er engrospris på forpart av okse, Sao Paulo Brasil. Australia eksportpris er eksportpris på fryst storfeknoke fra Australia til USA. Tyskland markedspris er markedspris på ung okse inn til slakteri, EU-kommisjonens noterte markedspriser for ung okse klasse R (AR-3). Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid. Norsk pris er planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Figur 37: Utviklingen i internasjonale markedspriser på storfekjøtt, 2015–2020. USD per tonn og NOK per kg.

Kilder: Mintec, EU-kommisjonen (2021a) og Landbruksdirektoratet

Prisene på storfe i EU tok seg opp igjen utover året etter prisnedgangen i forbindelse med covid-19-utbruddet, men ligger fortsatt lavere enn i 2019. EU-kommisjonen anslår en nedgang i forbruket av storfekjøtt i Europa i 2020 på 2,1 prosent. Dette tilsvarer et forbruk på rundt 10,4 kg per innbygger.

Fremtidsutsikter for storfe

I EU er produksjonen av storfekjøtt forventet å gå ned med om lag 1,5 prosent i 2021. Nedgangen forklares blant annet med en betydelig reduksjon i storfekjøtt i flere av de store produsentlandene. Også på lengre sikt er produksjonen av storfekjøtt i EU forventet å gå ned. Nedgangen kommer som følge av mindre besetninger, økt effektivisering i melkesektoren som gir færre dyr til slakt, økende konkurranse i eksportmarkedene og lavere og endret innenlands etterspørsel. EU-kommisjonen forventer en nedgang i det gjennomsnittlige forbruket av storfekjøtt i Europa fra 10,6 kg per innbygger i 2020 til 9,7 kg i 2030 (EU-kommisjonen, 2020b).

OECD og FAO forventer en produksjonsvekst i 2021 på 1 prosent. Produksjonen vil ta seg opp igjen i flere store produksjonsland etter en tilbakegang i 2020 på grunn av covid-19-utbruddet, og det forventes en

generell bedring i verdensøkonomien. Kinas økte etterspørsel gir store eksportmuligheter for flere typiske eksportland, som Brasil hvor det i tillegg forventes økt vekst i innenlands etterspørsel. I noen land er produksjonen derimot forventet å gå noe ned, som i Australia. Flere år med tørke har her skapt behov for å bygge opp igjen bestanden, noe som igjen demper produksjonsveksten (OECD/FAO, 2020; USDA, 2020b).

Verdenshandelen med storfe er også forventet å øke i 2021, drevet av en bedre økonomisk situasjon og økt etterspørsel i serveringsmarkedet. Kinas import av storfekjøtt er forventet å bli rekordstor i 2021, men veksten vil avta i takt med økende produksjon av svin, noe som vil dempe noe av importetterspørselen etter storfe.

Fram mot 2029 anslår OECD og FAO en vekst i verdens storfeproduksjon på rundt 9 prosent, sammenlignet med gjennomsnittet for årene 2017–2019. Størstedelen av denne veksten vil komme fra utviklingsland som vil stå for omkring 80 prosent av det økte produksjonskvantumet i 2029. Økende produksjon blant annet i Brasil, USA og Argentina vil legge press på prisene på verdensmarkedet for storfekjøtt de neste årene. På lengre sikt vil en noe lavere produksjonsvekst gi en økning i prisene (OECD/FAO, 2020).

2.3.3 Svin: Afrikansk svinepest preger fortsatt verdensmarkedet

Produksjon

Verdens svineproduksjon er fortsatt preget av utbruddet av afrikansk svinepest. De første store utbruddene startet i Kina i 2018, noe som førte til betydelige nedslaktinger i hele landet og en kraftig reduksjon i landets besetninger. Også flere andre asiatiske land ble hardt rammet av ASF. Samtidig har produksjonen av svinekjøtt økt i enkelte store produksjonsland, som i USA, Russland og Brasil, noe som har oppveid noe for nedgangen i Asia.

FAOs foreløpige anslag for 2020 viser en samlet svineproduksjon i verden på 105,3 mill. tonn. Dette er en nedgang på 4 prosent fra 2019, og hele 13 prosent lavere enn i 2018 (FAO, 2020b). Produksjonen fordelt på de største produsentlandene er vist i Tabell 4.

Afrikansk svinepest

Afrikansk svinepest er en svært smittsom og alvorlig virussykdom hos svin. Både ville og tamme svin kan rammes, men viruset smitter ikke til mennesker. Sykdommen gir høy feber, nedsatt allmenntilstand, opphørt matlyst, misfarging og blødninger i huden. Griser kan dø raskt uten at en har observert særlige symptomer på forhånd, men de fleste griser dør etter 2 til 10 dager (Mattilsynet, 2020).

Mer enn 8 mill. griser i Asia er anslått døde eller avlivet som følge av utbruddet av afrikansk svinepest (Oh, 2020). Dette bidro til en nedgang i produksjonen her på 10,5 prosent i 2020. Gjenoppbyggingen av besetninger er satt i gang, men det er fortsatt utbrudd i enkelte områder.

Tabell 4: Produksjon av svinekjøtt, 2020, mill. tonn.

Land / landområde	Mill. tonn
Kina	38,9
EU	23,8
USA	12,8
Russland	4,2
Brasil	4,2
Øvrige	21,6
Totalt	105,3

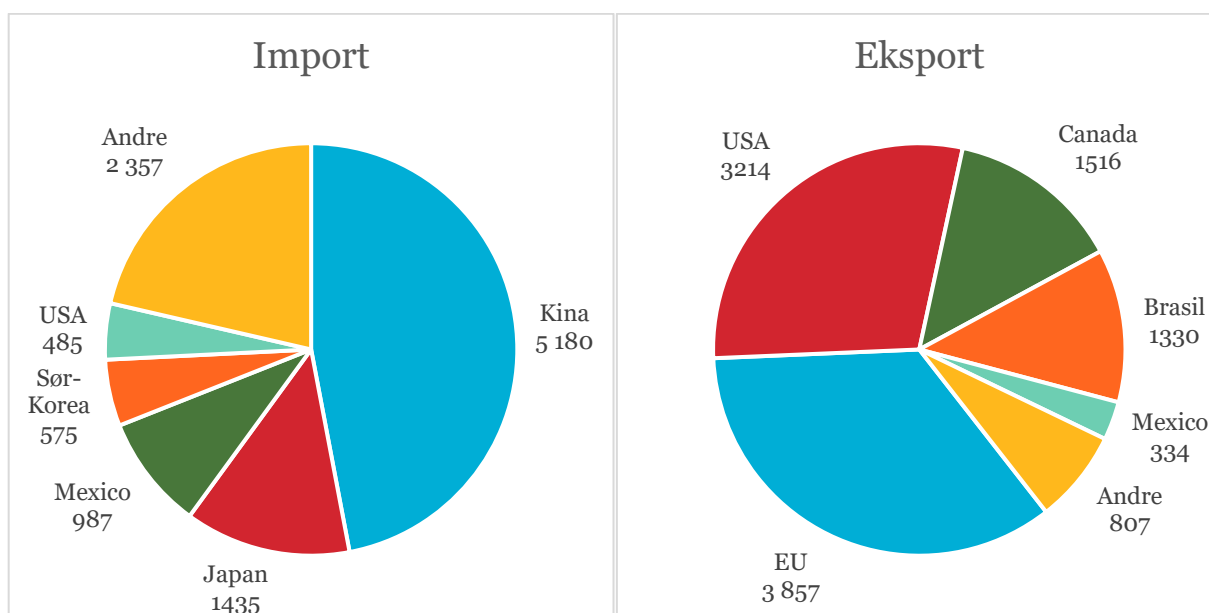
Kilde: FAO (2020b)

Produksjonsnedgangen i Kina drev den kinesiske produksjonen av fjørfe opp, samtidig som importen av både storfe, kylling og gris økte mye (USDA, 2020b). Trass i utbruddet av afrikansk svinepest er Kina fortsatt verdens største produsent, med nesten 40 prosent av den totale produksjonen, og i tillegg verdens største forbruker av svinekjøtt.

I EU falt produksjonen av svinekjøtt noe i første halvdel av 2020, spesielt i Polen, Italia, Tyskland og Nederland. Tidlig på høsten økte produksjonen som følge av blant annet høyere priser og økt etterspørsel. Samlet for 2020 anslår EU-kommisjonen nå en nedgang i produksjonen på 0,5 prosent fra året før.

Handel

Kina har fortsatt et stort importbehov for svinekjøtt, etter utbruddet av ASF som startet i 2018. FAO anslår at Kinas import av svinekjøtt vil øke i 2020 med nærmere 80 prosent sammenlignet med 2019. Importen vil dekkes opp av økt eksport fra flere store produsentland, først og fremst Brasil, USA, Canada og EU. Samtidig som importen økte mye i Kina falt den i flere andre store importland, som Sør-Korea, Japan og Australia. Ifølge FAO økte den samlede importen på verdensmarkedet med hele 20 prosent i 2020 (FAO, 2020b). Figur 38 viser import og eksport av svinekjøtt i 2020, inkludert de fem største import- og eksportlandene.

Figur 38: Import og eksport av svinekjøtt, fordelt på land, 2020. Tusen tonn.

Kilde: FAO (2020c)

I første halvår økte eksporten av svinekjøtt fra Europa kraftig, først og fremst som følge av den økte etterspørselen fra Kina. I september ble det oppdaget ASF i villsvin øst i Tyskland. Kina innførte da umiddelbart importrestriksjoner derfra. Frem til og med august var Kina destinasjonslandet for omtrent halvparten av Tysklands eksport av svinekjøtt. Mye av det tyske svinekjøttet som trolig ville blitt eksportert til Kina, er nå i stedet sendt til andre land i Europa, som Italia, Polen og Nederland (AHDB, 2020a).

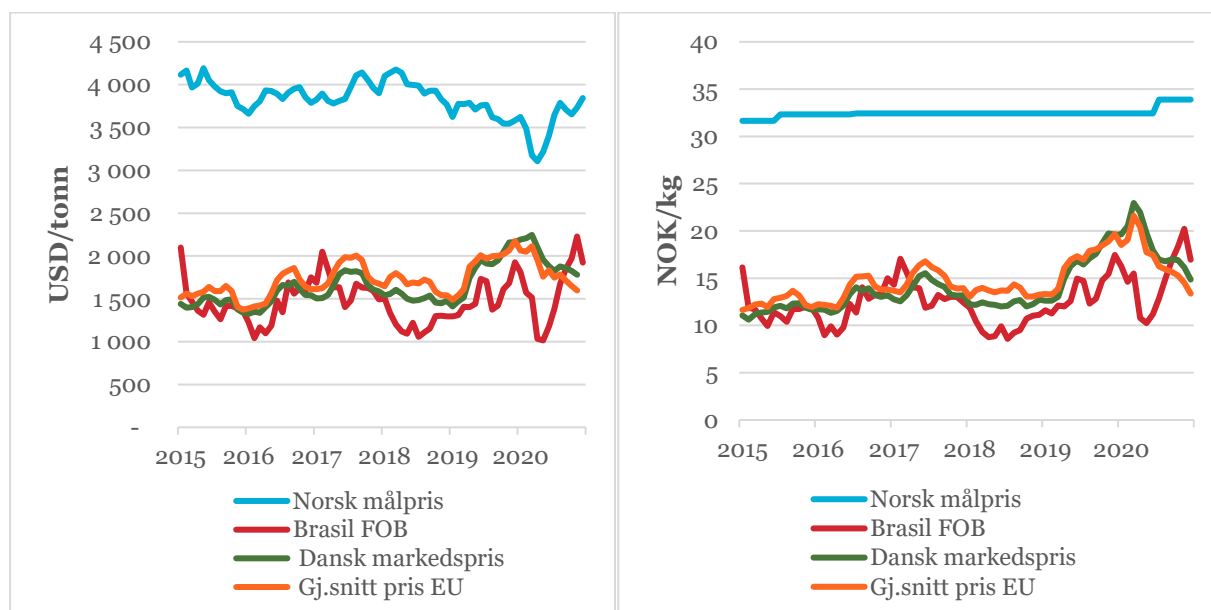
Etter en 15 prosents økning i første halvdel av 2020 anslår EU-kommisjonen en samlet vekst i eksporten fra EU på 2 prosent i 2020. Dette kommer i all hovedsak som følge av stans i eksporten fra Tyskland til Kina, som trakk ned eksporten kraftig på høsten.

Priser

Prisene økte kraftig i 2019 som følge av utbruddet av afrikansk svinepest, med påfølgende høy import fra Kina. Ved inngangen til 2020 lå derfor prisene relativt høyt, sammenlignet med de foregående årene.

Prisen på svinekjøtt i Europa gikk deretter ned det meste av året, med et ytterligere forsterket prisfall i september som følge av funnet av ASF i Tyskland. Prisfallet fortsatte gjennom resten av 2020, i takt med økende overskudd på det europeiske markedet. I tillegg fortsatte usikkerheten knyttet til covid-19-pandemien å prege markedet, noe som presset prisen ytterligere. Trass i prisfallet gjennom 2020, lå gjennomsnittsprisene for året over prisene i 2018, forut for svinepestutbruddet.

Figur 39 viser markedspriser fra utvalgte land fra 2015 til 2020. Brasil FOB er pris på gris uten fraktkostnader (*free on board*) Sao Paulo, Brasil. Den danske prisen viser markedspris, og EU prisen viser gjennomsnittlig pris i EU på slakt i klasse E. Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid.

Figur 39: Utvalgte internasjonale markedspriser på svinekjøtt, 2015–2020. USD per tonn og NOK per kg.

Kilder: Mintec, EU-kommisjonen (2021a) og Landbruksdirektoratet

Mens prisene har gått noe ned i Europa gjennom året som har vært, har de derimot steget i andre deler av verden, blant annet Brasil, en av verdens største eksportører av svinekjøtt. I Brasil har økte fôrkostnader ført til reduserte slaktevekter og dermed minsket tilførslene. I tillegg har økt internasjonal etterspørsel, spesielt fra Kina, bidratt til en stor vekst i Brasils eksport av svin og trukket opp prisene på svin derfra. Dette ble forsterket av Kinas importrestriksjoner på svin fra Tyskland på høsten.

Trass i prisveksten på vare fra Brasil var FAOs prisindeks for svinekjøtt på verdensmarkedet i all hovedsak nedadgående gjennom 2020. Mens indeksen lå på 103,4 i januar, endte den på 90,07 i desember. Dette tilsvarer en nedgang på mer enn 13 prosent i løpet av året. Sammenlignet med gjennomsnittet for 2019 var det en nedgang i 2020 på 3,4 prosent. Selv om importen har økt mye, har tilførslene på markedet i all hovedsak dermed vært store nok til å dekke denne.

Fremtidsutsikter svin

Funnet av ASF i villsvin i Tyskland høsten 2020, og de påfølgende importrestriksjonene fra Kina på svinekjøtt herfra, skapte overskudd i det europeiske markedet og et betydelig fall i prisene. Dersom Kinas importrestriksjoner opprettholdes over lenger tid, vil dette kunne gi et større overskudd i markedet og presse prisene ned. Det er også diskusjoner om hvorvidt Kina kan innføre regionale restriksjoner, altså at de vil kunne åpne opp for import fra de delene av Tyskland som ikke har fått påvist ASF. Dette vil raskt kunne føre til en økning i den tyske eksporten til Kina, og dermed igjen presse prisene oppover i Europa.

EU-kommisjonen forventer at nedgangen i produksjonen av svinekjøtt i Europa vil fortsette også i 2021 med om lag 1 prosent fra året før (EU-kommisjonen, 2020i). Utvidelse av produksjonen i Europa holdes tilbake av et økt fokus på dyrevelferd, helse og miljø, og av risikoen for utbrudd av ASF, spesielt i Øst-Europa. Hvor lenge det vil være behov for import av svinekjøtt i Asia, vil være avgjørende for produksjonsnivået i EU på lengre sikt. EU-kommisjonen forventer at produksjonen i Kina først vil være på et stabilt nivå rundt 2025, gitt at oppbyggingen av industrien er effektiv og går som planlagt.

OECD og FAO anslår en vekst i verdens produksjon av svinekjøtt på rundt 2,3 prosent i 2021. Veksten vil i all hovedsak drives av økt produksjon i de landene som har vært mest rammet av svinepesten, men også av lavere effekt fra pandemien og bedring i verdensøkonomien. Selv om produksjonen nå vokser i Kina i takt med oppbygging av bestandene, vil den fortsatt ligge vesentlig lavere enn i årene før covid-19-utbruddet. OECD og FAO anslår at først i 2025–2026 vil produksjonen av svinekjøtt i Kina være tilbake på nivå med 2017. Verdens samlede svinekjøttproduksjon vil fortsette å øke også etter 2021, og OECD og FAO anslår at produksjonen i 2029 vil ligge rundt 9 prosent over gjennomsnittsproduksjonen i perioden 2017–2019.

Selv om prisene for svin har gått nedover i 2020, er de på et relativt høyt nivå sammenlignet med foregående år. EU-kommisjonen forventer at de høye prisene mer eller mindre vil vedvare så lenge Kinas importetterspørsel opprettholdes. Samtidig vil prisen også være avhengig av produksjonsutviklingen i andre store produksjonsland, som USA, Brasil og Canada.

2.3.4 Småfe: Mindre handel som følge av covid-19

Produksjon

FAO (FAO, 2020b) anslår en økt produksjon av småfekjøtt på rundt 0,3 prosent i 2020. Det er spesielt Kina og enkelte afrikanske land som har trappet opp produksjonen. Samtidig har produksjonen gått ned i store produsentland, spesielt i Australia og i EU. Australia har vært preget av betydelig tørke de siste årene, noe som har bidratt til en stor reduksjon i bestanden og fokus på oppbygging av besetninger.

Tabell 5: Produksjon av småfekjøtt (prognose), 2020. Tusen tonn.

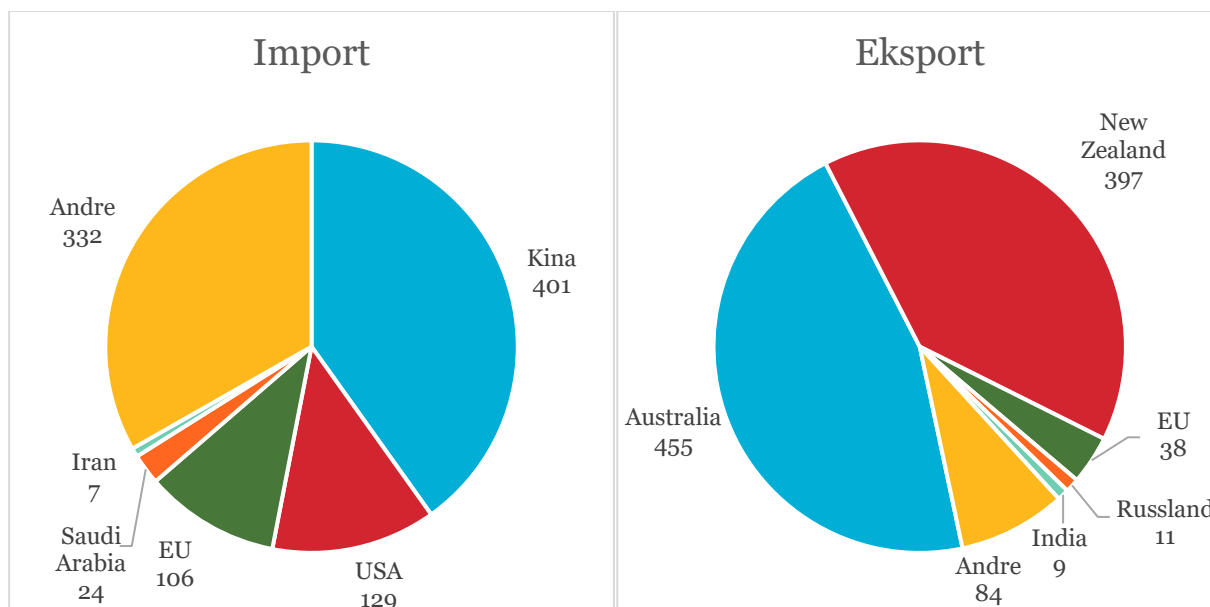
Land / landområde	Mill. tonn
Kina	4 938
EU	904
India	728
Australia	677
Pakistan	523
Øvrige	8 255
Totalt	16 025

Kilde: FAO (2020b)

I EU gikk produksjonen av småfekjøtt kraftig ned i første halvår av 2020. Forbruket av småfekjøtt er spesielt knyttet til serveringsmarkedet og til de store høytidene. Etterspørselen etter småfekjøtt gikk mye ned i takt med tiltakene som ble innført på våren. I tillegg bidro blant annet logistikkproblemer knyttet til covid-19-utbruddet til mindre tilførsler i markedet. Samlet for 2020 forventer EU en nedgang i egen produksjon av småfekjøtt på rundt 3 prosent (EU-kommisjonen, 2020i).

Handel

Det ble eksportert rundt 1 mill. tonn småfekjøtt til verdensmarkedet i 2020. Australia og New Zealand sto for mer enn 85 prosent av denne eksporten, som vist i Figur 40.

Figur 40: Import og eksport av småfekjøtt, 2020. Tusen tonn.

Kilde: FAO (2020c)

Eksporten gikk ned med 5 prosent fra 2019 (FAO, 2020b). Nedgangen i eksporten på verdensmarkedet forklares i all hovedsak av pandemisituasjonen og mindre tilførsler fra Australia. Utbruddet av covid-19-pandemien førte til flere utfordringer på verdensmarkedet, med lavere priser, endret forbruksmønster, logistikkutfordringer og utbrudd av covid-19 i forsyningskjeder. I tillegg var det en stor nedgang i eksporten fra Australia, verdens største eksportør av småfekjøtt. FAO anslår en nedgang derfra på omtrent 12 prosent i 2020 sammenlignet med 2019. Mange av deres typiske eksportmarkeder har også blitt sterkt rammet økonomisk av pandemien. Blant annet går store deler av Australias eksport til Midtøsten, hvor etterspørselen etter småfekjøtt fra Australia falt kraftig i første halvdel av 2020. Logistikkproblemer og økte transportkostnader knyttet til luftfart bidro til nedgangen i importen til flere land i Midtøsten fra Australia, i tillegg til stengte serveringsmarkeder og nedgang i oljeprisen (MLA, 2020). Noe av importen her ble erstattet med vare fra Europa.

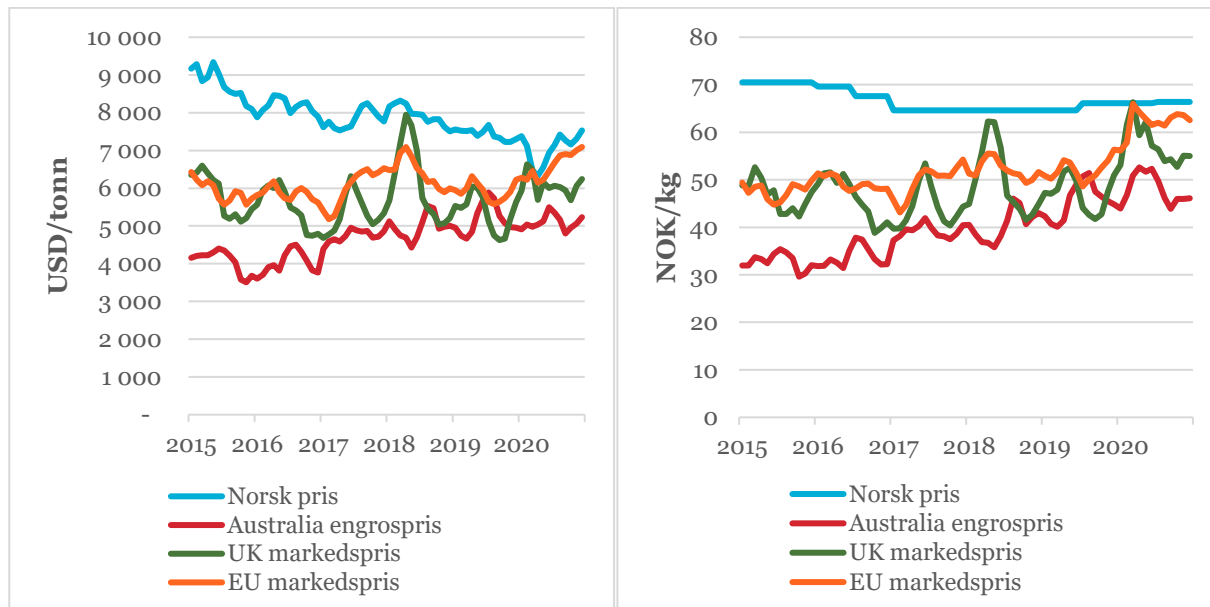
EU har en betydelig mindre del av verdensmarkedet, med rundt 4 prosent av den totale eksporten i 2020. Trass i produksjonsnedgangen her økte eksporten med rundt 6 prosent i 2020. Selv om eksporten til Storbritannia gikk mye ned spesielt i første halvår, økte eksporten til andre markeder, som Kina, Sveits og Midtøsten. EU-kommisjonen forventer at eksporten vil stabilisere seg noe i andre halvår, dempet av begrensede tilførsler internt i EU (EU-kommisjonen, 2020b).

Priser

FAOs gjennomsnittlige prisindeks for småfekjøtt i 2020 viser en nedgang på 5,7 prosent fra 2019. Både lavere import til Kina enn i 2019, mindre importetterspørsel fra Midtøsten, samt mindre etterspørsel

knyttet til høytidene på grunn av covid-19-utbruddet, trakk prisene nedover. Samtidig har det vært lavere tilførsler fra spesielt Australia, som har dempet prisnedgangen noe.

Figur 41 viser prisutviklingen de siste fem årene. Norsk pris er PGE, Australia engrospris er pris på lammeslakt. UK markedspris er pris på lam over 13 kg fra EU-kommisjonen. Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid.

Figur 41: Utvalgte internasjonale markedspriser på småfekjøtt, 2015–2020. USD per tonn og NOK per kg.

Kilder: Mintec, EU-kommisjonen (2021a) og Landbruksdirektoratet.

I EU har prisene derimot økt noe i løpet av året, spesielt for tungt lam (over 13 kg). Trass i en estimert nedgang i forbruket på rundt 4 prosent i 2020, mye på grunn av covid-19-tiltakene som dempet feiring av de store høytidene, ble prisene trukket opp av den økte eksporten derfra.

Fremtidsutsikter småfe

EU-kommisjonen forventer en nedgang i produksjonen av småfekjøtt i EU på omkring 1 prosent i 2021. Nedgangen forklares med mindre besetninger i EU, sammen med stagnert etterspørsel og usikkerhet knyttet til verdenshandelen.

På lengre sikt vil produksjonen av småfekjøtt i Europa holde seg noenlunde stabil, med størst produksjon i Storbritannia og i Spania. OECD og FAO anslår at den globale produksjonen av småfekjøtt i 2029 vil ligge 14 prosent høyere enn gjennomsnittet for 2017–2019.

I perioden frem til 2030 ser EU-kommisjonen først for seg en nedgang i prisen, og deretter en stabil økning. Prisene i Europa vil uansett ligge godt over verdensmarkedsprisen, grunnet høyere produksjonskostnader, tollvern og mindre press fra verdensmarkedet. Forbruket av småfekjøtt per innbygger i EU frem mot 2020 vil forbli omtrent uendret (EU-kommisjonen, 2020b).

Mindre tilførsler fra de store produsentlandene New Zealand og Australia vil holde prisene på verdensmarkedet høye de nærmeste årene. Den langsiktige prisutviklingen vil i tillegg avhenge av hvordan Kinas etterspørsel etter småfekjøtt vil utvikle seg, i takt med at virkningene fra ASF-utbruddet blir mindre.

2.3.5 Fjørfe: økende produksjon og sterk nedgang i priser

Våren 2020 opplevde mange land utfordringer rundt produksjon, logistikk og salg av kylling knyttet direkte eller indirekte til covid-19-utbruddet, men situasjonen har i hovedsak normalisert seg fra sommeren av.

Kina etterspør mer kylling, også internasjonalt, grunnet at svineproduksjonen har blitt sterkt redusert på grunn av afrikansk svinepest. Generelt er det også en tendens til at forbrukere som er rammet økonomisk, blant annet av covid-19-pandemien, vender forbruket sitt til kylling i større grad siden det er en relativt billig proteinkilde.

2.3.5.1 Produksjon

Kylling er det største produktet innenfor fjørfeproduksjonen globalt. FAO anslår at den globale produksjonen økte med nærmere 3 prosent i 2020, til 137 mill. tonn. Produksjonsveksten er lavere enn i 2019, da den lå på ca. 5 prosent. Veksten har blitt drevet av sterk etterspørsel, i hovedsak grunnet underdekning på svin og høye priser på svinekjøtt i Kina.

De største fjørfeprodusentene er Kina, USA, Brasil og EU, som til sammen hadde 58 prosent av verdens produksjon i 2020. Kinas fjørfeproduksjon anslås å ha økt med hele 12 prosent i 2020, mens det var mer moderat vekst i de fleste andre land. Noen land har opplevd nedgang i produksjonen i 2020, noe som kan skyldes fugleinfluensautbrudd eller andre produksjons- og eller leveransehindringer knyttet til covid-19-pandemien. Ifølge FAO gikk EUs produksjon ned med to prosent i 2020 (FAO, 2020b).

Tabell 6: Produksjon av fjørfe globalt og for de største produsentlandene (prognose), 2020. Mill. tonn.

Land / landområde	Mill. tonn
Kina	26
USA	23
Brasil	16
EU	14
Totalt	137

Kilde: FAO (2020b)

I Europa har det vært tilfeller av fugleinfluensautbrudd i flere land, blant annet i Polen, som har rammet både oppdrettere og slaktekyllingproduksjonen.

Fugleinfluensautbrudd i Europa

Fugleinfluensa (aviær influensa) er en smittsom virussykdom hos fugler, men kan også smitte til andre dyrearter. Det er vanlig å gruppere sykdommen i en alvorlig form (høypatogen fugleinfluensa, HPAI) og en mindre alvorlig form (lavpatogen fugleinfluensa, LPAI). Hos fjørfe kan den alvorlige formen føre til en dødelighet nær 100 prosent.

Den alvorlige formen av fugleinfluensa har forekommet i hele verden. I Europa påvises det tilfeller hos både tamme og ville fugler hvert år. Det ble påvist høypatogen fugleinfluensa i Norge, Sverige, Danmark og flere land i Europa høsten 2020. Risikoen for smitte til mennesker vurderes av Folkehelseinstituttet som svært lav (Mattilsynet, 2020).

Det er høy risiko for spredning av viruset fra ville fugler til fjørfe. EU har innført en rekke beskyttende og overvåkningstiltak, og i noen tilfeller har det vært påkrevd å avlive flokken. Det er også oppdaget utbrudd i oppdrettsproduksjoner i Danmark, Nederland og Storbritannia. Dette viser at det også er en risiko for at viruset kan spre seg via smittet materiale (underlag/strå) og utstyr.

Mellom 15. august og 7. desember 2020 var det 561 tilfeller av HPAI i Europa. Disse tilfellene var både i ville fugler, fjørfe og andre tamfugl. De fleste tilfellene (510) var fra ville fugler. Det var 43 tilfeller av HPAI i fjørfe, trolig smittet av ville fugler (European Centre for Disease Prevention and Control, 2020; EU-kommisjonen, 2020a).

EU-medlemslandenes produksjon av fjørfe fordeler seg på 82 prosent broiler/kylling, 14 prosent kalkun, 4 prosent and og 1 prosent annen fugl. Produksjonen av kylling i EU har økt i mange år, og det har konsumert også. I 2019 var produksjonen totalt på 13,5 mill. tonn, og konsumert var på 12,4 mill. tonn (ekskludert Storbritannia). Dette betyr en selvforsyningsgrad på 109 prosent. Dette indikerer også at EU er en betydelig eksportør. I 2020 var produksjonen på om lag 13,2 mill. tonn og konsumert på 12,2 mill. tonn, og selvforsyningsgraden ble 108 prosent. Dette er en nedgang i både produksjon og konsum, noe som er en konsekvens av både fugleinfluensautbrudd i en del land og produksjonsutfordringer og logistikkutfordringer knyttet til covid-19-utbruddet (EU-kommisjonen, 2020c).

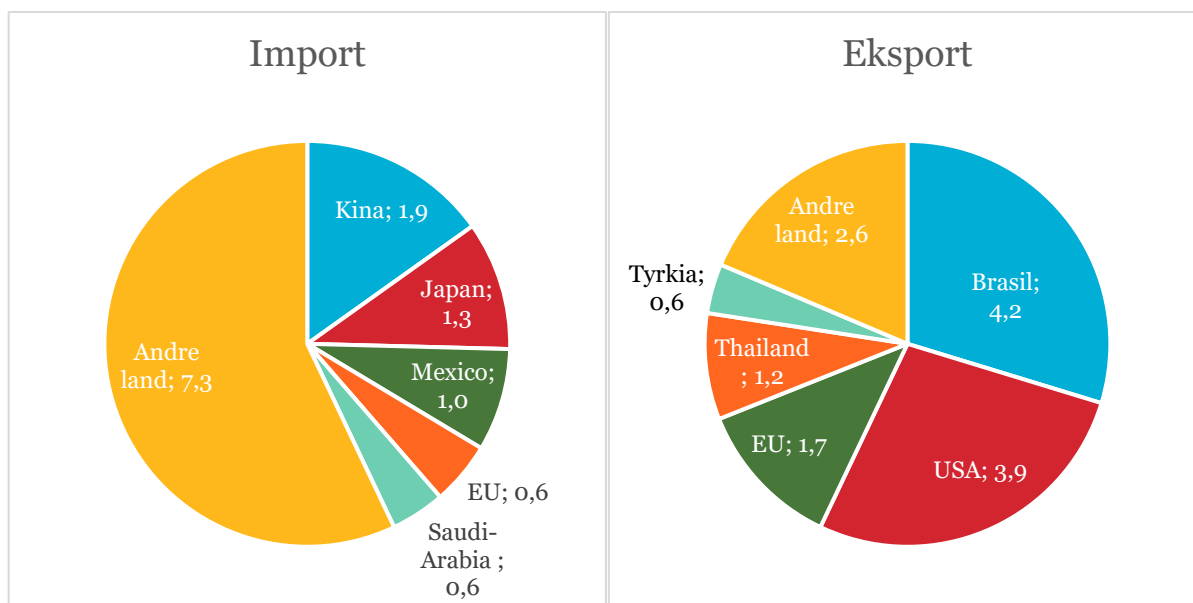
2.3.5.2 Handel

FAO anslår at eksporten av fjørfekjøtt utgjør 14,1 mill. tonn i 2020, noe som er 1,1 prosent vekst siden 2019. Importen anslås til 12,8 mill. tonn. Disse skal i teorien være like, men det er flere feilkilder som påvirker dette.

Asia er den regionen i verden som importerer mest fjørfekjøtt. Kina, som er verdens største produsent, er også verdens største importør av fjørfekjøtt. Også Japan har en stor import. Både Afrika, Sentral-Amerika og Karibien produserer lite fjørfekjøtt og er nettoimportører.

Brasil er verdens største eksportør av fjørfekjøtt. Nord-Amerika følger etter som den nest største regionen for eksport av fjørfekjøtt, og dette kommer nesten utelukkende fra USA, som er det nest største eksportlandet globalt. Også Europa, spesielt EU, er store eksportører. Asia, og da spesielt Thailand, har også en betydelig eksport av fjørfekjøtt (FAO, 2020b).

EU, som er en stor produsent og eksportør, har også betydelig handel innad mellom medlemslandene, noe som ikke framgår i figurene her.

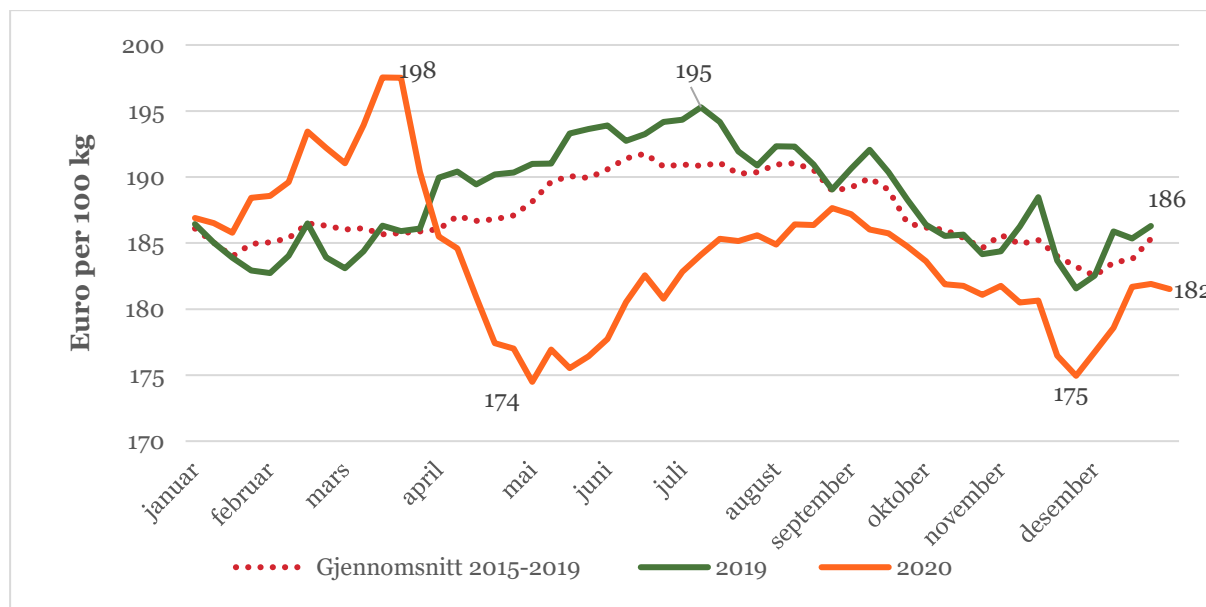
Figur 42: Import og eksport av fjørfe globalt, fordelt på de største landene målt i mill. tonn i 2020 (prognose).

Kilde: FAO (2020b)

2.3.5.3 Priser

Prisene på kylling har gått ned i 2020 i USA, Brasil og EU. FAOs prisindeks på fjørfe er basert på prisnoteringer på kylling i USA og Brasil. Prisindeksen på fjørfe (årssnittet) gikk ned med hele 9,7 indekspoeng, ca. 10 prosent, i 2020 sammenlignet med 2019. Som vist i Figur 35 (side 49) falt prisene helt fram til et bunnivå i juni, gikk litt opp i juli og lå deretter relativt uendret fram til en prisstigning i desember.

Prisnedgangen gjennom mye av året reflekterer økt tilbud på det internasjonale eksportmarkedet fra ledende produsenter, samtidig som det var noe lavere internasjonal etterspørsel. I desember gikk prisen opp med 4 prosent fra måneden før, grunnet importetterspørsel spesielt fra Midtøsten, høyt salg innad i store produsentland og produksjonsnedgang grunnet fugleinfluensautbrudd i Europa (FAO, 2021a), (FAO, 2020b).

Figur 43: Prisutvikling på kylling i EU, gjennomsnitt av ukesnoteringer fra medlemslandene, euro per 100 kg.

Kilde: EU-kommisjonen (2020c)

Prisen på kylling i EU har hatt sterke svingninger i 2020, som vist i Figur 43. EU-prisen er gjennomsnittet av alle noteringer på engrosnivå fra medlemslandene i euro. Først steg prisene kraftig tidlig på året fram til midten av mars. Covid-19-pandemien førte til at forbrukere begynte å hamstre varer i februar-mars og presset prisene opp. Samtidig var det forstyrrelser i forsyningskjeden og vanskeligere tilgjengelig arbeidskraft på grunn av pandemien, og tempoet i slaktingen gikk ned. I tillegg førte fugleinfluensautbrudd i Øst-Europa, spesielt i Polen og Ukraina, til redusert produksjon.

Nedstengning i mange EU-land i mars førte til at omsetningen i serveringsmarkedene falt dramatisk. Selv om detaljhandelen økte, oppveide ikke dette for nedgangen i tilstrekkelig grad. Prisene falt derfor mye. I midten av mai snudde prisutviklingen, da EU-landene begynte å gå mer tilbake til normalen og etterspørselen fra restauranter og hoteller økte igjen. Noen foredlingsbedrifter ble midlertidig stengt som følge av covid-19 smitte, noe som førte til en underdekning i markedet og økte priser i juni og juli.

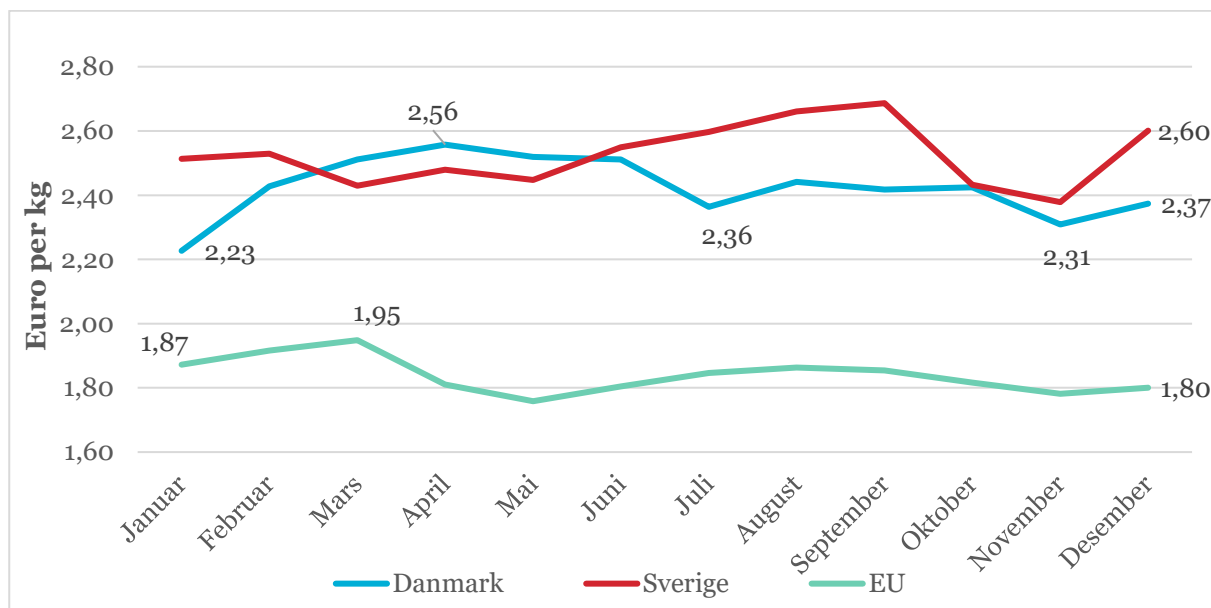
Selv om etterspørselen videre var stabil og prisene tok seg opp, lå de ut 2020 lavere enn i 2019. EUs snittpris på kylling ved utgangen av året var på 1,82 euro per kg. Dette var 2,9 prosent lavere enn på samme tid året før. De fire siste ukene av året økte prisene med 2,7 prosent mot de fire ukene før.

Den økonomiske nedgangen på grunn av pandemien har ført til lavere kjøpekraft hos forbrukere. Dette har gitt økt etterspørsel etter billigere animalske proteinkilder slik som kylling og egg, noe som har hindret prisene i å synke lavere. Men mye kylling på kjølelagre grunnet lageroppbygging i april og mai, og en fortsatt svak etterspørsel fra serveringssektoren, fortsetter å holde kyllingprisene i EU relativt lave sammenlignet med prisene på samme tid året før.

Det ble også klekket mer slaktekyllinger i juli 2020, da markedet tok seg opp, noe som førte til økte tilførsler i markedet. Dette dro prisene ned på høsten (Mintec, 2020a).

Prisen på hel fersk kylling i Danmark ligger godt over gjennomsnittsprisen i EU. Danmark hadde også en økning i prisen i februar og videre i de påfølgende månedene, og de hadde ikke samme prisfall fra mars.

Priskorreksjonen kom først i juli. Prisen lå på 2,55 euro per kg ved utgangen av 2019 og det samme ved utgangen av 2020. Månedssnittet var på 2,4 euro per kg i desember 2020, som er 3,2 prosent høyere enn samme periode året før.

Figur 44: Prisutvikling i 2020 som månedssnitt i EU (gjennomsnitt alle medlemslandene), Danmark og Sverige. Euro/kg.

Kilde: EU-kommisjonen (2020c)

2.3.5.4 Framtidsutsikter for fjørfe

OECD og FAO prognoserer at fjørfekjøtt vil være hoveddriveren bak veksten i samlet kjøttproduksjon i prognoseperioden fram til 2029 og stå for halvparten av økningen. Men veksten vil ikke vil være like høy som i forrige tiår. Den korte produksjonssyklusen gjør at produsenter kan reagere raskt på markedssignaler. Det gir også mulighet til å raskt gjøre forbedringer i genetisk materiale, dyrehelse og fôringspraksis. Det forventes at fjørfeproduksjonen vil øke sterkt grunnet vedvarende produktivetsgevinster i Kina, Brasil og USA og fra investeringer gjort i EU, og da spesielt i Ungarn, Polen og Romania som ønsker å dra fordeler av de lavere produksjonskostnadene. Det forventes også sterk økning i Asia ved at etterspørselsskiftet vekk fra svinekjøtt nå og i den nærmeste tiden vil gagne fjørfeproduksjon på litt lengre sikt.

De nominelle prisene på fjørfe vil øke over prognoseperioden fram til 2029, grunnet en kombinasjon av økende fôrkostnader og økende importetterspørsel. Lavere priser på fjørfekjøtt har historisk sett bidratt til at fjørfe har vært et foretrukket kjøttslag i utviklingsland. Med forventet dempet inntektsvekst i prognoseperioden vil fjørfekjøtt fortsette å være et prisgunstig alternativ for forbrukere. Fjørfekjøtt vil derfor stå for den største andelen av det økte per capita konsumet på et globalt nivå (OECD/FAO, 2020)

2.3.6 Hvordan påvirker verdensmarkedet Norge?

Et høyt norsk prisnivå og importvernet for kjøtt bidrar til at prisene på det norske markedet i liten grad påvirkes av valutaendringer og prissvingninger på verdensmarkedet. Norge importerer i dag storfe kjøtt fra store deler av verden, og har store muligheter til å diversifisere hvor importen kommer fra. I 2020 var Tyskland det landet Norge importerte mest storfe kjøtt fra, men det kom også mye vare fra Namibia, Botswana og Mercosurlandene. Kortsiktige tilførsler i enkeltland vil dermed ikke ha direkte betydning for det norske markedet for storfe kjøtt.

Med unntak av det siste året har Norge lenge vært selvforsynt med svinekjøtt. Bortfall av eksportstøtten fra 2021, sammen med produksjonsnedgangen de siste årene, kan øke importen av svinekjøtt i årene som

kommer. For svinekjøtt har Norge både WTO-kvoter og EU-kvoter. I 2020 ble det i all hovedsak importert svinekjøtt fra Europa, men det kom også noe vare fra USA. Importen fra flere ulike land gjør Norge mindre sårbar for eventuelle brudd i tilførslene fra de landene vi handler mest med. Importvernet og høye priser i Norge begrenser også for svin innvirkningen av endringer i de internasjonale prisene.

Norsk import av sau og lam har de siste årene i all hovedsak blitt importert fra Island, hvor det er en egen kvote, og fra New Zealand. Det blir også importert noe vare fra øvrige EU-land, og også fra Uruguay. Dette viser at det er fleksibelt med tanke på hvilke land man importerer fra, noe som gjør Norge lite sårbart for internasjonale svingninger i tilførslene.

Norge har relativt lav import av kylling. I 2020 ble det importert 981 tonn kylling og i tillegg en mindre mengde annet fjørfe. På grunn av salmonella er det få land Norge vil importere fra, og Danmark har vært det foretrukne landet å kjøpe fra i mange år. Prisutviklingen i det norske markedet for fjørfe blir slik sett ikke direkte påvirket av prissvingninger på fjørfe ute.

2.4 Egg

Produksjonen av skallegg går i hovedsak til innenlands konsum. Kun 3 prosent går til internasjonal handel. Eksporttallene de siste ti årene viser en betydelig økning relativt sett. Det handles mest ferske egg, og en mindre andel flytende og tørkede eggprodukter. Svært mye av handelen skjer mellom land i samme region. Ut over det har den internasjonale handelen de senere årene i stor grad vært preget av at Europa har økt sin eksport av skallegg og at Asia, spesielt Kina, har økt sin import.

2020 ble et spesielt år der covid-19-pandemien, men også til dels fugleinfluensautbrudd i en del land, påvirket produksjon, distribusjon, salgskanaler og priser. Det har vært et utfordrende år å balansere markedet for egg i mange land. I EU økte produksjonen videre i 2020, mens eksporten gikk litt tilbake. I starten av året lå prisene høyt på grunn av høye førkostnader, produksjons- og distribusjonsutfordringer og hamstring på våren. Produksjonen fortsatt å øke utover høsten, mens etterspørselen på verdensmarkedet avtok. Dette førte til unormalt lave priser i EU.

Den globale produksjonen av konsumegg fra høns øker. Fra 2010 til 2018 har produksjonen økt med ca. 20 prosent, fra i overkant av 64 mill. tonn til om lag 77 mill. tonn. Økningen var på rundt 2 prosent fra 2017 til 2018. Nyere tall er ikke tilgjengelig i FAOs statistikkdatabase i skrivende stund.

Produksjonsveksten for konsumegg de senere årene har særlig vært drevet av sterk økning i Asia. Den totale produksjonen i andre deler av verden har også økt i perioden, men i mye mindre grad enn i Asia.

Konsum av egg per innbygger varierer mellom land. Kina ligger på topp i forbruk av egg, med et konsum på 22,7 kg per innbygger i 2017. De fleste europeiske landene lå på et forbruk i spennet ca. 10 til 16 kg per innbygger, USA hadde et forbruk på 15,6, Canada på 14,2 og Norge lå på 11,6 i 2017. En god del svært fattige land ligger på bunn av listen over forbruksmengde av egg, med under 1 kg egg per innbygger per år (FAOSTAT, 2020c).

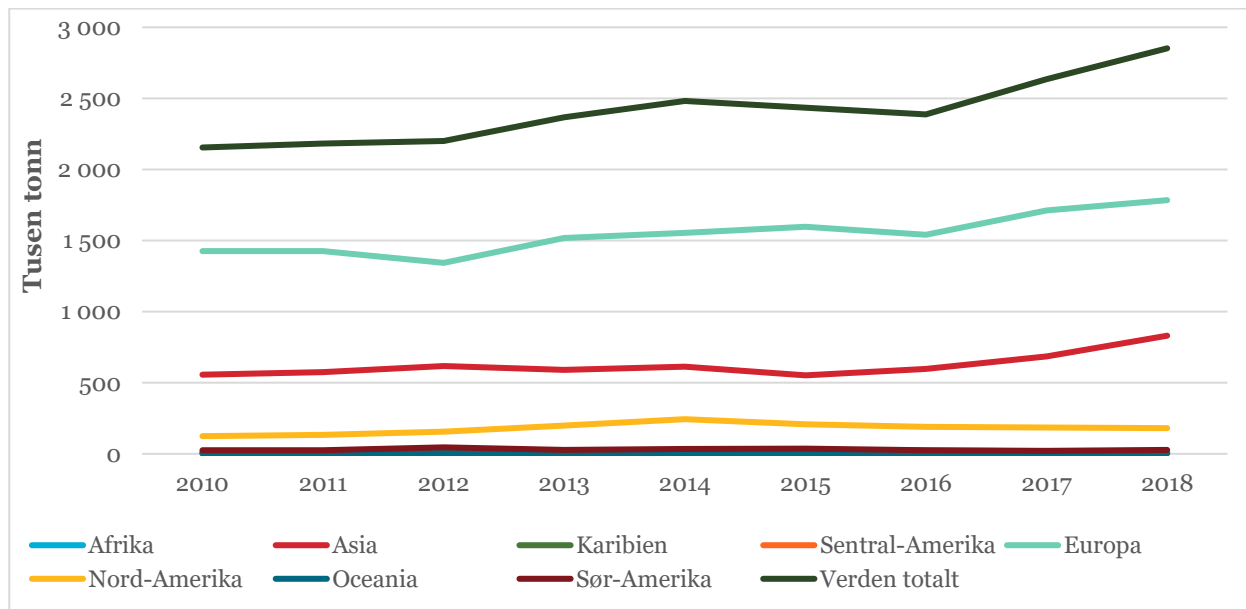
Kina er den desidert største enkeltprodusenten av skallegg i verden, noe de har vært i flere år. I 2018 var deres produksjon på rundt 27 mill. tonn skallegg.

2.4.1 Handel

Produksjonen av skallegg går i hovedsak til innenlandsk konsum. Andelen av verdens produksjon av skallegg som blir eksportert er relativt lav og har over flere år holdt seg stabil på under tre prosent. Dette skyldes blant annet at skallegg har lav holdbarhetstid og at de ikke kan dypfryses. Flere land har også utfordringer med salmonellabakterien i egg, noe som gjør det mindre attraktivt å kjøpe og selge egg mellom land med og uten disse utfordringene. Salmonella er årsaken til at det er få land Norge kan importere skallegg fra.

Det har vært en relativt høy økning i handelen med egg de senere årene. Økningen i den totale eksporten av skallegg og eggprodukter fra 2010 til 2018 er på 32,4 prosent, som vist i Figur 45.

I hovedtrekk er det Europa som har økt sin eksport av skallegg, og Asia, spesielt Kina, som har økt sin import. Europa handler dessuten relativt mye egg innad i egen region og står for en relativt høy andel av både den globale eksporten og importen av egg og eggprodukter. Asia er også en stor aktør både når det gjelder eksport og import og sto for 29,1 prosent av eksporten og 36,4 prosent av importen globalt i 2018.

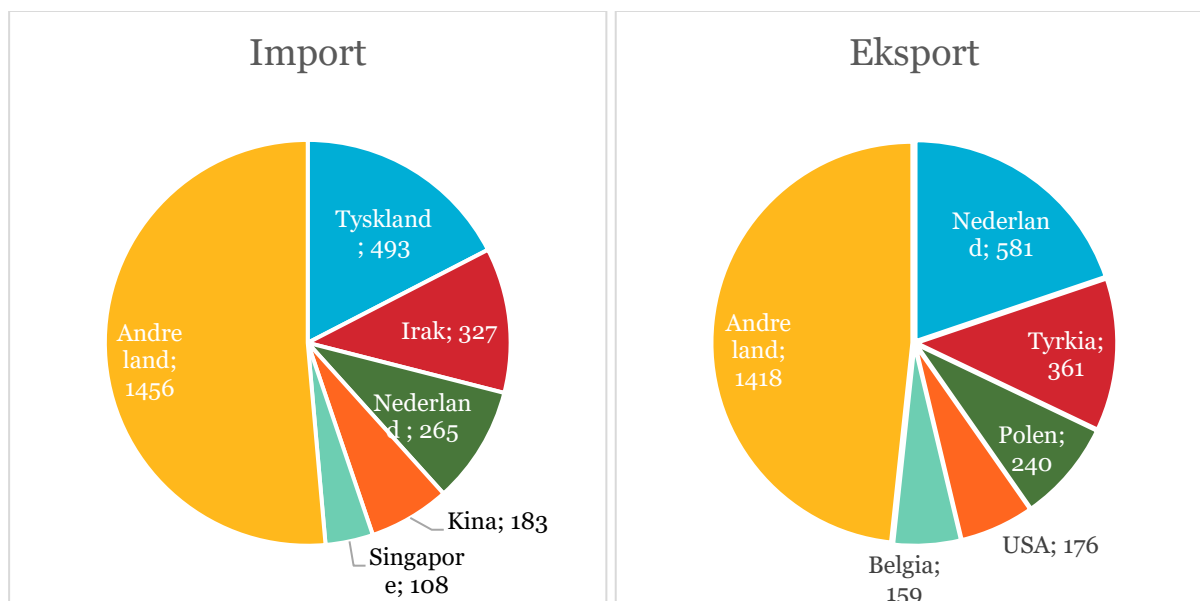

Figur 45: Eksport av egg og eggprodukter fordelt på regioner, 2010–2018. Tusen tonn.

Kilde: FAOSTAT (2020a)

De ti største eksportørlandene globalt (målt i tonn) i 2018 var Nederland, Tyrkia, Polen, USA, Belgia, Tyskland, Spania, Malaysia, Ukraina og Kina.

De største importørlandene var Tyskland, Irak, Nederland, Kina, Singapore, Frankrike, De forente arabiske emirater, Russland, Storbritannia og Belgia. Med andre ord er det mange som både eksporterer og importerer større mengder egg og eggprodukter.

Figur 46: De største importør- og eksportørlandene av egg og eggprodukter, 2018. Tusen tonn.

Kilde: FAOSTAT (2020a).

Handelen består både av skallegg, flytende egg og tørkede egg, men skallegg er desidert størst. Av den totale globale eksporten, målt i tonn, utgjorde skallegg 84,9 prosent, flytende egg 12,5 prosent og tørket egg 2,5 prosent i 2018. Av eksporten fra Europa har andelen skallegg gått svakt tilbake og andelen av eggproduktene økt svakt i denne perioden (FAOSTAT, 2020a).

EU-kommisjonen presenterer nyere tall på den internasjonale handelen for 2019 og 2020 (ikke endelige tall, kun til og med oktober i hver av årene) (EU-kommisjonen, 2020g). Her er USA nest største eksportør etter EU. Kina og Singapore er de største importørene. Tallene viser at EUs eksport har gått ned med 3,8 prosent grunnet nedgang i eksport til Japan og Thailand.

2.4.2 Eggsektoren i 2020 preget av covid-19 og fugleinfluensa

Eggsektoren har vært preget av ustabilitet og endringer gjennom 2020, grunnet både effekter av covid-19 og fugleinfluensautbrudd, og dette vil fortsette i 2021.

Forstyrrelsene og konsekvensene av covid-19-pandemien kan deles inn i flere faser ifølge en analyse fra the International Egg Commission's "Global Economic Outlook for the Egg Sector".

De første grunnleggende stadiene var store endringer i distribusjonskanaler, fra serveringsbransjen til dagligvarehandel og online-salg, samt nedstenging av ferskvaremarkeder. Videre har det vært betydelige forstyrrelser i distribusjonsskjedene, knyttet til både mangel på arbeidskraft og logistikk- og distribusjonsproblematikk. Særlig gjaldt det daggamle kyllinger og problemer knyttet til forsyning og prising av innsatsvarer inkludert føringredienser.

Nå beveger forstyrrelsene seg over i «andre fase», en økonomisk krise. Den vil vare i deler av 2021 fram til vaksinen har nådd hele samfunnet. Denne fasen innebærer en lavere vekst i forbruket av animalsk protein, men egg vil dra nytte av denne trenden (kalt «trading down»), da det er den lavest prisede animalske proteinkilden. En «fase tre» vil komme etter 2021 og innebære et endret syn på matforsyning globalt, som vil innebære ulike strategier for ulike land. Dette omtales mer under avsnitt 2.4.3.

De landene som har blitt påvirket mest negativt av pandemien med hensyn til volumet i eggproduksjon er EU, Ukraina og Tyrkia. Nedgangen i Tyrkia skyldes at Irak har stanset importen på grunn av pandemien. USA har derimot kommet over en overproduksjonssituasjon og blitt mer konkurransedyktige (McDougal, 2020).

USAs produksjon er anslått å være 3 prosent lavere i 2020 enn året før. Man forventer at videre produksjon vil dempes grunnet høye førkostnader (Mintec, 2020b).

2.4.2.1 EUs eggproduksjon

EUs produksjon av konsumegg fra høns øker gradvis. I 2020 forventes det at produksjonen vil bli 6 014 tusen tonn. Det innebærer en vekst på 0,5 prosent fra 2019 til 2020. Videre forventes det en vekst på 2,5 prosent i 2021 (EU-kommisjonen, 2020g).

Den største produsenten av konsumegg i EU er Frankrike, med en produksjon på 862 tusen tonn i 2020. Deretter kommer Tyskland, Spania, Italia, Nederland og Polen med produksjonsvolumer i størrelsen 885 tusen tonn til 553 tusen tonn. Tallene er estimater for 2020 fra EUs markedsrapport per desember 2020.

Produksjonen har vært stabil for de fleste EU-landene fra 2019 til 2020. Belgia, Spania og Tyskland har hatt en økning i produksjonen i 2020 sett mot året før (på henholdsvis 8,6, 3,2 og 2,4 prosent). EU-kommisjonen forventer uendret eller fortsatt vekst (opp mot 1 prosent) i 2021 i disse landene.

Irland har derimot hatt en produksjonsnedgang på hele 13,3 prosent i 2020. Nedgangen er relatert til et større utbrudd av fugleinfluensa på våren (McNulty, 2020). Det forventes at produksjonen i Irland vil øke igjen med 15,4 prosent fra 2020 til 2021. Romania har hatt en nedgang på 5,7 prosent i 2020 og forventes ikke å øke nivået igjen i 2021. Frankrike har også hatt produksjonsnedgang i 2020, på 3 prosent, og det forventes en produksjonsøkning på hele 13,6 prosent fra 2020 til 2021 (EU-kommisjonen, 2020g).

Mens det i Norge har gått raskt mot en avvikling av verpehøner i bur, har man ikke kommet like langt i EU selv om det gradvis går mot mer alternative driftsformer. I 2020 (akkumulert til og med november) oppga Nortura at 5,3 prosent av deres innveide kvantum av egg var fra høns i miljøbur. Ifølge EUs inndeling av driftsformer er andelen verpehøner i miljøbur nå på 49,5 prosent, frittgående høns på gulv 32,5 prosent, frittgående ute 11,8 prosent og i økologisk drift 6,2 prosent.

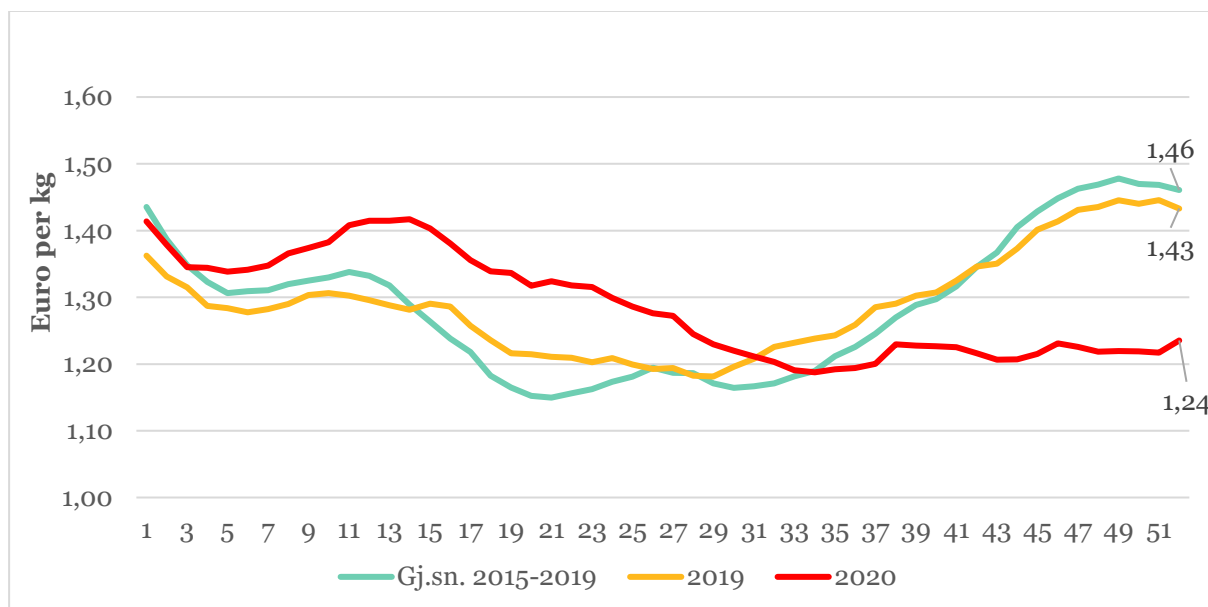
2.4.2.2 Prisutvikling i EU

Etterspørselen etter egg pleier å følge et relativt fast mønster både i Norge og i Europa, styrt av sterkere etterspørsel mot høytidene jul og påske. Derfor ser man typisk at prisene i Europa stiger på høsten og mot jul, synker etter jul, øker igjen mot påske, og synker på våren og sommeren, som vist i Figur 47.

I tillegg til faste forbruksmønstre påvirkes prisene også av en rekke andre faktorer. I 2020 har faktorer både på produksjons- og forbrukssiden spilt inn. Det var høye førkostnader i begynnelsen av året, fugleinfluensautbrudd og ulike problematikker for produksjon, distribusjon og handel nasjonalt og internasjonalt grunnet covid-19-pandemien som påvirket eggmarkedet og prisene. Det har vært et større skifte fra forbruk gjennom storhusholdning og restaurant til hjemmeforbruk, noe som også preger etterspørselen i de ulike delmarkedene.

Gjennomsnittsprisen på egg i EU lå høyt i første halvdel av 2020. Selv om gjennomsnittsprisen sank fra påske og mot sommeren og flatet ut fra august, lå den høyere enn i 2019 og gjennomsnittet av prisene i årene 2015–2019. Normalt vil prisen på egg stige fra august og utover høsten og mot jul, men i 2020 har prisen holdt seg mer på samme nivå utover høsten. Dette skyldtes fortsatt sterk produksjonsvekst i EU i 2020. Og selv om innenlands forbruk har økt, har eksporten til viktige eksportmarkeder bremsset noe opp.

Ved utgangen av året lå gjennomsnittsprisen i EU på 1,23 euro per kg. Selv om prisen de fire siste ukene av året gikk opp med 1,2 prosent, sammenlignet med de fire ukene før, endte prisen for uke 53 hele 12,7 prosent lavere enn samme tid i fjor.

Figur 47: Gjennomsnittspris på egg i EU, 2015–2019, 2019 og 2020 (t.o.m. uke 52). Euro per kg.

Kilde: EU-kommisjonen (2021e)

Den høye produksjonen i 2020 i de store produsentlandene Polen, Tyskland, Nederland og Spania har drevet veksten i EU og lagt press på prisene. USA har derimot hatt en økning i eggprisene i 2020. I perioden fra april til september 2020 var økningen i prisen på amerikanske egg på 3 prosent sammenlignet med forrige seksmånedersperiode (oktober 2019–mars 2020). I samme periode var det en nedgang i EUs eggpris på 7 prosent. Prisøkningen på egg i USA, som var spesielt sterk en periode på våren, skyldes en sterk hamstring av basisvarer på grunn av covid-19-pandemien (Mintec, 2020b).

2.4.3 Fremtidsutsikter eggsektoren

Ifølge International Egg Commission vil den globale eggindustrien være preget av et ustabil marked og endringer over det neste året, siden effekter av covid-19 og forhold knyttet til fugleinfluensa fortsatt vil påvirke produksjonen.

Etter 2021, også omtalt i analysen som «post-covid», forventes det at tre hovedtrender vil påvirke sektoren globalt: økt global etterspørsel, mer konsolidert og internasjonal sektor, og sosialt drevne endringer som vil skje særlig, men ikke kun, i vest-europeiske markeder.

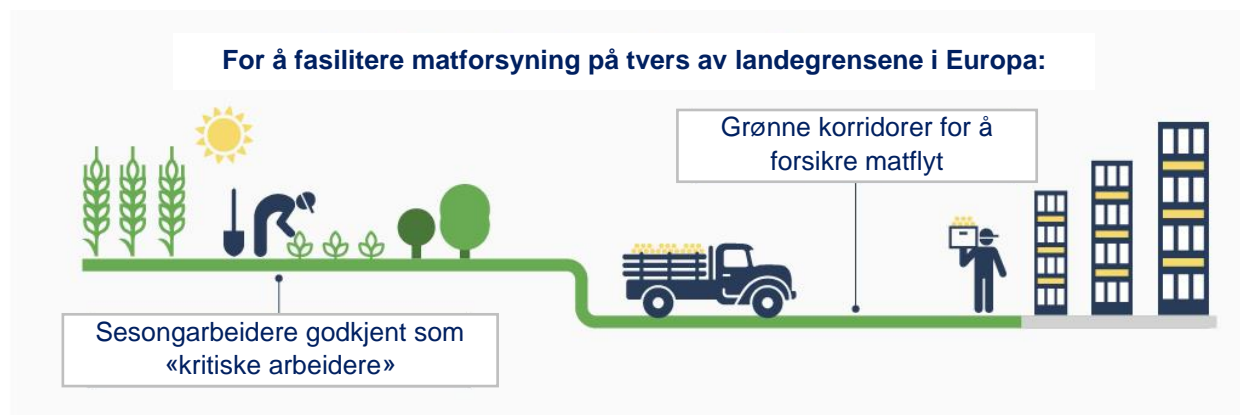
I perioden etter 2021 og fram til 2030 forventes det at det den raskeste produksjonsøkningen vil skje i utviklingsland, som India, Pakistan, Bangladesh og Myanmar. Det vil også være en rask produksjonsvekst, på mellom 3 og 5 prosent, i land som Indonesia, Malaysia, Filippinene, Colombia, Nigeria og Tyrkia. Viktige nøkkel-produsentland som Kina og USA vil få lavere vekst på 1 til 3 prosent. Det samme gjelder Mexico, Brasil, Thailand, Canada og Sør-Afrika. Land som blir omtalt som «mettede» er EU, Japan, Russland og Ukraina, og de vil antagelig kun se en økning på 0 til 1 prosent (McDougal, 2020).

2.5 Poteter, grønnsaker, frukt og bær

Nedstenging av landegrensener på grunn av covid-19-pandemien førte til stor usikkerhet med tanke på matforsyning og hvorvidt det var mulig å produsere og høste poteter, grønnsaker og frukt mange steder i 2020, uten sesongarbeidere fra andre land. Bortfall av serveringsmarkedet førte til endret kjøpemønster i dagligvarebutikkene. Av hygieniske årsaker og for å redusere tiden brukt i butikkene, bestilte dagligvarebransjen mindre frukt og grønnsaker i løsvækt og mer innpakket vare. Dette skapte utfordringer for grøntprodusenter og pakkerier, men også høyere kostnader. Økt hjemmeforbruk kompenserte kun delvis for nedgangen i forbruk av frukt og grønnsaker i serveringsmarkedet.

Poteter, grønnsaker, frukt og bær produseres i store mengder over hele verden. På grunn av at Norge handler mest med EU, kommer vi her til å omtale produksjonen av poteter, grønnsaker og frukt fra EU framfor å omtale produksjonen på verdensbasis. Handelen i EU foregår hovedsakelig internt, dvs. mellom medlemslandene framfor eksport til land utenfor EU. Unntaket er produkter som bananer, nøtter og andre eksotiske frukter, som man av klimatiske årsaker ikke kan produsere innad i EU.

Grøntsektoren er, i flere deler av verden, sterkt avhengig av sesongarbeidere fra andre land for såing, stell av planter og høsting. Nedstenging av landegrensener på grunn av covid-19-pandemien førte til stor usikkerhet med tanke på matforsyning og hvorvidt det var mulig å produsere og høste poteter, grønnsaker og frukt i 2020. EU reagerte raskt for å begrense markedsforstyrrelsene forårsaket av pandemiltakene. Blant de viktigste tiltakene var godkjenning av sesongarbeidere som «kritisk yrke» og opprettelsen av såkalte «grønne korridorer» for å sikre matflyt, som vist i Figur 48 (Det europeiske råd, 2020). Ved siden av å sikre matforsyningen, sikret man også arbeidsplassene til tusenvis av mennesker fra medlemsland som Polen, Ungarn, Romania, Bulgaria og andre. Likevel var det mange arbeidsgivere i jordbruket i vesteuropeiske land som ikke fikk arbeidsstokken de trengte. Norge er også avhengig av sesongarbeidere fra andre land for å utføre arbeid på gården og konkurrerte med resten av Europa om den samme arbeidskraften. For mer informasjon om dette, se Landbruksdirektoratets *Markedsrapport 2020*.

Figur 48: Tiltak for å minimere markedsforstyrrelser i EU. Oversatt til norsk.

Kilde: (Det europeiske råd, 2020)

Stadig flere forbrukere er opptatt av helse, næringsverdi, matvarenes opprinnelse, klimaendringer og bærekraftig kosthold, noe som gjenspeiler seg i valgene de gjør i dagligvarebutikkene. Slike holdninger og markeds kampanjer viser seg å påvirke forbruket av frukt og grønnsaker. EU lager anslag for utviklingen av frukt- og grønnsaks markedet for ca. 10 år om gangen i *EU Agricultural Outlook* (EU-kommisjonen, 2019). Trendene for utviklingen i frukt- og grønnsaks markedet for perioden 2019–2030 for olivenolje, vin, frukt og grønnsaker tilsier:

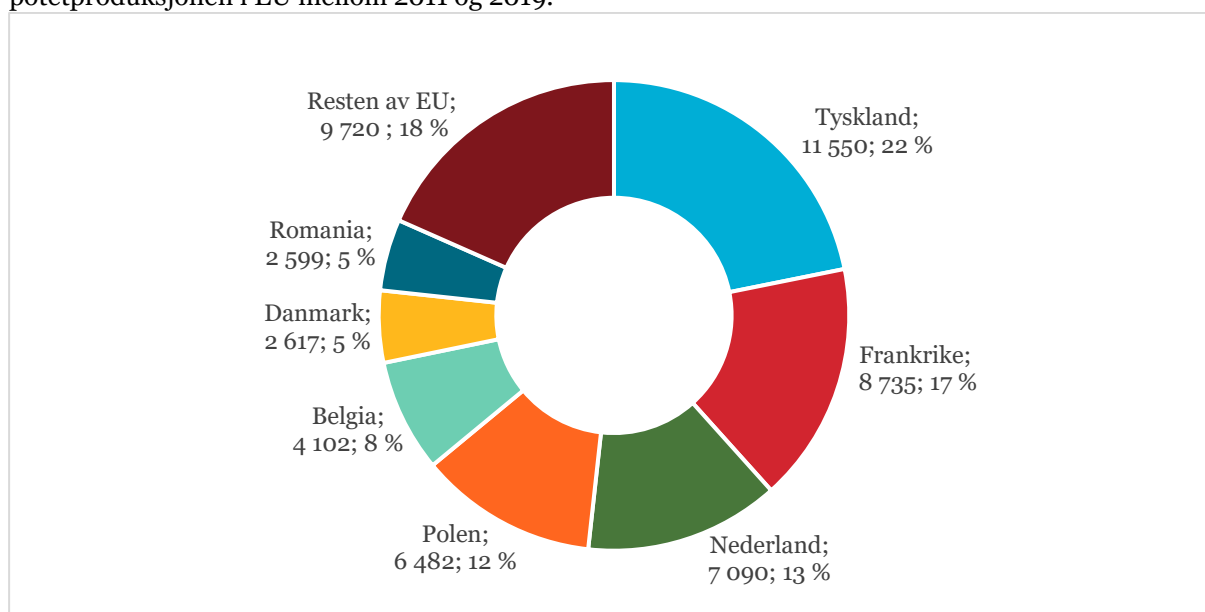
- Økt forbruk av frukt og grønnsaker
- Økt etterspørsel etter olivenolje på verdensbasis
- Lavere forbruk av vin

2.5.1 Produksjon av poteter, grønnsaker og frukt i EU

De viktigste vekstene i EU er sukkerbeter, poteter, tomater og epler. Sukkerbeter er den største produksjonen i EU, som også er verdens største produsent av denne veksten. Produksjonen dekker et areal på 1,5 millioner hektar. Samtidig som arealet gikk ned med 4 prosent, gikk produksjonen opp med 1 prosent i 2020. Dette betyr økt produktivitet per hektar. Poteter er den nest største produksjonen i EU. Produsentene av frukt og grønnsaker er konsentrert geografisk i noen få land, men noen vekster som poteter, kål, tomater, gulrøtter og epler produseres i hele EU (Eurostat, u.d.).

2.5.1.1 Poteter

Det ble produsert poteter på over 1,6 millioner hektar i 2020 i EU-27, en oppgang på nesten 4 prosent fra 2019. Over 80 prosent av denne produksjonen var konsentrert i sju medlemsland – Tyskland, Frankrike, Polen, Nederland, Belgia, Romania og Danmark, som vist i Figur 49. Den totale produksjonen av poteter i EU-27 i 2020 var på om lag 53 millioner tonn. Tallene i Figur 49 og totalen er beregnet med tall for 2019 for Polen, som er siste tilgjengelige tall. Storbritannia hadde en andel på om lag 10 prosent av den totale potetproduksjonen i EU mellom 2011 og 2019.

Figur 49: Produksjonen av poteter i EU i 2020, fordelt på land. Andel av produksjonen per land. Tusen tonn og prosent.

Kilde: Eurostat

*Tall for Polen er for 2019

Ifølge forbundet for potetprodusenter (North-Western European Potato Growers (NEPG), 2020a), var potetmarkedet i 2020 i ubalanse, og dette vil også ha konsekvenser for markedet i 2021. Potetproduksjonen var stor i 2020, blant annet på grunn av større dyrkede arealer. Samtidig var etterspørselen etter poteter mindre. Grunnen er covid-19-pandemien og bortfall av serveringsmarkedet, som tradisjonelt er en stor avtaker av poteter. Etterspørselen etter poteter og potetprodukter i dagligvarebutikkene økte, men ikke nok til å veie opp for reduksjonen i serveringsmarkedene. I NEPG-landene var økningen på 11 prosent i gjennomsnitt (Potatopro, 2020). Det var altså veldig god tilgang på ferske poteter til industrien, men industrien hadde allerede fulle lagre av ferdigvarer og ikke behov for mer råvare. Dette speilet seg i prisene, som gikk ned, og som er forventet å være lave en stund

Hva er klorprofam?

Klorprofam er et spirehemmende middel brukt for lagring av poteter. European Food Safety Authority (EFSA) bestemte at middelet skal være forbudt i EU fra 1. januar 2020, men ulike land har ulike frister for utfasing av bruken av middelet (Potatosystem, 2020):

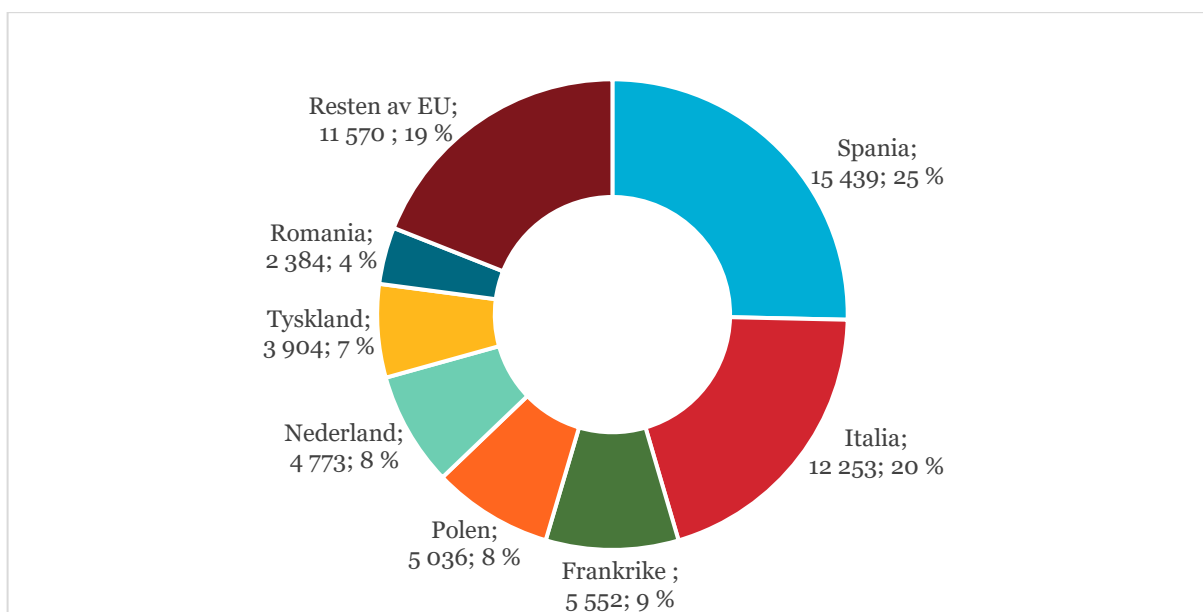
- Belgia - 30. juni 2020
- Nederland - 8. oktober 2020
- Frankrike - 8. august 2021

framover. Bearbeidingsindustrien har, som en konsekvens av covid-19-pandemien, redusert kapasiteten til mellom 80 og 90 prosent av normalt. Dette er forventet å vare til serveringsmarkedet åpner igjen. Videre forventer NEPG at det vil bli signert færre kontrakter mellom produsenter og industrien for sesongen 2021–2022 (Potatopro, 2020). Produsentene er også bekymret for økt risiko for spiring under lagring, da klorprofam nå er forbudt å bruke som spirehemmende middel. Nyere spirehemmende midler er dyrere å bruke og vil trolig føre til dyrere lagring.

Mens EU har tillatt bruk av klorprofam i alle typer poteter, også de som eksporteres til Norge, har det i Norge vært forbud mot bruk av spirehemmende midler under lagring av konsumpoteter. Forbudet mot bruk av klorprofam har derfor ingen praktiske konsekvenser for den norske konsumpotetproduksjonen. Behandling med det spirehemmende middelet har bare vært foretatt i norske friteringspoteter, som følge av behovet for høyere lagringstemperaturer. Alternative og mer skånsomme midler har kommet på markedet, men produksjonen av disse er ikke tilstrekkelig til å dekke hele det europeiske markedet i lagringssesongen 2020–2021. Det er uklart i hvilken grad det vil påvirke lagring av norske friteringspoteter.

2.5.1.2 Grønnsaker

EU-27 produserte grønnsaker (inkl. vannmelon) på over 2 millioner hektar i 2019, ifølge Eurostat (Eurostat, u.d.). Tall for 2019 er siste tilgjengelige tall. Til sammen ble det produsert 61 millioner tonn grønnsaker i EU-27 i 2019. De viktigste grønnsaksprodusentene i EU er Spania, Italia og Frankrike med en andel på hhv. 25, 20 og 9 prosent av den totale produksjonen. De viktigste grønnsakene som produseres i EU er tomat, løk og gulrot.

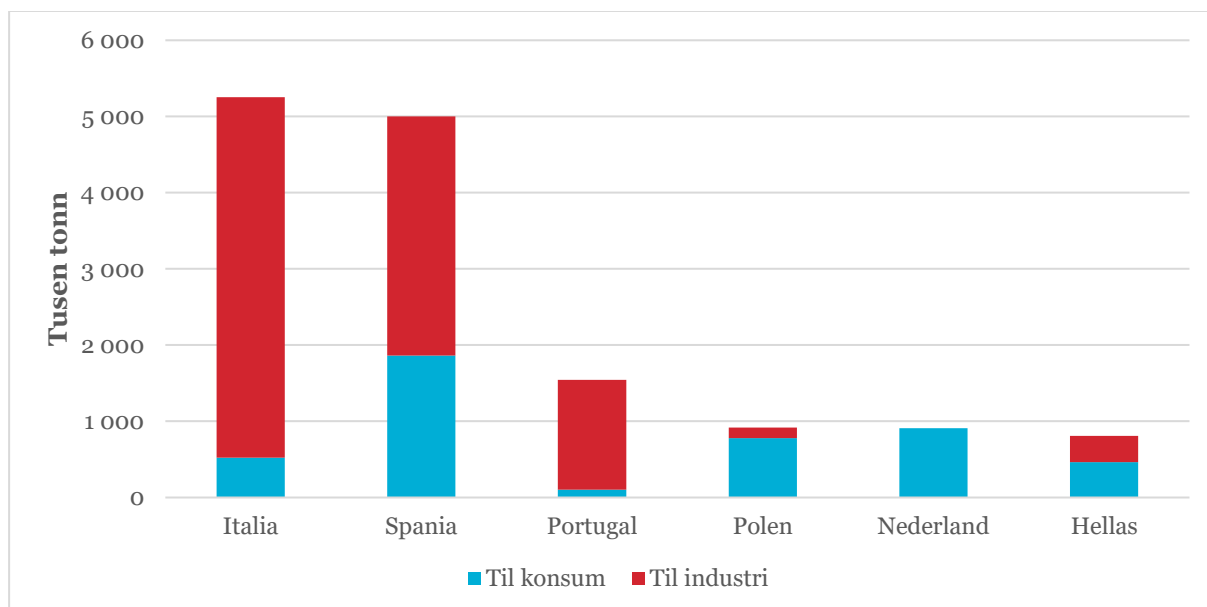

Figur 50: Produksjonen av grønnsaker i EU i 2019, fordelt på land. Andel av produksjonen per land. Tusen tonn og prosent.

Kilde: Eurostat

Tomat

Spania og Italia er de største produsentene av tomater i EU, hvis man ser på totalproduksjonen (se Figur 51). Italia produserer i hovedsak tomater til industri. Kun om lag 10 prosent av tomatene produsert i Italia er til ferskkonsum. I Spania går derimot ca. 40 prosent av produksjonen til konsum og resten til industri. Hvis man ser på EUs totalproduksjon av tomater til konsum, er Nederland den nest største produsenten, etter Spania. Nederland har ingen produksjon av tomater til industri. Se Figur 51 for fordelingen av produksjonen av tomater til konsum eller industri i de seks største produsentlandene i EU.

Figur 51: De største produsentene av tomater i EU. Produksjon i 2019 og fordeling på bruk. Tusen tonn.

Kilde: Eurostat

I rapporten *EU Agricultural Outlook For Markets, Income And Environment 2020–2030* forventer EU-kommisjonen at produksjonen av tomater i 2030 vil være 4 prosent lavere enn i 2019. Årsakene er at Spania reduserer produksjonen av vintertomater, samtidig som de bytter til produksjon av mindre, men mer lønnsomme tomatsorter på vinterstid. Økt konkurranse fra land utenfor EU, blant andre Marokko, gjør at flere europeiske land bytter til produksjon av mindre tomater på bekostning av runde tomater. En annen årsak til skiftet er forbrukerpreferanser som gjør at man kjøper mer av andre veksthusgrønnsaker enn man gjorde tidligere. Produksjonsvolumet av tomater vil dermed synke, men verdien vil øke.

EU forventer at også produktsammensetningen av industriprodukter mot 2030 vil endre seg fra konsentrerte produkter som tomatpurre til dyrere varianter som hakkede tomater, tomatsauser og økologiske produkter.

Tabell 7: Utvalgt statistikk om tomater i EU, 2019 og 2020.

	2019	2020
Produksjon totalt	16 523	16 030
Av dette til ferskkonsum	6 196	6 097
Av dette til bearbeiding	10 326	9 933
Import til ferskkonsum	583	621
Eksport til ferskkonsum	459	430
Import bearbeidet	2 131	1 961
Eksport bearbeidet	4 612	4 397

Kilde: (EU-kommisjonen, 2020b)

Ifølge EU-kommisjonen hadde covid-19-pandemien og stenging av serveringsmarkedet negativ innvirkning på tomatprodusentene i Europa. Før pandemien hadde serveringsmarkedet en andel på 10 prosent av markedet i Nederland og mellom 15 og 20 prosent i Tyskland og Storbritannia. En annen merkbar endring i eksempelvis Nederland og Italia var etterspørselen fra dagligvarehandelen etter pakkeprodukter. Ønsket om mindre løsvekt var begrunnet med hygieniske årsaker, men også med å korte ned handletiden i butikkene. Dette førte til ekstra kostnader for produsenter og pakkerier, og lavere effektivitet (EU-

kommissjonen, 2020f). I Frankrike var derimot tomatprisene veldig høye da pandemien var på toppen, på grunn av:

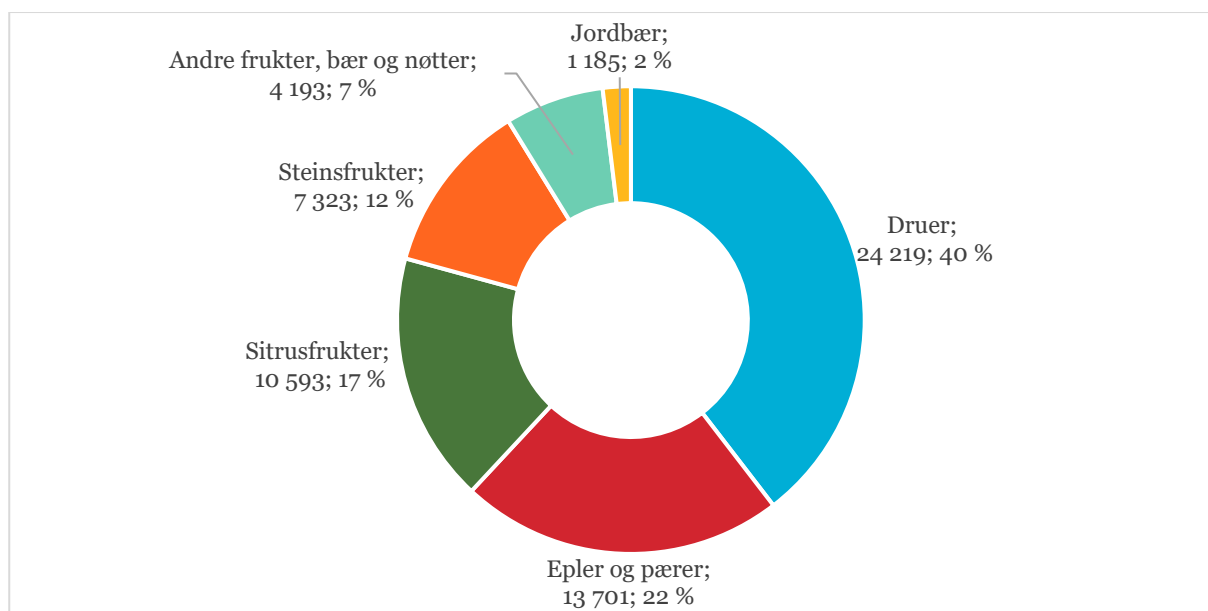
- Oppfordringen fra den franske landbruksministeren til befolkningen om å spise franske produkter
- Vansker med å importere varer
- At innenlands produksjon ikke dekket den økte etterspørselen

For prosesserte tomater klarte derimot dagligvarehandelen å kompensere for den tapte markedsandelen fra serveringsmarkedet.

2.5.1.3 Frukt

Om lag 3,4 millioner hektar med frukt og nøtter ble kultivert i 2019 i EU. Dette ga en avling på 61 millioner tonn frukt, 9 prosent lavere enn i 2018.

Druer er den desidert største fruktproduksjonen i EU, med 24 millioner tonn produsert i 2019. Av det går 92 prosent av druene til vinproduksjon. Kjernefrukter, herunder epler og pærer, er den nest største produksjonen, og utgjør 22 prosent av den totale fruktproduksjonen. Produksjonen fordelt på kategori er vist i Figur 52.

Figur 52: Produksjon av frukt, bær og nøtter fordelt på kategori i EU i 2019. Tusen tonn og prosent.

Kilde: Eurostat

Epler

Det ble produsert epler på 516 tusen hektar i EU i 2020, ca. 2 prosent større areal enn i 2019. Produksjonen var på 11,5 millioner tonn, om lag like mye som året før. Det er forventet at produktiviteten i det kommende tiåret vil øke, samtidig som arealene vil gå ned. Den store driveren for denne trenden er moderniseringen av eplesektoren i Polen, som er den største produsenten av epler i EU (EU-kommisjonen, 2020b).

Fram mot 2030 er det forventet en økning i forbruket av epler på grunn av økt bevissthet blant forbrukerne, og en økning i antall eplevarianter som bedre gjenspeiler forbrukernes preferanser. Prisene har også holdt seg stabile, noe som bidrar til økt forbruk.

Epler har i likhet med andre vekster blitt påvirket av bortfallet av serveringsmarkedet under pandemien, men har hatt et økt salg i dagligvaremarkedet, særlig under den første nedstengningen av samfunnet. Dette førte til mindre lagerbeholdninger (EU-kommisjonen, 2020e).

Tabell 8: Utvalgt statistikk om epler i EU i 2020.

	2019	2020
Areal, mill. ha	507	516
Avling i tonn/ha	23	22
Total produksjon	11 594	11 527
Import til ferskkonsum	377	390
Eksport til ferskkonsum	1 158	1 250
Import bearbeidet	1 971	1 971
Eksport bearbeidet	1 291	1 200

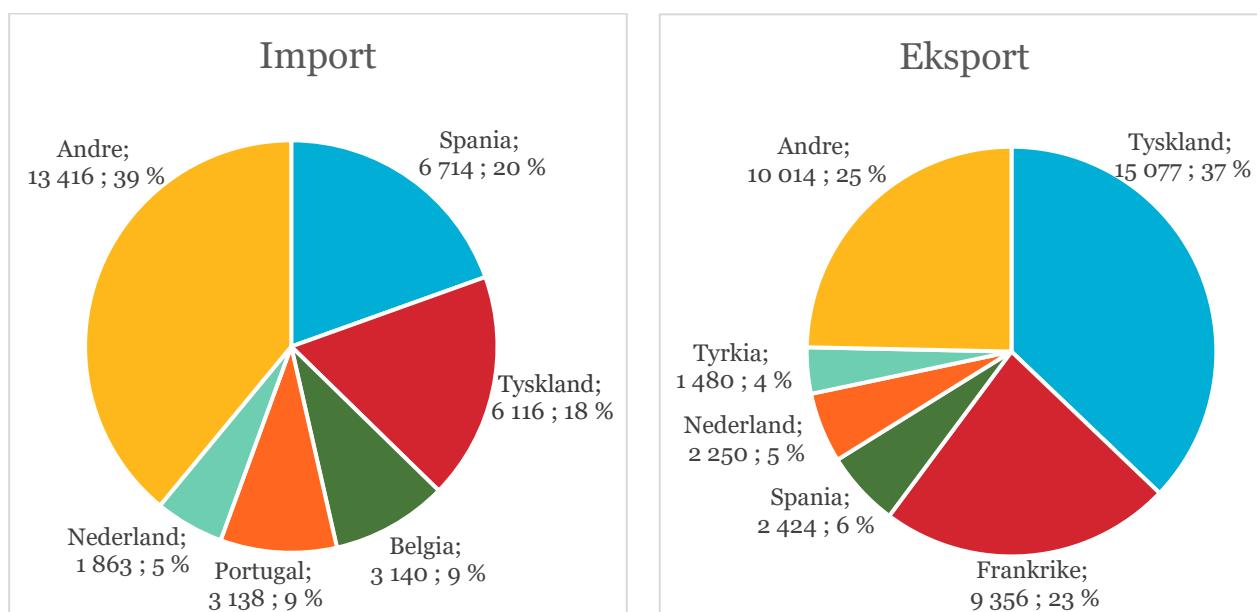
Kilde: (EU-kommisjonen, 2020b)

2.5.2 Internasjonal handel med poteter, grønnsaker og epler

Det er kun en liten andel av produksjonen av poteter, grønnsaker, frukt og bær som handles på tvers av landegrensene. Kort holdbarhet for mange kulturer og stor produksjon av lokaltilpassede varianter som forbrukes lokalt bidrar til å begrense eksporten. Nedenfor følger en oversikt over internasjonal handel med poteter, friske grønnsaker og epler.

2.5.2.1 Poteter

Kun ca. 9 prosent av den totale potetproduksjonen i verden blir eksportert (UN Comtrade; (FAOSTAT, 2021). EU utmerker seg ved at de fem største importørene og fire av de fem største eksportørene på verdensbasis er herfra. Årsaken er at EU-markedet fungerer som et internt marked, uten handelsbarrierer. 71 prosent av EU-eksporten skjer innad i EU, mellom medlemslandene, mens kun halvparten av importen kommer fra de andre EU-landene. Som Figur 53 viser, er Tyskland den største poteteksportøren i verden og den nest største importøren. Frankrike er den nest største eksportøren, og Spania den største importøren og tredje største eksportøren.

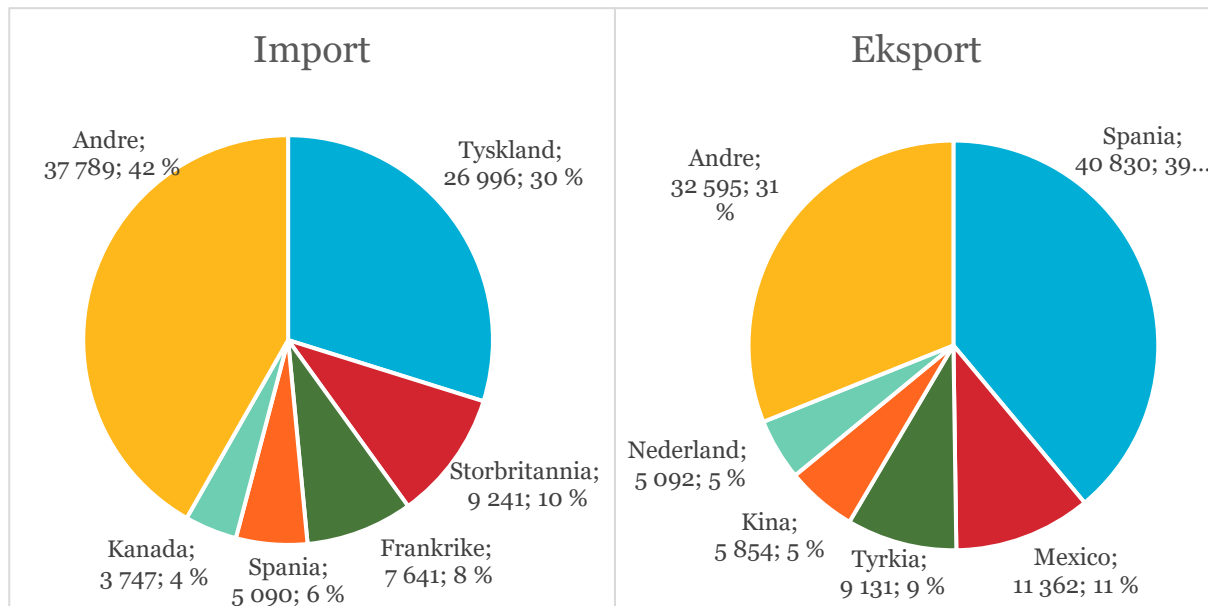

Figur 53: De største import- og eksportlandene av friske poteter i verden i 2019. Tusen tonn og andel av totalimport.

Kilde: UN Comtrade

2.5.2.2 Friske grønnsaker

De største eksportlandene i 2019 var Spania, Mexico og Tyrkia, jf. Figur 54. Spania hadde en andel i totaleksporten på 39 prosent. Tyskland og Storbritannia var de største importlandene i 2019, men også Spania er blant de fem største importørene.

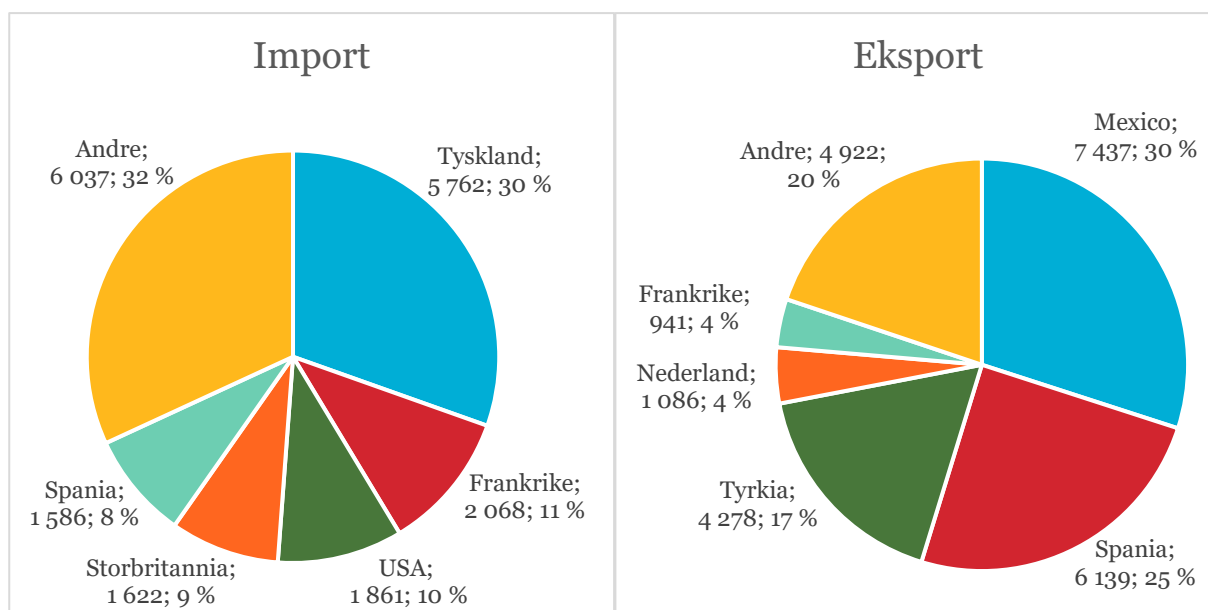

Figur 54: De største import- og eksportlandene av friske grønnsaker i verden i 2019. Tusen tonn og andel av totalimport.

Kilde: UN Comtrade

Tomater

I Figur 55 er friske tomater skilt ut fra Figur 54. Slik figuren viser, er Mexico og Spania landene som eksporterer mest tomater i verden. Tyskland og Frankrike importerte mest friske tomater i 2019. Spanias eksport sank med 6 prosent i 2019 sammenlignet med 2018.

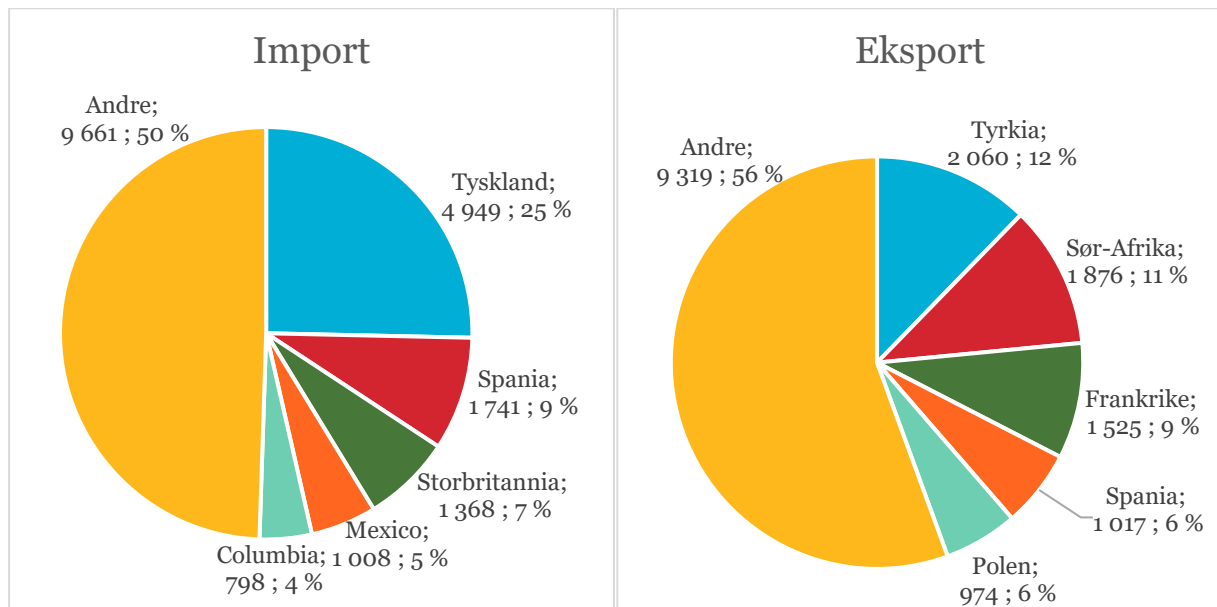

Figur 55: De største import- og eksportlandene av tomater i verden i 2019. Tusen tonn og andel av totalimport.

Kilde: UN Comtrade

2.5.2.3 Epler

Mens både import og eksport av poteter og grønnsaker er dominert av noen få store land, er den internasjonale handelen med epler jevnere fordelt. Hvert land har en mindre andel av den totale eksporten og importen. Tyrkia og Sør-Afrika var de største eksportørene av epler i 2019, med en andel i totaleksporten på hhv. 12 og 11 prosent. Tyskland importerer mest epler i verden, nesten 5 millioner tonn, tilsvarende 25 prosent av den totale importen. Nest største importør er Spania med, 1,7 millioner tonn. Se Figur 56 for flere detaljer.

Figur 56: De største import- og eksportlandene av epler i verden i 2019. Tusen tonn og andel av totalimport.

Kilde: UN Comtrade

2.5.3 Norge og verden

Norge har bilaterale landbrukskvoter med EU, som omfatter både eksport og import. Gjennom eksportkvotene har Norge tollfri markedsadgang til EU. Importkvotene er i stor grad utnyttet, mens eksportkvotene i liten grad blir benyttet.

Norge importerte om lag 525 tusen tonn friske poteter, grønnsaker og frukt i 2020. Det var 0,6 prosent mer enn i 2019. Ca. 60 prosent av alle friske poteter, grønnsaker og frukt kommer til Norge fra EU, men det er også betydelig import fra land med lang transportavstand til Norge, som Costa Rica og Sør-Afrika. Spania er det desidert største importlandet. Andelen import fra dette landet lå på 29 prosent av totalimporten av poteter, grønnsaker og frukt i 2020, og 47 prosent av importen fra EU. Norge importerer nesten like mye fra Nederland og Costa Rica, hhv. 45 og 43,5 tusen tonn. Nesten 90 prosent av all import fra Costa Rica er bananer. Resten er hovedsakelig avokado og andre eksotiske frukter. Fra Sør-Afrika kommer i hovedsak sitrusfrukter og druer. Figur 57 viser på verdenskartet hvilke land Norge importerer mer enn 100 tonn poteter, grønnsaker og frukt fra. Mørkeste blåfarge er landene Norge importerer mest fra.

Figur 57: Kart over opprinnelseslandene for import av poteter, grønnsaker og frukt til Norge i 2020.

Kilde: SSB

Av det totale kvantumet Norge importerer, utgjør bananer og sitrusfrukter den største mengden, hhv. ca. 83 og 73 tusen tonn per år. Som regel er det epler som er den tredje største importvaren, men i 2020 ble det importert mer poteter enn epler til Norge. Økningen i potetimporten var på 52 prosent sammenlignet med 2019. Importen ble foretatt på varenummer 07.01.9018 i tolltariffen, som brukes for import av industripoteter. Industripoteter blir som regel høstet og lagt på lager fram til disse kan brukes til produksjon av ulike ferdigvarer, ofte fra et kalenderår til et annet. Vått vær høsten 2019 gjorde at en del norske poteter ble utsatt for drukning eller frost. Noe av det som var produsert for leveranse til industri tilfredsstilte ikke kvalitetskravene og ble satt igjen på jordet (Landbruksdirektoratet, 2020a). Dette skapte et underskudd av industripoteter, og behov for import når de norske lagrene var tomme i løpet av våren 2020. Den negative situasjonen i potetmarkedet i EU, beskrevet i punkt 2.5.1.1 over, hadde en positiv effekt på den norske industrien. Prisene falt, og norske aktører importerte poteter til en lavere pris enn i 2019.

2.6 Blomster

Nedstengingen verden over påvirket blomsterindustrien i betydelig grad. Samtidig som forbruket av snittblomster sank, økte salget av potteplanter og hageprodukter.

Importen til Norge var lavere for noen varer og høyere for andre, sammenlignet med 2019.

Blomsterindustrien er en ferskvareindustri. Tradisjonelt ble blomster dyrket i nærheten av der etterspørselen var. Japan, USA og Tyskland var store blomsterforbrukere og derfor også store produsenter. Siden 1980-tallet har produksjonen flyttet seg mer og mer fra den nordlige halvkulen til den sørlige, der klimaforholdene er gunstigere og produksjonskostnadene lavere (Belgian Development Agency, 2010). Siden har blomsterproduksjonen blitt mer og mer globalisert. Verdikjeden består av bedrifter fra både utviklede og utviklingsland, som er sterkt avhengige av hverandre. Ifølge Union Fleurs, den internasjonale foreningen for blomsterhandel, skjer ca. 90 prosent av all handel med blomster tollfritt gjennom internasjonale avtaler med utviklingsland i Afrika og Sør-Amerika.

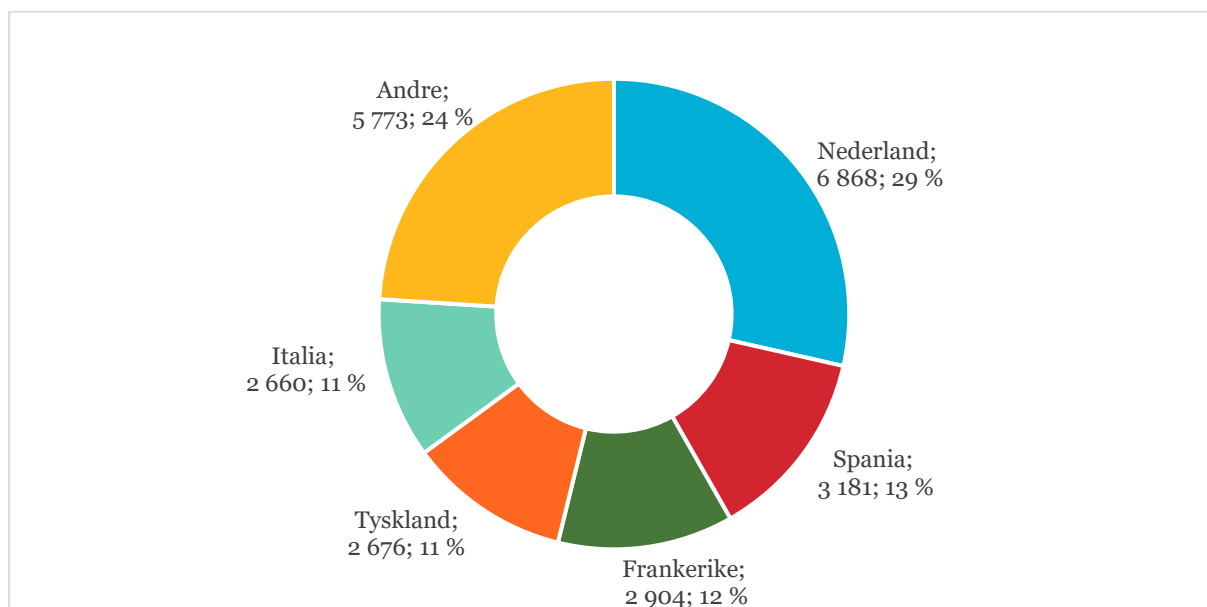
Noen av de viktigste landene i blomsternæringen er:

- Nederland – over halvparten av all handel går gjennom dette landet
- Kenya – produserer en tredjedel av alle verdens snittblomster (særlig roser) og eksporterer i over 50 land. (Union Fleurs - The International Flower Trade Association, 2018)

- Colombia og Ecuador – forsyner 90 prosent av markedet i USA med snittblomster.

I EU var Nederland den største produsenten av blomster og planter, inkludert juletrær, i 2019 og 2020. Nederland har en andel på 29 prosent av blomsterproduksjonen i EU, etterfulgt av Spania med 13 prosent. Tall for 2020 er estimater.

EU står for 44 prosent av den totale snittblomst- og potteplanteproduksjonen i verden og høyeste produktivitet per hektar for snittblomster i verden.

Figur 58: Produksjon av blomster og planter, inkl. juletrær i 2020. Estimert produksjon i millioner euro.

Kilde: Eurostat

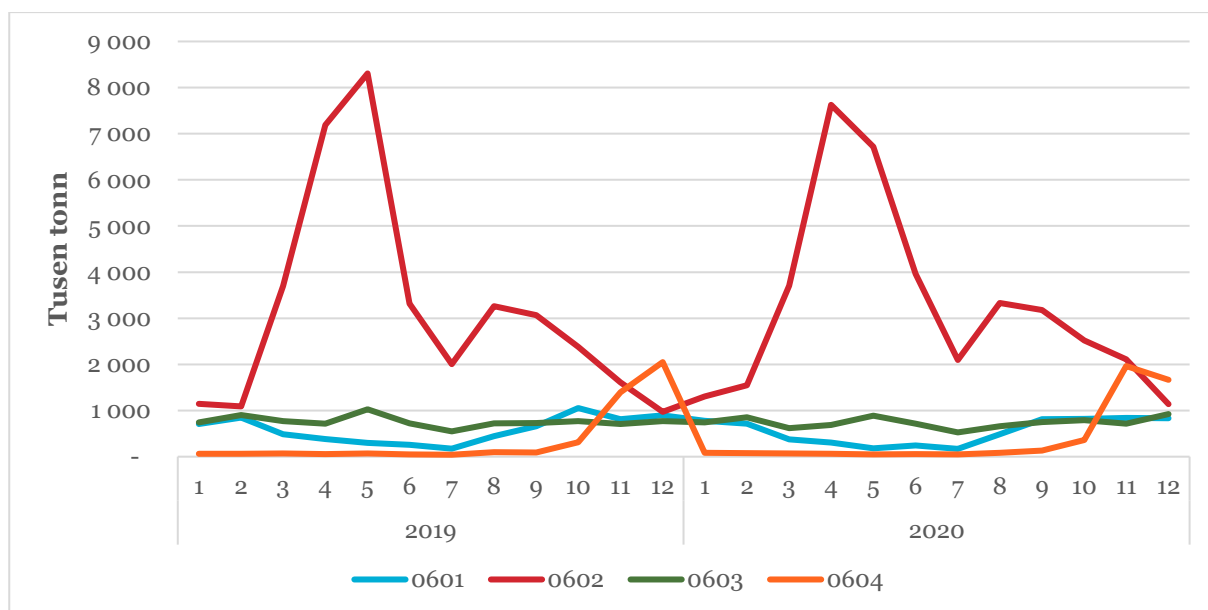
Vår og sommer er høysesong for arrangementer med stort blomsterforbruk, som bryllup og skoleavslutninger. Da disse måtte avlyses eller redusere omfang verden over på grunn av covid-19-pandemien, var det katastrofalt for blomsterprodusenter og -forhandlere som spesialiserte seg på snittblomster. Dette opplyste Sylvie Mamias, generalsekretær av Union Fleurs, i et intervju våren 2020 (Fredenburgh, 2020). Auksjonshuset Royal Flora Holland fra Nederland, som vanligvis handler (import og eksport) ca. 40 prosent av verdens snittblomster, mistet omtrent all sin omsetning den 13. mars 2020. Denne dagen og de påfølgende dagene måtte de kaste opptil 75 prosent av plantene. Dette etter at prisene allerede hadde falt med opptil 50 prosent (Royal Flora Holland, 2020). I Storbritannia pleier forbrukere å kjøpe blomster i dagligvarebutikkene, og av den grunn ble forbruket ikke påvirket i like stor grad som hvis størstedelen av handelen hadde foregått gjennom blomsterbutikker. Blomster fra Afrika og Sør-Amerika kommer til Europa og Storbritannia med blant annet passasjerfly, og pandemien førte til at disse ikke fikk returnere for å hente nye varer (Fredenburgh, 2020). Sveits innførte et midlertidig forbud mot salg av snittblomster, og ellers på kontinentet var livsnødvendige varer i dagligvarebutikkene prioritert foran blomster. Tapet for produsentene i Kenya ble estimert til 300 000 amerikanske dollar per dag, og 50 tonn blomster ble kastet daglig (Barker, 2020). Videre ble cargo-transporten av blomster nedprioritert til fordel for andre, viktigere varer. For Norge sin del var dette ikke like merkbart, ifølge opplysninger fra norske importører. Norske forbrukere kjøper varer produsert i Norge, og butikkene var ikke blitt pålagt å stenge, slik som andre steder i Europa.

Ikke alle sektorer i blomster- og planteproduksjon gjorde det dårlig i 2020. Salget av potteplanter og hageprodukter fikk et oppsving da utesteder, treningssentre, kinoer og andre offentlige tilbud stengte. Mange skaffet seg da grønne planter og etablerte kjøkkenhager. I Storbritannia begynte 3,5 millioner mennesker å dyrke hjemme for første gang i 2020, ifølge Royal Horticultural Society (Marsh, 2020). På Filippinene kalles den enorme interessen for grønne planter som oppsto i 2020 «plantdemic». Det ble mye

aktivitet rundt potteplanter og kjøkkenhager i sosiale medier, og mange grupper mangedoblet antall deltakere. Ifølge norske importører ble en del småplanter i Europa kastet tidlig i pandemien og en del ordre avbestilt. Dette på grunn av at man ikke forventet at interessen for levende planter skulle øke så mye som den gjorde. Stor etterspørsel førte til høyere priser og til dels liten tilgjengelighet.

2.6.1 Norsk handel med blomster og planter

I 2020 importerte Norge 7 prosent færre løk, rotknoller, stengel-knoller og rot-stokker på posisjon 0601 i tolltariffen enn i 2019, og 3 prosent færre snittblomster. Derimot importerte vi 6 prosent mer lauvverk, blad, greiner og andre plantedeler, til bruk i buketter eller prydd, og 3 prosent flere potteplanter. Se Figur 59 for fordelingen per måned i 2019 og 2020. I 2020 kom 88 prosent av all importen fra EU og 10 prosent fra nulltolland.

Figur 59: Månedlig import til Norge i 2019 og 2020, fordelt på posisjon i tolltariffen. Tusen tonn.

Kilde: SSB

2.7 Skog

Markedene for grafisk papir falt med over 30 prosent gjennom våren, og i prinsippet gikk alle aktørene med tap. Konsekvensene er at tre av Nordens større bruk legger ned virksomheten ved årsskifte. Dette minsker kapasiteten med 2,6 mill. tonn tilsvarende 24 prosent av Nordens totale kapasitet for grafisk papir. Norske Skog Saugbrugs har også vedtatt å legge ned produksjonen ved en av deres tre papirmaskiner i Halden. Dette bedømmes å minske behovet for massevirke i nivå 2-3 mill. kubikkmeter. I snitt har behovet for grafisk papir falt med 5 prosent i året på verdensbasis de siste årene. Dette skjer samtidig som massevirkerlagrene i skogen og på industritomter er svært høye og massevirkeprisen til skogeierne er fallende.

På kort sikt er det vanskelig å øke prisen på massemarkedet. Ifølge Danske Bank er det to årsaker til dette. Det er for det første et stort prisgap mellom kortfibret og langfibret(bartre) masse. Økt pris på langfibret masse kan føre til at kundene søker mot den billigere kortfibrede massen. Den andre årsaken er store ferdigvarelagre hos masseprodusentene. Analytikerne tror ikke på noen rask prisøkning, men på noe sikt vil prisene øke fordi ikke finnes industriprosjekter som vil øke kapasiteten. På litt lengre sikt er de positive til økt etterspørsel. Dette skyldes kinesernes økte forbruk av mykpapir (Danske Bank, 2020).

For trelast i Norden var situasjonen den motsatte. Fra en redusert etterspørsel etter sagtømmer på vårparten, økte etterspørselen kraftig utover året og nærmet seg nivået fra rett før finanskrisen. Trevareforbruket økte utover alle forventninger i perioden der produksjonen ble dratt ned. Konsekvensene ble knappe trelastlagre etter sommeren, med økte priser blant annet til USA. Sagbrukene har kjørt for fullt samtidig som etterspørselen etter massevirke gikk ned og massevirkelagrene økte. En krevende balansegang for skogeierne og tømmerkjøperne.

Nesten alle markedene har vist god etterspørsel etter trelast med unntak av Midtøsten og Nord-Afrika. Egypt var viktig for trelast av furu fram til sommeren. Kina hadde stor etterspørsel i samme periode. Etter dette har det vært en kraftig etterspørsel etter trelast i Norden, Europa, Storbritannia og ikke minst USA. I den siste tiden er det USA som har dratt verdensmarkedet for trelast. Dette skyldes lavere import fra Canada, der om lag 800 mill. m³ med skog i vest er angrepet og drept av biller de siste 10 årene.

I Europa har billeangrep ført til stort utbud av tømmer, og det er «en kamp mot klokka» for å redde sagtømmerkvalitetene. Det store utbudet av tømmer fører til fallende priser og reduserte muligheter for eksport fra Norge. De store skogbrannene i USA og Australia har her ført til redusert utbud av tømmer, og i Sverige er trelasteksporten til USA økt. I Russland reduseres eksporten av tømmer, da de ønsker at mer av tømmeret skal foredles i Russland. Kina har fortsatt stor import av tømmer.

3 Norsk import og eksport av jordbruksvarer

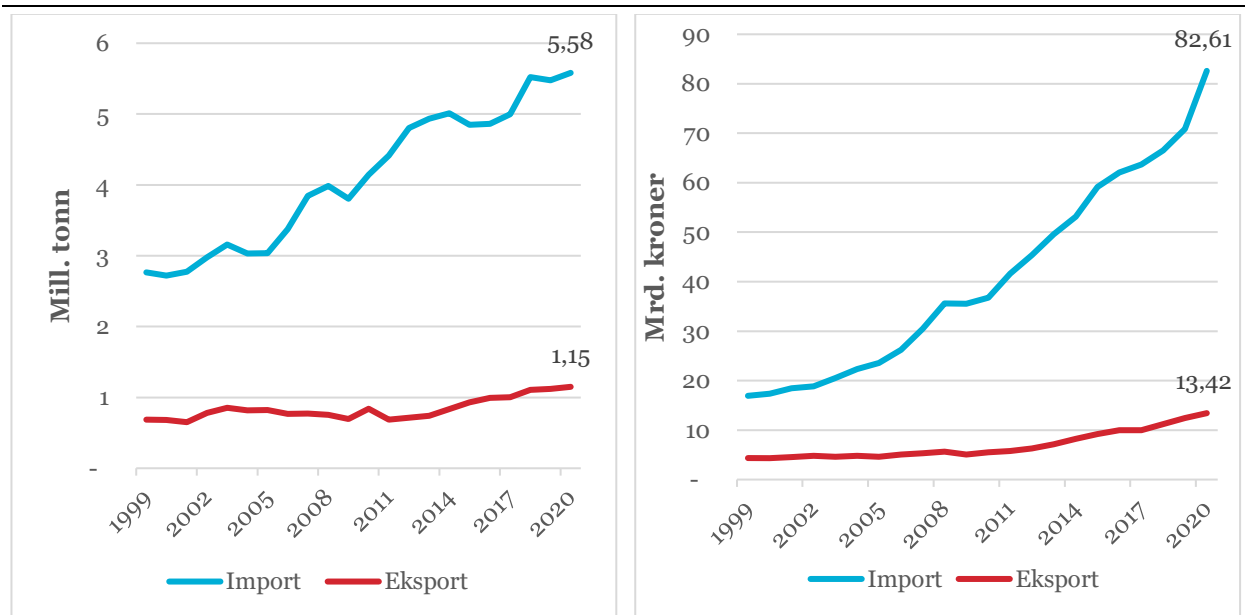
I 2020 ble det importert jordbruksvarer for 82,6 mrd. kroner, en økning på 17 prosent fra året før. Varer som ble importert tollfritt utgjorde 67 mrd. kroner i importverdi. RÅK-varer utgjorde 25 prosent av importverdien. Vi handler mest med nabolandene våre, mens import fra de fattigste landene, nulltollandene, utgjorde 1,6 prosent av importverdien.

Eksporten av jordbruksvarer var på 13,4 mrd. kroner. Den økte med 8 prosent fra 2019. Osteeksporten ble redusert med nesten 100 mill. kroner i verdi. Eksporten av minkskinn ble som forventet redusert. De største eksportvarene, målt i verdi, var blant annet fiskefôr, fiskemel, fiskeolje og soyamel og -olje produsert av importerte soyabønner.

I 2020 økte importverdien av jordbruksvarer, som definert i WTO-landbruksavtalen fra Uruguayrunden, med 16,5 prosent fra året før. Samtidig var økningen i importert mengde jordbruksvarer på kun 1,9 prosent. Enkelte jordbruksvarer importeres det store kvantum av med lav enhetsverdi, for eksempel hvete. Andre jordbruksvarer, som blant annet sigaretter, har høy enhetsverdi. Utviklingen i importen målt i verdi og mengde henger nødvendigvis ikke helt sammen, fordi sammensetningen av varene som importeres varierer noe fra år til år. Utviklingen i valutakurser er også en faktor som kan påvirke forholdet mellom importverdien og importkvantumet.

Kursen på den norske kronen, jf. kapittel 1.2.4.1, har i gjennomsnitt for 2020 sammenlignet med 2019 svekket seg mot flere valutaer. Deler av veksten i importverdien skyldes derfor dyrere import målt i norske kroner. Det samme var tilfelle også i 2019. Av veksten i importverdien på 16,5 prosent anslår vi at 4,8 prosentpoeng skyldes svekket norsk krone. Anslaget tar utgangspunkt i valutakurs i opprinnelsesland for jordbruksvareimporten, men tar ikke hensyn til at varer kan ha blitt handlet i annen valuta enn opprinnelseslandets egen valuta. Enkelte varer handles for eksempel i stor grad i amerikanske dollar. I gjennomsnitt for 2020 styrket dollaren seg med 6,8 prosent mot norske kroner sammenlignet med kursen i 2019. Dette kan tilsi at valutaeffekten er underestimert i denne beregningen.

Verdien av eksporten av jordbruksvarer er omtrent en sjettedel av verdien av importen av jordbruksvarer. Eksportverdien økte med 8 prosent målt i verdi i 2020 sammenlignet med 2019, mens veksten i eksportert mengde var på 2,8 prosent. Deler av eksporten er eksport av produkter som ikke er basert på norske råvarer. Eksempler på dette er kaffe og produkter basert på soya og importerte erter, samt produkter basert på marine råvarer som klassifiseres under et varenummer som regnes som jordbruksvarer, som for eksempel Omega 3-produkter. I tallene for eksport inngår også eksport av råvarer som bearbeides i utlandet, for å tas inn i bearbeidet form under ordningen for utenlands bearbeiding (UB). Eksempelvis melk som eksporteres til produksjon av ost i utlandet, for deretter å importeres igjen i form av ost.

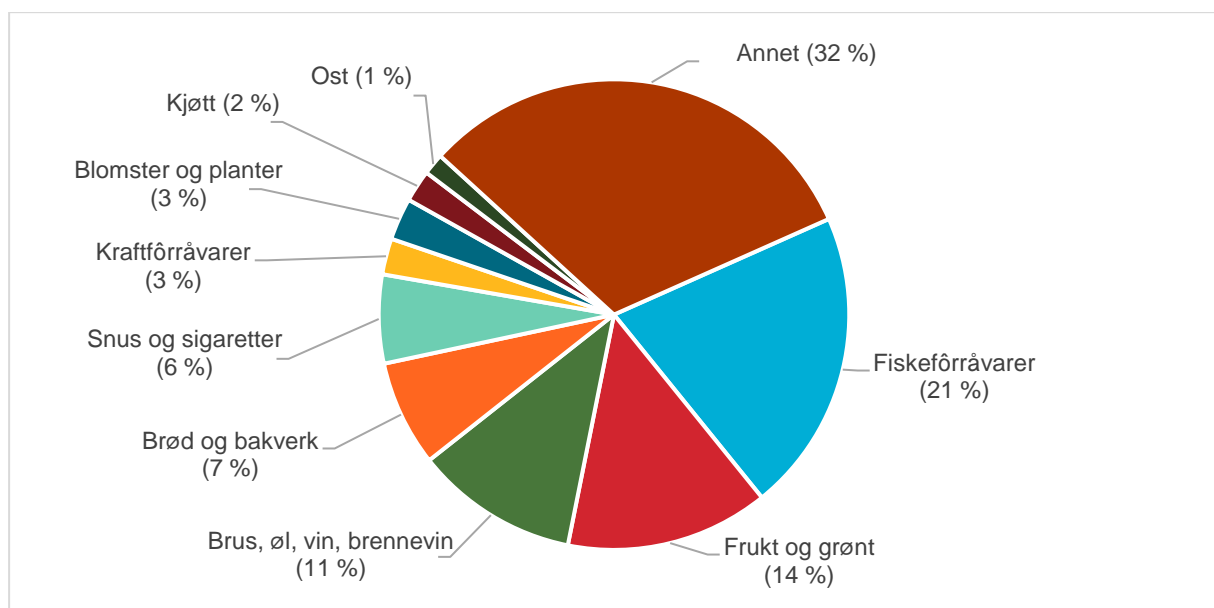
Figur 60: Utviklingen i import og eksport av jordbruksvarer, mengde og verdi, 1999–2020.

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

For mer detaljert statistikk over import og eksport av jordbruksvarer, se tabeller i vedlegg (kapittel 4).

3.1 Import

Importen av jordbruksvarer utgjorde i 2020 11 prosent av den totale importen av varer til Norge, målt i verdi. Andelen har økt med to prosentpoeng fra både 2018 og 2019 da den var 9 prosent. Av jordbruksvarene ble det i 2020, målt i verdi, importert mest råvarer til fiskefôr, som vist i Figur 61. Denne importen utgjorde 21 prosent av jordbruksvareimporten, målt i verdi. Import av frukt og grønnsaker utgjorde 14 prosent av importverdien, mens importen av brus, øl, vin og brennevin utgjorde 11 prosent.

Figur 61: Anslått fordeling på import av jordbruksvarer i 2020 målt i verdi med framheving av utvalgte store grupper.

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

I tabell 18 i vedlegget til denne rapporten finner du en oversikt over hvor mye som har blitt importert av jordbruksvarer de siste tre årene, fordelt på kapitlene i tolltariffen.

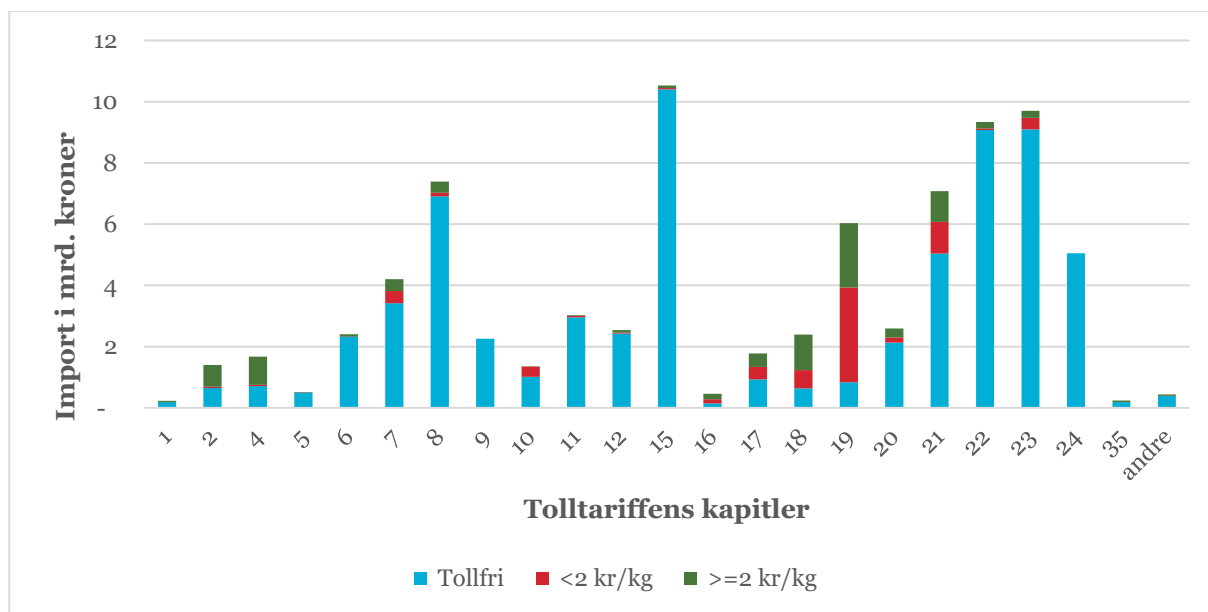
3.1.1 Import per tollsats

I figur 62 vises fordelingen av den tollfrie importen på ulike kapitler i tolltariffen. Det er kapittel 19 som inneholder mest import som ikke har blitt importert tollfritt. Dette kapitlet inneholder import av produkter av korn, mel, stivelse eller melk, og er i stor grad import av bakverk, noe som hovedsakelig er import av bearbejdede produkter, såkalte RÅK-varer. Importen av RÅK-varer er mer omtalt i Landbruksdirektoratets *Markedsrapport 2020*.

Varene som går under kapittel 7 og 8 er poteter, grønnsaker, frukt, bær og nøtter. En stor andel av denne importen er tollfri. Mange av disse varene som importeres er varer som ikke produseres i Norge eller som bare produseres i Norge deler av året. Derfor er det ikke toll på disse varene.

Omtrent halvparten av importen under kapittel 15, 21 og 23 er import av råvarer til fiskefôr, målt i verdi. Varene med høyest importverdi er soyaproteinkonsentrat, fiskeolje, rapsolje, fiskemel og ferdig fiskefôr. Det er tollfritt å importere råvarer som skal brukes i fiskefôr. Innenfor disse kapitlene er det også en del import til næringsmiddelindustrien og import av kraftfôrråvarer og råvarer til biodrivstoff.

Kapittel 22 er drikkevarer, og det meste av denne importen er tollfri. Det er kun toll på drikkevarer på basis av melk, melkeerstatninger, øl og noen typer alkohol som brukes til framstilling av drikkevarer.

Figur 62: Importverdi av jordbruksvarer i 2020, fordelt på tollbeløp betalt ved innførsel, og kapitler i tolltariffen

Kilde: Landbruksdirektoratet

Se tabell 18 for forklaringer på hva slags varer som importeres under de ulike kapitlene.

3.1.2 Import av jordbruksvarer som produseres i Norge

Importen av ost økte relativt mye fra 2019 til 2020 sammenlignet med tidligere år. Importen av kjøtt, poteter, grønnsaker vi produserer i Norge og korn varierer med hvor stort behov det er for å supplere norsk produksjon med importerte varer.

Tørkesommeren i 2018 ga liten tilgang på norsk korn i størstedelen av 2019. Høsten 2019 ble avlingene bedre, og importen gikk ned. Samlet sett gikk derfor importmengden av korn ned med 30 prosent i 2020. Det har vært en økning i importen av kjøtt i 2020. Det er importen av storfe- og svinekjøtt som har økt med om lag 6 000 tonn hver. Økt etterspørsel og lavere produksjon har ført til den største importen av kjøtt siden 2015.

Importen av ost har økt med 19 prosent, målt i verdi, og 13 prosent målt i mengde. Osteimporten har økt fra år til år. De siste 10 årene har mengden importert ost doblet seg.

Omtrent en tredjedel av importen av friske grønnsaker, målt i verdi, er import av varer som vi ikke, eller i liten grad, produserer i Norge, for eksempel paprika, hvitløk, oliven og sopp. Hvis man ser bort disse grønnsakene, har importen av friske grønnsaker, målt i verdi, praktisk talt vært lik i 2020 som i 2019. I årene 2015 til 2018 var importverdien av disse grønnsakene ca. 1,7 mrd. kroner i 2019 og 2020 var den 1,9 mrd. kroner.

Vi anslår at 67 prosent av importen av friske frukt og bær, målt i verdi, er import av varer som vi ikke produserer i Norge. Det er blant annet import av sitrusfrukter verdt 1,1 mrd. kroner, druer verdt 0,9 mrd. kroner, avokadoer verdt 0,6 mrd. kroner og bananer verdt 0,6 mrd. kroner. Importen av epler, jordbær bringebær, pærer, søte kirsebær/moreller og plommer var til sammen verdt 1,5 mrd. kroner i 2020. Dette er 5 prosent høyere enn i 2019, men sammenlignet med de siste fem årene er importverdien stabil.

Tabell 9: Import i 2020 fordelt på utvalgte varegrupper, samt endringer fra 2019 til 2020. Sortert etter importverdi i 2020.

	Import i mill. kroner			Import i 1 000 tonn	
	2020	Endring fra 2019	Andel av jordbruksvareimporten	2020	Endring fra 2019
Friske frukt og bær*	6 209	12 %	8 %	340	0 %
Friske grønnsaker**	2 809	5 %	3 %	127	-11 %
Korn	1 815	33 %	2 %	32	56 %
Kjøtt***	1 358	-19 %	2 %	438	-30 %
Ost****	1 141	19 %	1 %	16	13 %
Potet	277	28 %	0 %	58	52 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

*Import under posisjonene 08.03–08.10. **Import under posisjon 07.02–07.09. ***Import under kapittel 2 (ikke inkl. lever) og posisjonene 16.01–16.02. ****Import ekskl. ost som kommer inn til Norge etter utenlands bearbeiding (UB)

Les mer om norsk produksjon og suppleringsimport av korn, kjøtt, meierivarer og frukt og grønt i Landbruksdirektoratets *Markedsrapport 2020*.

3.1.3 Import framover

Landbruksdirektoratet forventer at importen framover vil bli påvirket av mange av de samme faktorene som har påvirket importen historisk. Det er spesielt to områder som i stor grad påvirker importen: utviklingen i etterspørselen etter råvarer til norskprodusert fiskefôr, og utviklingen i hva slags type mat nordmenn har i kostholdet.

Norsk havbruksnæring påvirker import av jordbruksvarer

Vekst i havbruksnæringen og endret forbruksmønster har ført til økt import av jordbruksvarer. Importen av fiskefôrråvarer utgjorde om lag en femtedel av verdien av jordbruksvareimporten i 2020. I verdi økte den med 1,1 mrd. kroner fra 2019, og fra 2014 til 2019 økte importen med 4,3 mrd. kroner.

Så lenge det er vekst i norsk havbruksnæring, er det naturlig å anta at det også vil være vekst i importen av råvarer til fiskefôr.

Matvaner påvirker importen

Endring i nordmenns forbruk har også vært med på å bidra til vekst i importen. Fra 2012 til 2020 har importen av drikkevarer økt mye. Blant annet ble importverdien av vin doblet opp til 4,8 mrd. kroner. Energidrikker og brus økte med nesten 1,6 mrd. kroner. Det er også visse matvarer vi spiser mer av og dermed importerer mer av. Importverdien av avokado har i samme periode økt med nesten 500 mill. kroner, og i 2020 importerte vi nesten 15 000 tonn, det doble av mengden i 2012.

Introduksjon av matvarer og forbrukstrender fra utlandet vil kunne gi økt import av produkter vi ikke kan produsere i Norge, som for eksempel økt konsum av kjøttsubstitutter som er basert på råvarer som ikke produseres i Norge. Økt import kan også skje dersom det blir mer vanlig å spise produkter vi ikke dyrker i Norge, slik som vi har sett i den økte importen av avokado.

Klimavennlig mat

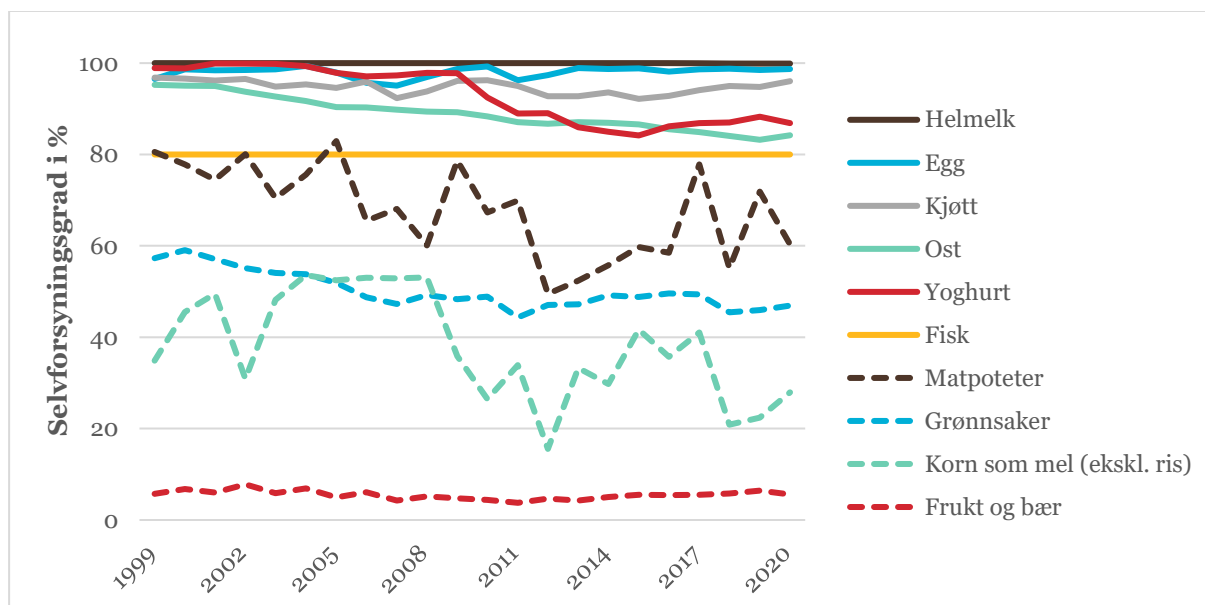
Økt fokus på klimaendringer påvirker forbrukervalg i stadig større grad. Hvis dette gir større forbruk av plantebaserte produkter, som ikke blir laget av norske råvarer, vil det gi endringer i importen. Det vil gi mindre behov for importerte kraftfôrråvarer med redusert kjøttproduksjon, og større import av plantebaserte produkter som substitutt til kjøttet.

Det er ventet at klimaendringer kan føre til mer «ekstremvær». Enkelte år kan man se at tørke eller kanskje mye regn kan føre til avlingssvikt, som i 2018 da tørke på sommeren førte til halverte kornavlinger og reduserte grovfôravlinger. Avlingssvikt vil gi større importbehov enn normalt. I 2018 var importen av korn og grovfôr stor. Dette kan det være at vi ser mer av i årene som kommer.

3.1.4 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av engrosforbruket av matvarer, regnet på energibasis, som kommer fra norsk produksjon (Helsedirektoratet, 2019). Selvforsyningsgraden sank for 2018 med 5 prosentpoeng til 42,7 prosent i 2018. For 2019 viser tallene fra Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) 42,8 prosent. Foreløpige tall fra NIBIO viser at selvforsyningsgraden økte noe i 2020 til 45,1 prosent. Økningen skyldes hovedsakelig en lav selvforsyningsgrad i 2018 og 2019 for korn som mel. Tallene er basert på data utarbeidet for Budsjettnemnda for jordbruket medio 2020. Man hadde da ikke full oversikt over hvordan faktisk import og forbruk for hele 2020 ville bli, og tallene må ses i lys av dette.

Norsk produksjon av meieriprodukter, kjøtt og egg dekker stort sett forbruket. For å dekke forbruket av korn som mel, poteter, grønnsaker og frukt, er vi større grad avhengig av import. For de varegruppene hvor vi har stor norsk produksjon, bidrar tollvernet til å sikre avsetningen av de norske varene.

Figur 63: Selvforsyningsgrad fra 1999–2020, målt på energibasis (TJ).

Kilde: NIBIO

3.1.5 Vi importerte mest fra EU

Den største andelen av importen av jordbruksvarer kommer fra EU-land. Importen derfra utgjorde 62 prosent av importverdien i 2020. De siste ti årene har denne andelen variert mellom 62 til 65 prosent. I mengde er andelen av importen fra EU-land noe lavere. I 2020 var den 53 prosent, og de siste to årene har den variert mellom 52 til 57 prosent. Tallene er basert på at Storbritannia er inkludert i EU i januar 2020, men ikke for resten av året. Dersom vi inkluderer Storbritannia i tallene for hele 2020 øker importverdien av jordbruksvarer fra EU-land i 2020 til 54,8 mrd. kroner. Dette utgjorde 66 prosent av importverdien. I mengde utgjorde importen fra EU-land, inkl. Storbritannia, 57 prosent av total mengde importerte jordbruksvarer.

Importen fra andre i-land enn EU økte mye i 2020. Fra en importverdi på 9,6 mrd. kroner i 2019 økte den til 14,1 mrd. kroner i 2020. Inkluderingen av Storbritannia i andre i-land fra februar av utgjør 3,6 mrd. kroner av denne økningen på 4,5 mrd. kroner. Totalt for hele året 2020 ble det importert jordbruksvarer fra Storbritannia til en verdi av 3,8 mrd. kroner. Importmengdene økte ikke tilsvarende, men var relativt stabile sammenlignet med 2019. Det var Storbritannia, Russland, USA, Island og Sveits som var de fem opprinnelseslandene med størst import av jordbruksvarer målt i verdi. I mengde utgjorde importen fra Russland nesten halvparten av denne importen, på tross av den ble redusert med 150 tusen tonn fra 2019. Det meste av importen fra Russland er import av råvarer til fiskefôr, biodrivstoff og råvarer til kraftfôr.

Importen fra nulltolland utgjorde 1,6 prosent av den totale importverdien, og hoveddelen av importen kom fra Kenya og Mauritania. Nulltolland er de minst utviklede landene (MUL) og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere. Les mer om importen fra Kenya og Mauritania i kapittel 3.1.8.

Import fra andre u-land (andre enn nulltollandene) utgjorde 19 prosent av importverdien, men på tross av økt importverdi gikk andelen av total importverdi ned. Her var det størst import fra Brasil, som utgjorde nesten en tredel av importen fra andre u-land enn nulltollandene. Peru og Kina var nummer to og tre på listen over opprinnelsesland i denne gruppen rangert etter importverdi i 2020. En stor andel av denne importen er import av råvarer til fiskefôr.

Tabell 10: Import av jordbruksvarer fordelt på landgruppe importen kommer fra

	Menge i tusen tonn			Verdi i mill. kroner		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
EU	3 006	2 859	2 980	42 692	44 882	51 174
Andre i-land	939	1 031	1 094	8 446	9 652	14 106
Nulltolland*	72	42	44	1 080	1 152	1 291
Andre u-land	1 504	1 546	1 463	14 278	15 206	16 038
Total import	5 521	5 479	5 582	66 496	70 892	82 609
Andel fra nulltolland	1,3 %	0,8 %	0,8 %	1,6 %	1,6 %	1,6 %
Andel fra u-land	28,5 %	29,0 %	27,0 %	23,1 %	23,1 %	21,0 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Nulltolland: De minst utviklede landene (MUL) og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere.

3.1.6 Størst import fra Sverige og Danmark

Vi importerer hovedsakelig jordbruksvarer fra land relativt nær Norge. Det eneste unntaket er importen fra Brasil, hvorav import av soyabønner og soyaproteinkonsentrat utgjør to tredeler av importverdien herfra. De to landene vi importerer mest fra, målt i verdi, er Sverige og Danmark. Vi importerer omtrent like mye fra Sverige som Danmark per år, målt i verdi, og hvilket av disse landene vi importerer mest fra varierer fra år til år.

Det vi importerer mest av fra Sverige, målt i verdi, er snus som står for nesten en tredel av importverdien. Annet vi importerer mye av fra Sverige er brus, bakverk, kaffe, sauser, diverse tilberedte næringsmidler, sjokolade og godteri.

31 prosent av importen fra Danmark målt i verdi, var import av råvarer til fiskefôr i 2020. Rundt 7 prosent av importen fra Danmark er import av sukker. Over 75 prosent av sukkeret som importeres til Norge kommer fra Danmark.

Tabell 11: De ti landene Norge importerte mest jordbruksvarer fra i 2020, målt i mill. kroner.

	2018	2019	2020	Endring fra 2019
Sverige	5 820	6 089	7 572	24 %
Danmark	5 826	5 939	7 235	22 %
Nederland	4 989	5 366	6 378	19 %
Tyskland	3 883	4 132	5 315	29 %
Brasil	4 403	4 882	5 138	5 %
Frankrike	3 784	4 177	4 410	6 %
Spania	3 721	3 807	4 312	13 %
Italia	3 313	3 492	4 241	21 %
Storbritannia	2 530	2 575	3 842	49 %
Russland	2 732	3 221	3 259	1 %
Totalt	66 496	70 892	82 609	17 %
Topp ti utgjør	62 %	62 %	63 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1.7 Import fra u-land

Det er visse varer som i større grad blir importert fra u-land enn andre land. Dette er i stor grad produkter som dyrkes i tropiske strøk, som bananer, nøtter og kaffe. I tillegg er en stor andel av importen av frossent storfekjøtt importert fra u-land fordi det eksisterer en tollfri kvote for import av storfekjøtt fra Namibia og Botswana og en kvote for tilsvarende import fra Eswatini.

Tabell 12: Posisjoner med dominerende importandel fra u-land i 2020. Omfatter kun posisjoner med importandel > 80% av total importmengde, og hvor importverdien er > 100 tonn

Toll- posisjon	Varegruppe	Import fra u- land (tonn)	Andel av total import-mengde	Import fra u- land i mill. kr
2106	Andre tilberedte næringsmidler	283 311	84,8 %	2 267
0803	Bananer	82 688	100,0 %	614
2308	Vegetabiliske materialer, avfall, reststoffer o.l.	75 352	99,9 %	482
0901	Kaffe	37 676	86,1 %	1 258
2304	Oljekaker etter soyaoljeutvinning	33 253	99,0 %	173
0801	Kokosnøtter, paranøtter og akajounøtter (cashewnøtter), friske eller tørkede, med eller uten skall	2 782	96,6 %	174
0202	Kjøtt av storfe, fryst	2 166	89,0 %	145
0409	Honning	1 490	92,5 %	66
0708	Belgfrukter, med eller uten belg, friske eller kjølte	1 258	91,8 %	81

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

Importen som i tabell 12 er beskrevet som «Vegetabiliske materialer, avfall, reststoffer o.l.» er hovedsakelig import av råvarer til fiskefôr og importeres fra India. 36 prosent av importmengden av honning kommer fra Serbia, mens import fra Kina utgjorde 28 prosent. Kina dominerer også hvilke land vi importerer mest krydder fra, målt i mengde.

Målt i importverdi, er den varen vi importerer mest av soyaproteinkonsentrat (under «Andre tilberedte næringsmidler»). Nesten alt av soyaproteinkonsentrat importeres fra Brasil. Dette er en forråvare med høyt proteininnhold som hovedsakelig brukes til fiskefôr. Det har vært en stor økning i importen av soyaproteinkonsentrat fra Brasil fra 2018 til 2019, men i 2020 var importen på samme nivå som i 2019.

Tabell 13: De ti største posisjonene (målt i importverdi) importert fra u-land i 2020

Toll- posisjon	Varegruppe	Verdi i mill. kroner			Mengde i tonn		
		2019	2020	Endring fra 2019	2019	2020	Endring fra 2019
2106	Andre tilberedte næringsmidler	2 866	2 267	-21 %	342 609	283 311	-17 %
1504	Fett og oljer av fisk	1 965	1 876	-5 %	111 811	87 576	-22 %
1201	Soyabønner	1 291	1 337	4 %	322 767	327 858	2 %
0901	Kaffe	952	1 258	32 %	34 836	37 676	8 %
2309	Tilberedt dyrefôr	83	798	862 %	3 255	88 388	2615 %
1514	Raps- og rybsolje	685	695	2 %	94 103	84 181	-11 %
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	577	687	19 %	21 678	22 712	5 %
0803	Bananer	582	614	5 %	82 878	82 688	0 %
0603	Snittblomster	468	492	5 %	6 644	6 300	-5 %
2308	Vegetabilske materialer, avfall, reststoffer o.l.	790	482	-39 %	133 017	75 352	-43 %
Total import fra u-land		16 358	17 329	6 %	1 588 502	1 507 607	-5 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

Importen av jordbruksvarer fra u-land økte i verdi med om lag 1 mrd. kroner fra 2019 til 2020. Det var import av tilberedt dyrefôr på posisjon 2309 som økte mest i tillegg til at importen av kaffe også økte. Det var soyaproteinkonsentrater på posisjonen 2106 som utgjorde mest målt i verdi, selv om importen av dette var lavere enn i 2019.

Det u-landet som Norge importerer mest jordbruksvarer fra, er Brasil, og import av soyaproteinkonsentrat og soyabønner utgjør det meste av denne importen. Import av soyaproteinkonsentrat utgjorde 40 prosent av importverdien i 2020, mens import av soyabønner utgjorde omtrent 25 prosent. Tilberedt fiskefôr på posisjon 2309 sto for 13 prosent, mens kaffe sto for 9 prosent av importverdien fra Brasil i 2020. I 2020 økte importen fra Brasil med 5 prosent målt i verdi. Importen av soyaproteinkonsentrat gikk tilbake, men dette ble mer enn oppveid av økningen i importverdiene på tilberedt fiskefôr og kaffe.

Importen fra Peru er hovedsakelig import av fiskeolje og fiskemel, og mye av dette går til fiskefôr. I 2020 gikk denne importen ned, men den utgjorde likevel om lag 65 prosent av importen fra Peru, målt i verdi. Dette gjør likevel at Peru er det u-landet Norge importerer mest fra etter Brasil. Fiskeolje og fiskemel regnes som jordbruksvarer ifølge WTO-landbruksavtalen fra Uruguay-runden. Det er også lav import av avokado fra Peru. Omtrent en tredjedel av importen av avokado kom fra Peru i 2019 og 2020.

Importen fra Kina økte fra 2019 til 2020 målt i verdi, også sammenlignet med 2017 og 2018. Importmengden i 2020 økte også noe fra 2019, men er mindre enn i 2017 og 2018. Mye av importen fra Kina er til bruk i fiskefôr, vi anslår at ca. 40 prosent er for dette formålet. Men det importeres også mange andre jordbruksvarer fra Kina, og sammenlignet med importen fra Brasil og Peru er importen fra Kina jevnere fordelt på flere varer.

Også importen fra India består i stor grad av import av råvarer til fiskefôr. I 2020 utgjorde omtrent 65 prosent av importen råvarer til fiskefôr, målt i verdi.

I 2019 var det en stor økning i importen fra Hviterussland. Økningen var drevet av høyere import av rapsolje til fiskefôr. Dette utgjorde 87 prosent av importverdien fra Hviterussland.

Tabell 14: De ti u-landene Norge importerer mest jordbruksvarer fra, målt i mill. kroner

	2018	2019	2020	Endring fra 2019
Brasil	4 403	4 882	5 138	5 %
Peru	1 373	1 851	1 629	-12 %
Kina	1 251	1 159	1 344	16 %
India	895	1 042	818	-21 %
Hviterussland	431	751	775	3 %
Sør-Afrika	587	532	624	17 %
Tyrkia	534	455	605	33 %
Colombia	410	375	568	51 %
Thailand	480	498	566	14 %
Kenya	472	499	529	6 %
Totalt	15 358	16 358	17 329	6 %
Topp ti utgjør	71 %	74 %	73 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1.8 Import fra nulltolland

Varer fra nulltolland, dvs. de minst utviklede landene (MUL), lavinntektsland og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere, kan importeres tollfritt til Norge. Målt i verdi er import av snittblomster, hovedsakelig roser fra Kenya, den største importvaren fra disse landene. Som vist i tabell 15 er den nest største importvaren fra nulltolland fett og oljer av fisk. Importen av dette har økt hvert år fra 2014, og alt er importert fra Mauritania. Importen av fiskeolje og roser utgjør nesten 70 prosent av importen fra nulltolland. Det importeres også mye kaffe, men av all import av kaffe til Norge utgjør importen fra nulltolland kun 6 prosent. 80 prosent av importen av kaffe fra disse landene kommer fra Kenya, mens 13 prosent kommer fra Etiopia.

Tabell 15: De ti største posisjonene (målt i importverdi) importert fra nulltolland i 2020

Toll- posis- jon	Varegruppe	Verdi i mill. kroner			Mengde i tonn		
		2019	2020	Endring fra 2018	2019	2020	Endring fra 2018
0603	Snittblomster	441	461	5 %	6 347	5 986	-6 %
1504	Fett og oljer av fisk	381	434	14 %	24 437	21 579	-12 %
0901	Kaffe	105	117	12 %	1 832	1 884	3 %
0801	Kokosnøtter, paranøtter og akajounøtter (cashewnøtter), friske eller tørkede, med eller uten skall.	21	36	71 %	280	448	60 %
0709	Andre grønnsaker, friske eller kjølte.	25	28	15 %	591	556	-6 %
0905	Vanilje.	21	25	15 %	5	6	22 %
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	22	24	9 %	731	732	0 %
0602	Andre levende planter (herunder røtter), stiklinger og podekvister; mycelium.	22	22	1 %	70	66	-5 %
0708	Belgfrukter, med eller uten belg, friske eller kjølte.	26	22	-16 %	469	335	-28 %
2309	Tilberedt dyrefôr	0	21	>100 %	0	439	>100 %
Total import fra nulltolland		1 152	1 291	12 %	42 220	44 144	5 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.2 Eksport

I 2020 ble det eksportert jordbruksvarer fra Norge for 13,4 mrd. kroner. Av sentrale norske jordbruksvarer var eksporten av meieriprodukter den største, målt i verdi. Det ble eksportert meieriprodukter for 600 mill. kroner, og eksporten av ost utgjorde 448 mill. kroner. Andre varer det ble eksportert mye av, var bakervarer. Det ble eksportert bakervarer for 508 mill. kroner i 2020 (se tabell 19).

Eksporten av knekkebrød har hatt en sterk vekst de siste årene. I perioden 2012–2014 ble det eksportert knekkebrød for rundt 15 mill. kroner per år. I 2020, som i 2019, ble det eksportert knekkebrød for 205 mill. kroner. Omtrent halve eksporten går til USA.

Det er likevel andre varer som det eksporteres mer av fra Norge, men som ikke direkte avtar råvarer fra norsk jordbruk. Blant de største eksportvarene, målt i verdi, finner vi produkter som fiskefôr, fiskemel, fiskeolje og soyamel og -olje produsert av importerte soyabønner.

I vedlegget (kapittel 4) til denne rapporten finner du en oversikt over hvor mye som har blitt eksportert av jordbruksvarer de siste tre årene, fordelt på kapitlene i tolltariffen.

3.2.1 Eksport av sentrale norske jordbruksvarer

I tillegg til osten som er nevnt ovenfor var eksporten av kjøtt betydningsfull. Eksporten av kjøtt var relativt uendret fra 2019 til 2020. Det ble eksportert mest svinekjøtt, og selv om denne ble noe redusert fra 2019 til 2020, utgjør svinekjøtt og slakteavfall av svin mer enn halvparten av norsk kjøtteksport. Nest størst av norsk kjøtteksport i 2020 var fjørfekjøtt. Denne økte fra 2019 til 2020 med ca. 50 prosent. Eksporten av fjørfekjøtt utgjorde en fjerdedel av norsk kjøtteksport. I denne eksporten inngår også eksport av råvarer som eksporteres for bearbeiding i utlandet, og som re-importeres i bearbeidet form, som for eksempel

spekeskinke og kyllingnuggets. 3 300 tonn til en verdi av 175 mill. kroner av kjøtteksporten gikk til utenlands bearbeiding i 2020. Det utgjorde nesten halvparten av mengden og 70 prosent av eksportverdien.

Tabell 16: Eksport i 2020 fordelt på sentrale varegrupper, samt endringer fra 2019 til 2020. Sortert etter eksportverdi i 2020

	Eksport i mill. kroner		Eksport i 1 000 tonn	
	2020	Endring fra 2019	2020	Endring fra 2019
Ost	448	-17 %	7,9	-24 %
Kjøtt*	253	0 %	7,0	-3 %
Friske frukt og bær**	8,7	-2 %	1,3	-19 %
Korn	7,0	-51 %	0,4	-64 %
Friske grønnsaker***	3,6	-17 %	0,2	2 %
Potet	0,03	-97 %	0,00	-98 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Eksport under kapittel 2 (ikke inkl. lever) og posisjonene 16.01–16.02. **Eksport under posisjonene 08.03–08.10.

***Eksport under posisjon 07.02–07.09

3.2.2 Eksport per land

Som med importen, eksporterte vi i stor grad til våre naboland. Vi eksporterte mest til Sverige og Danmark. Den dominerende eksportvaren til Sverige var soyamel som sto for en fjerdedel av eksportverdien. Ulike tilberedte næringsmidler, sjokolade og soyaolje produsert i Norge av importerte soyabønner var de som det ble eksportert nest mest av. Til sammen hadde disse varene en eksportverdi som var nesten like stor som soyamel.

Den største eksportvaren til Danmark i 2019, målt i verdi, var minkskinn. Eksportverdien ble i 2020 halvert fra 340 mill. kroner i 2019 til 180 mill. kroner. I stedet har eksporten av fiskeoljer, blant annet til dyrefôr, økt kraftig.

Eksporten økte til USA. Økningen var det eksporten av drikkevann som sto for. Den mer enn doblet seg til en verdi på nesten 300 mill. kroner. Osteeksporten til USA avtok. Den gikk ned i verdi med 60 mill. kroner til 250 mill. kroner. Eksporten til Storbritannia gikk relativt kraftig ned i 2020. Grunnen var at eksporten av tilberedt fiskefôr gikk ned mer enn 400 mill. kroner.

Tabell 17: De ti landene Norge eksporterte mest jordbruksvarer til i 2020, målt i mill. kroner.

	2018	2019	2020	Endring fra 2018
Sverige	1 940	2 005	2 212	10 %
Danmark	1 486	1 736	1 978	14 %
Usa	1 194	1 141	1 370	20 %
Storbritannia	979	1 525	1 059	-31 %
Tyskland	1 014	1 083	846	-22 %
Rusland	338	439	826	88 %
Japan	512	581	618	6 %
Nederland	297	342	390	14 %
Færøyene	317	263	365	39 %
Tyrkia	330	334	356	6 %
Totalt	11 191	12 407	13 420	8 %
Topp ti utgjør	75 %	76 %	75 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

4 Vedlegg

Import av jordbruksvarer fordelt på kapitler, med de viktigste posisjonene fremhevet

Tabell 18: Import av jordbruksvarer fordelt på kapitler

Import i mill. kroner	2018	2019	2020	Endring fra 2019
01. Levende dyr	201	209	224	7 %
02. Kjøtt	1 050	1 007	1 369	36 %
04. Melk, meieriprodukter, egg og honning	1 277	1 362	1 656	22 %
05. Animalske produkter ellers	578	546	673	23 %
06. Levende planter	2 115	2 174	2 388	10 %
07. Poteter og grønnsaker	3 657	3 703	4 175	13 %
08. Frukt, bær og nøtter	6 509	6 610	7 366	11 %
09. Kaffe, te og krydder	1 726	1 814	2 238	23 %
<i>09.01 Kaffe</i>	<i>1 387</i>	<i>1 467</i>	<i>1 805</i>	<i>23 %</i>
10. Korn	1 625	1 675	1 358	-19 %
11. Mel	2 740	2 937	3 029	3 %
<i>11.09 Hvetegluten</i>	<i>2 405</i>	<i>2 593</i>	<i>2 599</i>	<i>0 %</i>
12. Oljeholdige frø og frukter	2 500	2 403	2 533	5 %
15. Animalske og vegetabiliske oljer	7 605	8 730	10 737	23 %
<i>15.04 Fett og oljer av fisk</i>	<i>3 112</i>	<i>3 732</i>	<i>4 481</i>	<i>20 %</i>
<i>15.14 Raps- og rybsolje</i>	<i>3 248</i>	<i>3 685</i>	<i>4 711</i>	<i>28 %</i>
16. Kjøttprodukter	338	360	449	25 %
17. Sukker og sukkervarer	1 424	1 480	1 770	20 %
18. Kakao og sjokolade	1 760	1 948	2 382	22 %
19. Bakervarer	4 766	5 277	6 014	14 %
<i>19.05 Brød og bakverk</i>	<i>3 054</i>	<i>3 418</i>	<i>3 890</i>	<i>14 %</i>
20. Frukt- og grønnsaksprodukter	2 293	2 214	2 576	16 %
21. Tilberedte næringsmidler	6 035	7 075	6 750	-5 %
<i>21.06 Andre tilberedte næringsmidler (hovedsakelig soyaproteinkonsentrat)</i>	<i>4 281</i>	<i>5 277</i>	<i>4 622</i>	<i>-12 %</i>
22. Drikkevarer	6 974	7 547	9 276	23 %
<i>22.04 Vin</i>	<i>3 568</i>	<i>3 786</i>	<i>4 762</i>	<i>26 %</i>
23. Tilberedt dyrefôr	7 466	7 650	9 963	30 %
<i>23.01 Mel og pelleter av fisk</i>	<i>2 381</i>	<i>2 348</i>	<i>2 217</i>	<i>-6 %</i>
<i>23.09 Tilberedt dyrefôr</i>	<i>2 880</i>	<i>3 088</i>	<i>5 476</i>	<i>77 %</i>
24. Tobakk	3 347	3 629	5 036	39 %
35. Proteiner, modifisert stivelse osv	226	200	224	12 %
Andre jordbruksprodukter*	283	341	423	24 %
Total import	66 496	70 892	82 609	17 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Import under kapitlene 13 Skjellakk og gummi osv., 14. Vegetabiliske flettematerialer, 29. Organiske kjemikalier, 33. Flyktige vegetabiliske oljer, 38. Diverse kjemiske produkter, 41. Rå huder og skinn, 43. Pelsskinn og varer derav, 50. Silke, 51. Ull, dyrehår og garn, 52. Bomull og 53. Andre vegetabiliske tekstilfibre.

Eksport av jordbruksvarer fordelt på kapitler, med de viktigste posisjonene fremhevet

Tabell 19: Eksport av jordbruksvarer fordelt på kapitler

Eksport i mill. kroner	2018	2019	2020	Endring fra 2019
01. Levende dyr	74	57	75	30 %
02. Kjøtt	233	247	255	3 %
04. Melk, meieriprodukter, egg og honning	728	754	618	-18 %
05. Animalske produkter ellers	387	333	299	-10 %
06. Levende planter	33	41	31	-26 %
07. Poteter og grønnsaker	17	12	13	8 %
08. Frukt, bær og nøtter	54	51	36	-31 %
09. Kaffe, te og krydder	31	48	61	26 %
10. Korn	8	9	9	-2 %
11. Mel	73	103	113	9 %
12. Oljeholdige frø og frukter	63	59	72	23 %
15. Animalske og vegetabiliske oljer	1 833	2 090	2 769	33 %
15.04 Fett og oljer av fisk	1 231	1 401	1 928	38 %
16. Kjøttprodukter	47	45	38	-14 %
17. Sukker og sukkervarer	49	52	31	-40 %
18. Kakao og sjokolade	392	426	352	-17 %
19. Bakervarer	409	500	508	2 %
20. Frukt- og grønnsaksprodukter	118	118	142	20 %
21. Tilberedte næringsmidler	1 626	1 755	2 189	25 %
21.06 Andre tilberedte næringsmidler	1 488	1 622	2 012	24 %
22. Drikkevarer	998	1 081	1 031	-5 %
23. Tilberedt dyrefôr	3 253	3 752	4 110	10 %
23.01 Mel og pelleter av fisk	885	1 042	1 184	14 %
23.04 Soyamel	728	607	824	36 %
23.09 Tilberedt dyrefôr	1 437	1 897	1 893	0 %
35. Proteiner, modifisert stivelse osv	145	222	226	2 %
41. Rå huder og skinn	264	238	194	-19 %
43. Pelsskinn og varer derav	305	367	207	-44 %
51. Ull og dyrehår, garn	34	31	18	-43 %
Andre jordbruksprodukter*	14	16	25	58 %
Total eksport	11 191	12 407	13 420	8 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Eksport under kapitlene 13. Skjellakk og gummi osv., 14. Vegetabiliske flettematerialer, 24. Tobakk, 29. Sorbitol, 33. Flyktige vegetabiliske oljer, 38. Stivelse og sorbitol, 50. Silke, 52. Bomull og 53. Andre vegetabiliske tekstilfibre.

Referanser

- AHDB. (2020a, Desember 3). *German pork exports directed to EU market following Chinese ban*. Hentet fra <https://ahdb.org.uk/news/german-pork-exports-directed-to-eu-market-following-chinese-ban>
- AHDB. (2020b). *The Beef Market in China. June 2020*. Hentet fra https://projectblue.blob.core.windows.net/media/Default/What%20we%20do/Exports/ChinaBeefReport_200617_WEB.pdf
- American Farm Bureau Federation. (2020, Desember 29). *Are 'Beans in the Teens' Possible?* Hentet fra [fb.org: https://www.fb.org/market-intel/are-beans-in-the-teens-possible](https://www.fb.org/market-intel/are-beans-in-the-teens-possible)
- Barker, A. (2020, April 28). *Kenyan worker tells her story of a flower industry devastated by covid-19*. Hentet fra <https://www.fairtrade.org.uk/media-centre/blog/kenyan-worker-tells-her-story-of-a-flower-industry-devastated-by-covid-19/>
- Batey, I., Wrigley, C., & Miskelly, D. (2017). Chapter 23 - Industrial Processing of Grains Into Co-Products of Protein, Starch, Oils and Fibre. I I. Batey, C. Wrigley, & D. Miskelly, *Cereal Grains* (ss. 635-651). Woodhead Publishing.
- Belgian Development Agency. (2010). *The European Market for Fair and Sustainable Flowers and Plants*. Hentet fra <https://proverde.nl/Documents/ProVerde%20-%20The%20European%20Market%20for%20Fair%20and%20Sustainable%20Flowers%20and%20Plants.pdf?x15400>
- Borrell, J. (2020, November 19). *The Regional Comprehensive Economic Partnership - what does it mean for the EU?* Hentet fra https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/88997/regional-comprehensive-economic-partnership-%E2%80%93-what-does-it-mean-eu_en
- Cluff, M., & Mustafa, S. (2020). Revisions to the FAO Food Price Indices. I FAO, *Food Outlook - Biannual Report on Global Food Markets; June 2020*. Roma: FAO.
- Cordonnier, M. (2020, Desember 30). *2.3% of Brazil's Soybeans are Conventional Soybeans (non-GMO)*. Hentet fra http://www.soybeansandcorn.com/news/Dec30_20-2_3-of-Brazils-Soybeans-are-Conventional-Soybeans-non-GMO
- Danske Bank. (2020, Desember). *Skog & Ekonomi. Nyheter från Danske Bank. Nummer 4/December 2020*. Hentet fra <https://danskebank.se/-/media/files/se/pdf/skog-och-lantbruk/skog-och-ekonomi-4-2020.pdf>
- Det europeiske råd. (2020). *Infographic - COVID-19: EU support to agriculture and fisheries*. Hentet fra <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/covid-19-agrifish/>
- Devitt, P., & Hogan, M. (2020, Desember 16). *No rush in Russian exports seen ahead of wheat tax*. Hentet fra <https://www.reuters.com/article/russia-wheat-exports/no-rush-in-russian-exports-seen-ahead-of-wheat-tax-idINL8N2IW3JW>
- EIA. (2021, Januar 15). *Europe Brent Spot Price FOB*. Hentet fra <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=pet&s=rbrte&f=m>
- EU-kommisjonen. (2019). *EU Agricultural Outlook. For Markets and Income 2019–2030*. Brussel: EU-kommisjonen.
- EU-kommisjonen. (2020a, Desember). *Avian influenza*. Hentet fra https://ec.europa.eu/food/animals/animal-diseases/control-measures/avian-influenza_en

- EU-kommisjonen. (2020b, Desember 15). *EU agricultural outlook for markets, income and environment, 2020-2030*. Brussel. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agricultural-outlook-2019-report_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2020c, Desember 10). *EU Market Situation for Poultry*. Hentet fra <https://circabc.europa.eu/sd/a/cdd4ea97-73c6-4dce-9b01-ec4fdf4027f9/24.08.2017-Poultry.pptfinal.pdf>
- EU-kommisjonen. (2020d, Desember 30). *Future of the common agricultural policy*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_en
- EU-kommisjonen. (2020e, Mai 15). *F&V Market Observatory, Sub-group pip fruit. Meeting Summary*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/summary-fv-mo-pip-fruit-2020-05-15_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2020f, Juni 24). *F&V Market Observatory, Sub-group Tomatoes. Meeting summary*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/summary-fv-mo-tomatoes-2020-06-24_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2020g, Desember 10). *Market situation for Eggs*. Hentet fra [Eggs: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/animals-and-animal-products/animal-products/eggs#marketmonitoring](https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/animals-and-animal-products/animal-products/eggs#marketmonitoring)
- EU-kommisjonen. (2020h, 11 19). *Meat Market Observatory*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-observatories/meat_en
- EU-kommisjonen. (2020i). *Short Term Outlook For EU Agricultural Markets in 2020, Autumn 2020*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/short-term-outlook-autumn-2020_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2020j, Oktober). *Too dry, then too wet*. Hentet fra <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc-mars-bulletin-vol28-no10.pdf>
- EU-kommisjonen. (2021a). *DG AGRI - Monthly Market Prices*. Hentet fra <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardPrice/DashboardMarketPrices.html>
- EU-kommisjonen. (2021b, Februar 9). *DG AGRI DASHBOARD: DAIRY PRODUCTS*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/dashboard-dairy_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2021c, Januar 25). *From Farm to Fork*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_en
- EU-kommisjonen. (2021d, Januar 20). *Milk market observatory*. Hentet fra https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-observatories/milk_en
- EU-kommisjonen. (2021e, Januar). *Weekly market prices for eggs*. Hentet fra <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/animals-and-animal-products/animal-products/eggs#marketmonitoring>
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2020, Desember). Hentet fra <https://www.ecdc.europa.eu/en>
- Eurostat. (u.d.). Hentet fra <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

- FAO. (2020a). *Dairy Market Review. December 2020*. FAO.
- FAO. (2020b). *Food Outlook - Biannual Report on Global Markets - November 2020*. Roma. Hentet fra <http://www.fao.org/giews/reports/food-outlook/en/>
- FAO. (2020c, Desember). *Meat market review, Emerging trends and outlook*. Hentet fra <http://www.fao.org/3/cb2423en/cb2423en.pdf>
- FAO. (2021a, Januar 1). *FAO Food Price Index*. Hentet fra <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>
- FAO. (2021b, 1 07). The FAO Meat Price Index. Hentet fra <http://www.fao.org/economic/est/est-commodities/meat/en/>
- FAOSTAT. (2020a). *Crops and livestock products*. Hentet fra <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP>
- FAOSTAT. (2020b, 11 26). *Livestock primary*. Hentet fra <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QL>
- FAOSTAT. (2020c). *New Food Balances*. Hentet fra <http://www.fao.org/faostat/en/#data/FBS>
- FAOSTAT. (2021). *Crops*. Hentet fra <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>
- Fredenburgh, J. (2020, April 30). *How the Covid-19 pandemic hit the cut-flower chain*. Hentet fra <https://www.bbc.com/future/ bespoke/made-on-earth/how-the-covid-19-pandemic-hit-the-cut-flower-chain.html>
- Fröhlich, S. (2021, Januar 6). *East Africa braces for a return of the locusts*. Hentet fra <https://www.dw.com/en/east-africa-braces-for-a-return-of-the-locusts/a-56133496>
- GlobalDairyTrade. (2021, Januar 20). *GDT Events Results*. Hentet fra <https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/>
- Helsedirektoratet. (2019). *Utviklingen i norsk kosthold*. Oslo: Helsedirektoratet.
- IGC. (2020, November 26). *GMR516 - 26 November 2020*. IGC.
- IGC. (2021a, Januar 11). Five-year baseline projections of supply and demand.
- IGC. (2021b, Januar 14). Grain Market Report, 14 January 2021.
- IGC. (2021c). *Market Data*. Hentet fra [igc.org: https://www.igc.int/en/members-site/markets/igc_markets_prices.aspx](https://www.igc.int/en/members-site/markets/igc_markets_prices.aspx)
- IGC. (2021d, Januar 15). *Freight Rates*. Hentet fra <http://igc.int/en/markets/marketinfo-freight.aspx>
- IOM. (2020). *COVID-19 Analytical Snapshot #18: Migrants & global food supply. Understanding the migration & mobility implications of COVID-19*. Hentet fra https://www.iom.int/sites/default/files/documents/covid-19_analytical_snapshot_18_-_migrants_and_global_food_supply.pdf
- ISAAA. (2017). *Biotech Country Facts & Trends. Brazil*. Hentet fra https://www.isaaa.org/resources/publications/biotech_country_facts_and_trends/download/Facts%20and%20Trends%20-%20Brazil.pdf
- Iversen, M. (2021, Februar 2). *Verdenshandelen tilbake på et høyere nivå enn før koronapandemien*. Hentet fra <https://www.dn.no/utenriks/handel/kina/taiwan/verdenshandelen-tilbake-pa-et-hoyere-niva-enn-for-koronapandemien/2-1-955250>

- Jordbruksverket. (2020, November 16). *Skörd av spannmål, trindsäd och oljeväxter 2020, preliminär statistik för riket*. Hentet fra <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2020-11-16-skord-av-spannmal-trindsad-och-oljevaxter-2020-preliminar-statistik-for-rikt>
- Kay, A. (2021, 16). *The UK-EU deal explained: What it means for individual farming sectors*. Hentet fra <https://www.fginsight.com/news/the-uk-eu-deal-explained-what-it-means-for-individual-farming-sectors--115779>
- Landbruksdirektoratet. (2020a). *Markedsrapport 2019. Markeds- og prisvurderinger av sentrale norske landbruksråvarer og RÅK-varer*. Oslo: Landbruksdirektoratet.
- Landbruksdirektoratet. (2020b). *Målprisrapport 2019–2020. Markeds- og prisutvikling for målprisvarene og andre sentrale jordbruksvarer i avtaleåret 2019–2020*. Oslo: Landbruksdirektoratet.
- Lund, K. (2021, Januar 26). *IMF setter sin lit til vaksinene og oppjusterer vekstutsiktene*. Hentet fra <https://www.dn.no/makroekonomi/imf/makroekonomi/koronaviruset/imf-setter-sin-lit-til-vaksinene-og-oppjusterer-vekstutsiktene/2-1-951412>
- Marsh, S. (2020, Oktober 31). *Flower power: Covid restrictions fuel boom in plant and bulb sales*. Hentet fra <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/31/flower-power-covid-restrictions-fuel-boom-in-plant-and-bulb-sales>
- Mattilsynet. (2020, Januar 10). *Afrikansk svinepest*. Hentet fra https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrehelse/dyresykdommer/afrikansk_svinepest/
- McDougal, T. (2020, Desember 1). *Eggs News, 2020 Covid and bird flu set to cause ongoing issues*. Hentet fra <https://www.poultryworld.net/Eggs/Articles/2020/12/Covid-and-bird-flu-set-to-cause-ongoing-issues-678250E/>
- McNulty, F. (2020, April 28). *Drop in egg production after avian flu outbreak*. Hentet fra <https://www.rte.ie/news/ireland/2020/0428/1135295-avian-flu/>
- Milchland Niedersachsen. (2021, Januar 15). *Notierungsergebnisse*. Hentet fra <https://milchland.de/milchprofis/markt-und-statistik/notierungsergebnisse/>
- Mintec. (2020a, November 30). *European Chicken Market Overview: October 2019 to October 2020*. Hentet fra <https://www.mintecglobal.com/top-stories/european-chicken-market-overview-october-2019-to-october-2020>
- Mintec. (2020b, Oktober 2). *Update: EU and US Egg Market - September 2020*. Hentet fra <https://www.mintecglobal.com/top-stories/update-eu-and-us-egg-market-september-2020>
- Mintec. (2021). *Prices- dashboard*. Hentet fra <https://www.mintecanalytics.com/default>
- MLA. (2020, September). *Sheep projections*. Hentet fra <https://www.mla.com.au/prices-markets/Trends-analysis/sheep-projections/>
- Ng, A. (2020, Desember 12). *Brent crude could drop to \$45 in 2021 despite positive vaccine news, Fitch Ratings says*. Hentet fra <https://www.cnbc.com/2020/12/04/fitch-brent-to-drop-to-45-in-2021-despite-good-news-on-covid-vaccine.html>
- Norges Bank. (2020). *Pengepolitisk rapport med vurdering av finansiell stabilitet 4/20*. Oslo: Norges Bank.
- Norges Bank. (2021, Januar 8). *Valutakurser*. Hentet fra <https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Valutakurser/>

- North-Western European Potato Growers (NEPG). (2020a, September 14). *Average Potato Yields expected in North-western Europe*. Hentet fra <https://www.potatopro.com/news/2020/average-potato-yields-expected-north-western-europe?taxonomy=1001®ion=1843>
- North-Western European Potato Growers. (2020b, Desember 17). *NEPG uncertain about pending potato season*. Hentet fra <https://www.potatopro.com/news/2020/nepg-uncertain-about-pending-potato-season?taxonomy=221®ion=2138>
- NRK. (2021, Januar 5). *Korona-vaksine*. Hentet fra <https://www.nrk.no/nyheter/korona-vaksine-1.14973670>
- OECD. (2020). *OECD Economic Outlook, Volume 2020 Issue 2*. Paris: OECD Publishing.
- OECD/FAO. (2020). *OECD-FAO Agricultural Outlook 2020-2029*. Roma/OECD publishing, Paris: OECD/FAO.
- Oh, Y. (2020). *African swine fever in Asia and the Pacific & SGE-ASF for Asia*. Hentet fra https://rr-europe.oie.int/wp-content/uploads/2020/11/sge-16-europe_asia-updates_yo.pdf
- Potatopro. (2020, Desember 17). *NEPG uncertain about pending potato season*. Hentet fra <https://www.potatopro.com/news/2020/nepg-uncertain-about-pending-potato-season?taxonomy=221®ion=2138>
- Potatosystem. (2020, Desember 18). *Forbudet mot klorprofam utgjør et problem for potetlagring i EU og potensielle prisøkninger*. Hentet fra <https://no.potatosystem.ru/zapret-na-khlorprofam-sozdaet-problemu-dlya-khraneniya-kartofelya-v-es-i-potentsialnyj-rost-tsen/>
- Rabobank. (2020). *The Grain and Oilseed Sector in a Post-COVID World*. Rabobank.
- Regjeringen. (2020, Desember 30). *EUs nye landbrukspolitikk og strategien fra jord til bord er godkjent*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/eus-nye-landbrukspolitikk-og-strategien-fra-jord-til-bord-er-godkjent/id2774876/>
- Regjeringen. (2021, Januar 5). *Tidslinje: myndighetens håndtering av koronasituasjonen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/Koronasituasjonen/tidslinje-koronaviruset/id2692402/>
- Royal Flora Holland. (2020, Mars 16). *Royal FloraHolland calls on growers to supply fewer flowers and plants*. Hentet fra <https://www.royalfloraholland.com/en/news-2020/week-12/royal-floraholland-calls-on-growers-to-supply-fewer-flowers-and-plants>
- Schmidhuber, J. (2020). Covid-19: From a Global Health Crisis to a Global Food Crisis? I *Food Outlook: Biannual Report on Global Food Markets*. Roma: FAO.
- Sundfør, M. (2021, Januar 26). *EUs virkemidler for å nå landbrukspolitiske mål*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/eus-virkemidler-for-a-na-landbrukspolitiske-mal/id2830091/>
- Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. (2021, Januar 15). *Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten*. Hentet fra <https://www.butterkaeseboerse.de/>
- Trompiz, G., & Thukral, N. (2020, November 10). *GRAINS-Soy firm at 4-year top on Chinese demand, vaccine optimism*. Hentet fra <https://www.reuters.com/article/global-grains/grains-soy-firm-at-4-year-top-on-chinese-demand-vaccine-optimism-idUKL1N2HWoXV>
- Union Fleurs - The International Flower Trade Association. (2018, 02 08). *The floriculture supply-chain: characteristics and prospects*. Hentet fra https://unionfleurs.org/wp-content/uploads/2018/11/UF_Characteristics-of-the-Flower-Supply-chain_-FEB-2018.pdf

- USDA. (2020a, November 5). *China's Corn Imports Estimated to Hit 22 Million Metric Tons*. Hentet fra https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=China%27s%20Corn%20Imports%20Estimated%20to%20Hit%2022%20Million%20Metric%20Tons_Beijing_China%20-%20Peoples%20Republic%20of_10-29-2020
- USDA. (2020b). *Livestock and Poultry: World Markets and Trade, October 2020*. United States Department of Agriculture, Foreign Agricultural Service. USDA. Hentet fra <https://usda.library.cornell.edu/concern/publications/73666448x?locale=en>
- USDA. (2020c). *Livestock, Dairy, and Poultry Outlook, LDP-M-312, June 17, 2020*. USDA.
- USDA. (2021a, Januar 25). *Individual Dairy Market News Commodity Reports*. Hentet fra <https://www.ams.usda.gov/market-news/individual-dairy-market-news-commodity-reports#international>
- USDA. (2021b, Januar 15). *MyMarketNews*. Hentet fra https://mymarketnews.ams.usda.gov/public_data?slug_id=1048
- USDA. (2021c, Januar 12). *World Agricultural Supply and Demand Estimates*. Hentet fra <https://www.usda.gov/oce/commodity/wasde/wasde0121.pdf>
- WTO. (2020a). *Covid-19 and Agriculture: A Story of Resilience*. Hentet fra https://www.wto.org/english/tratop_e/covid19_e/agric_report_e.pdf
- WTO. (2020b). *Overview of developments in the international trading environment*. Geneve: Verdens handelsorganisasjon.
- ZuivelNL. (2021a, Januar 15). *Internationale melkprijzen*. Hentet fra <https://www.zuivelnl.org/marktinformatie/melkprijzen>
- ZuivelNL. (2021b, Januar 15). *Zuivelnoteringen*. Hentet fra <https://www.zuivelnl.org/marktinformatie/zuivelnoteringen>

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
